

Fredagen den 8 april

Kl. 09.00

*Debatt om sjukvårds-
krisen***1 § Debatt om sjukvårdskrisen****Anf. 1 CARL BILDT (m):**

Herr talman! Låt mig börja med att uttrycka min tillfredsställelse över att andra partigrupper i riksdagen så snabbt ställde upp bakom vårt förslag om att ha en särskild debatt om sjukvårdskrisen. Det var bra att vi fick möjlighet att diskutera detta också här i riksdagen.

Vård är vördnad för livet.

Det handlar om att bota de människor som har drabbats av sjukdom, att ge värme och mening också åt vårt livs sista stunder. Det handlar om att hjälpa de nya till världen och att ge oss alla i livets olika skeden ett bättre, värdigare och rikare liv.

Nu talar vi alla om en kris för den svenska sjukvården. Den officiella rubriken på denna riksdagsdebatt är också sjukvårdskrisen. Vi talar om de långa operationsköerna, om sköterskor som slutar, fyllda korridorer och tomma operationssalar. Vi har en vårdapparat som verkar bli sämre – i stället för att bli bättre.

Krisen i den svenska sjukvården är en kris för den kanske allra viktigaste av välfärdsstatens alla funktioner. Den får inte lämna någon av oss oberörd.

Sjukvården styrs av politiska beslut. Riktlinjerna för hälso- och sjukvårdens utveckling har beslutats av riksdagen. Senast skedde det 1985. Med en politiskt styrd sjukvård är det naturligt att ansvaret för vårdkrisen också är politiskt.

När riksdagen 1985 diskuterade och lade fast riktlinjerna för sjukvården och hälsovården var vi moderater kritiska. Vi varnade för regeringens tanke att man snabbt kunde dra ner på den kvalificerade sjukvården och akutsjukvården. Vi menade att det riskerade att drabba vården av just dem som är allra sjukast. Vi varnade för konsekvenserna av en politik som i sin monopoliseringsiver ville slå ihjäl alla de alternativ som utanför det offentliga systemet ville hjälpa till att vårda och hjälpa. Vi menade att alla måste få vara med när det gäller att ge en bättre vård och omvårdnad.

Hade man då lyssnat på vad moderata företrädare här i riksdagen hade att säga, hade vi haft en bättre sjukvård i dag.

För någon vecka sedan var jag nere i Halmstad och besökte den privatdrivna läkarstationen på Kungsgatan. Den läkarstationen har i en stor utredning jämförts med de landstingsdrivna läkarstationerna i Halland och befunnits vara både bättre och billigare.

På Kungsgatan i Halmstad fanns faktiskt ingen vårdkris. Där fanns ingen personalkris och inga köer. Där fanns läkare och sköterskor och biträden som med engagemang och entusiasm – befriade från byråkrati och restriktioner – gjorde just det som de sökt sig till sitt yrke för att göra, nämligen att ge vård, tröst och stöd åt enskilda människor.

Exemplet från Halmstad är förvisso inte ensamt. På många platser runt om i Sverige har vi kunnat se hur enskilda initiativ till och personligt engagemang för en idé gett oss en småskalig, bättre, varmare och ofta också mänskligare vård. Men jag tror inte att dessa alternativ kan ersätta de stora sjukhusen och deras kvalificerade resurser. Men de politiska, socialdemokratiska, försöken att bromsa, begränsa och närmast slå ihjäl dessa alternativ har gett oss en öppenvård som i många fall är sämre och dyrare än vad den hade behövt vara. Därmed har möjligheterna att verkligen satsa på den kvalificerade vården av dem som är allra sjukast tyvärr blivit allt mindre.

Det går att visa detta med konkreta exempel. Statsministern var åtminstone tidigare mycket intresserad av att diskutera utvecklingen inom Stockholms läns landsting. Alla problem, framför allt på Radiumhemmet, skyldes på de borgerliga till dess att Stig Rindborg visade att det var den statliga s. k. NUU-nämnden som hade bromsat utbyggnaden av både cancer- och aidsvården. Jerzy Einhorn ger i en artikel i Dagens Nyheter i dag vissa detaljer om detta. I samma landsting gick socialdemokraterna nyligen emot förslaget att inrätta en ny klass på Röda korsets sjuksköterskeskola. Många hade sökt dit därför att de ville bli sjuksköterskor. I en tid av sjuksköterskebrist finns det all anledning att ge så många som möjligt chans till utbildning. Av ideologiska skäl valde socialdemokraterna att säga nej, därför att Röda korset är privat, och privat är tydligen fult. Nu blev det en ny klass, och fler fick möjlighet att bli sjuksköterskor. Det såg de borgerliga till. Hade socialdemokraterna fått som de ville, hade det faktiskt blivit nej.

Kostnads- och kvalitetskrisen inom vården är en kris som ju icke minst drabbar alla dem som är anställda och arbetar engagerat inom vården. Krisen är till stora delar en följd av de monopol och de stordriftsambitioner som lagts till grund för svensk sjukvårdspolitik. Vi har alla ett gemensamt politiskt ansvar för att förhindra att vårdkrisen blir än värre. Vi har en situation där vi inser att krisen med nuvarande kurs riskerar att fördjupas alltmer.

På sina håll talas det om högre skatter, men högre skatter löser inga problem – de skapar i stället nya. Höjer man skatterna, kommer möjligheterna att ge bättre löner, övertidsersättningar och semesterersättningar åt dem som nu arbetar så engagerat i realiteten att försvinna. Vi vet att vårdkrisen i dag till stora delar är en personalkris.

Låt mig i all korthet ange fem punkter för den politik för att bryta vårdkrisen som vi borde samla oss kring.

För det första: Vi måste ge vård åt dem som är svärast sjuka. I dag handlar det främst om de långa köerna till starroperationer, kranskärlsoperationer och höftledsoperationer. Vi moderater har både här i riksdagen och ute i samtliga landsting föreslagit en vårdgaranti. Med den skulle man ha rätt till operation inom rimlig tid på det egna sjukhuset eller på något annat sjukhus, inom ett privat alternativ eller i de fall landets resurser trots allt inte räcker i utlandet. Vi måste inse att den kvalificerade vården kommer att kräva ökade

resurser i framtiden. Vetenskapliga framsteg kommer att göra det möjligt att bota sjukdomar som i dag är obotliga.

För det andra: Vi måste få en verklig valfrihet inom vården. Vi moderater har föreslagit en utbyggnad av sjukvårdsförsäkringen. Den skulle ge alla den valfrihet som i dag är förbehållen ett fåtal. Då skulle det inte längre bli sjukhusen som valde patienter utan patienterna som själva valde sjukhus och läkare.

För det tredje: Vi måste släppa fram och ge frihet åt de privata alternativen. Det handlar om läkarstationer, som den nere i Halmstad, eller uppsökande vård, som Hemläkarjouren i Uppsala. Det handlar också om de ideella alternativen, som LP-stiftelsen, med dess fantastiska insatser för rehabilitering av dem som drabbas av alkohol och narkotika.

Alternativen behövs också för att förnya den offentliga vården.

För det fjärde: Vi måste bygga en bättre äldrevård med alternativ och valfrihet. Det handlar om att skapa ett andningsutrymme för den hårt pressade sjukvården.

Vi måste klara personalkrisen. Vi måste se till att t. ex. sjuksköterskor-individer får betalt efter kompetens och engagemang. Det är fel när fackliga karteller håller nere grupper och individer som gjort sig förtjänta av en bättre lön.

Och för det femte: Vi måste rensa i djungeln av statliga nämnder, styrelser och organ. Vi behöver en professionell medicinalstyrelse som kan hävda de medicinska intressena.

Och vi måste samtidigt få ordning på ett landstingsförbund som inte bidrar till att ge oss en bättre vård.

Herr talman! Vårdkrisen är en kris för vårt monopoliserade och centraliserade välfärdssystem, för stordrifts- och likriktningssideologin omsatt på det område, nämligen vården av den enskilda människan, där den inte borde få höra hemma.

Anf. 2 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! I går besökte jag Sjödalen sjukhem i Huddinge utanför Stockholm. För några år sedan, när sjukhemmet öppnades, fanns det stora problem där. Personalen var missnöjd bl. a. med de mycket vårdtunga patienterna, och personalomsättningen var stor. Den omvårdnad som patienterna fick var rent ut sagt dålig. I dag är bilden en helt annan.

Sjödalen uppmärksammas i media. Studiebesöken kommer tätt. Sjukhemmet har för många blivit en förebild.

Den som besöker Sjödalen glömmer lätt att det är ett sjukhem. Atmosfären är hemlik. Personal och gäster har egna kläder. Stämningen är mjuk och varm. Även för en tillfällig besökare är det uppenbart att den omvårdnad som patienterna får är mycket god. Sjukhemsföreståndaren Lillemor Ulvenstrand berättar att hon inte har några problem med personalflykt eller personalrekrytering.

Vad är det som har hänt? Har Sjödalen sjukhem fått extra resurser för att lösa sina problem, eller har vårdtyngden minskat? Nej, ingetdera. Resultaten har uppnåtts genom bättre organisation och ökat engagemang.

Målet för verksamheten har gjorts tydligare. Det är inte att skapa en

bekväm tillvaro för personalen utan att ge de gamla ett värdigt och innehållsrikt liv. Trots att detta ofta har inneburit mer slit för personalen, har det skapat ökad arbetsglädje. Kraven på dem som får anställning på Själdalen har skärpts. Den som vill arbeta där måste ha ett aktivt intresse för att jobba med gamla människor. Men personalen har också fått ökad delaktighet i utvecklingen.

Det är inte politiker eller administratörer som har skapat det Själdalen som finns i dag. Det är personalen på sjukhemmet som har gjort det. Men den här utvecklingen hade inte kommit till stånd utan ett engagerat ledarskap. Lillemor Ulvenstrand har personligen en stor del i den positiva utveckling som har ägt rum.

Jag har velat berätta om det här besöket på Själdalen för att illustrera tre saker.

För det första: Svensk sjukvård är bra. Den som har följt de senaste veckornas debatt har lätt kunnat få intrycket att allt i sjukvården bara är elände. Så är det inte. Själdalen är bara *ett* exempel på det. Att sjukvården är av hög kvalitet omvittnas inte minst av de många som själva har kommit i kontakt med den. De är i regel mycket nöjda med den behandling de har fått och oftast också med omvårdnaden.

Men visst finns det brister. Och det är naturligt att de uppmärksammas. Vi accepterar dem inte. Vi anser att alla skall få sjukvård när de behöver det. Det är oacceptabelt med långa väntetider för en operation av avgörande betydelse för livskvaliteten eller för en plats på ett sjukhem.

Det är bristerna inom vården som är den politiska utmaningen.

Det andra som Själdalen visar är att personalen är sjukvårdens viktigaste resurs. Framför allt handlar det om att personalen måste känna engagemang och lust i sitt arbete. Visst kan det behövas bättre materiella förmåner, högre lön och bättre arbetstider. Bättre löner är nödvändigt inte minst för sjuksköterskor, om det över huvud taget skall gå att fylla utbildningsplatserna på våra vårdhögskolor.

Men bara bättre löner och arbetstider räcker inte. Det handlar också om yrkesstolthet. Hur länge har man inte sett på sköterskor som ett slags läkarassistenter och på sjukvårdsbiträden som städpersonal. Det är av avgörande betydelse att omvårdnadsarbetet uppvärderas. För att höja dess status är det betydelsefullt att forskningen på området breddas och att ytterligare omvårdnadsprofessurer inrättas. Men allra viktigast är förstas att kunna erbjuda spännande och utvecklande arbetsuppgifter som de på Själdalens sjukhem. Skall det lyckas, behövs ett tydligt och starkt ledarskap inom svensk sjukvård.

För det tredje visar Själdalen att de resultat som sjukvården uppnått inte bara beror på hur mycket pengar som satsas. Inom oförändrad budgetram har Själdalen utvecklats från ett dåligt fungerande sjukhem till något av en förebild. Själdalen visar i sig att resurser kan användas både bra och dåligt.

Att effektiviteten varierar framgår också av flera studier som har jämfört olika kliniker, sjukhus och institutioner i svensk sjukvård. Att somt är bra och somt är sämre visar också att det finns en potential att öka effektiviteten i sjukvården.

Det finns de som ogärna talar om effektivitet i samband med sjukvård.

Sjukvården måste få kosta, säger de. Och vi håller med om det, men likväl är resurserna inte obegränsade. Det är just detta som tar sig uttryck i personalbrist och vårdköer. Just i sådana situationer är effektivitet särskilt angeläget. Motsatsen till effektivitet är nämligen slöseri, och slöseriet går ut över dem som inte får den operation eller den behandling de behöver.

Vi tror att det går att öka effektiviteten i sjukvården, dvs. att få ut mer inom givna ramar. Ändå är det vår bestämda uppfattning att det inte räcker med ökad effektivitet för att klara de växande behoven och ökade ambitionsnivåerna inom sjukvården. Den behöver både effektiviseras och tillåtas växa med minst ett par procent per år för att klara detta.

Herr talman! Jag nämnde tidigare att det är bristerna i sjukvården som är den politiska utmaningen. Till dem hör otryggheten när man över huvud taget inte kan få tag i en doktor, otryggheten när man i sjukvården ständigt möter nya ansikten och otryggheten när man inte själv kan få välja sin läkare.

För att öka tryggheten har vi föreslagit olika åtgärder i syfte att underlätta rekryteringen av läkare till de läkarglesa delarna av vårt land, t. ex. förhöjd ersättning till den som öppnar privatpraktik där och nedskrivning av studieskulden för den som tar anställning där.

För att öka tryggheten vill vi också att alla skall få en husläkare. Den personliga och fasta kontakten mellan vårdad och vårdare är den mest uppskattade kvaliteten i privat vård. Det är en kvalitet som människor i långt högre grad än i dag måste få också i den offentliga vården.

Men trygghet är också att själv få välja sin husläkare. Till bristerna i sjukvården hör att valfriheten är mycket begränsad. Sjukvården skall erbjuda en valfrihet för alla. En invändning mot ökad valfrihet som framförts från ledande socialdemokratiskt håll är att det bara skulle vara en chimär att sjukvårdskonsumenterna skulle ha något fritt val. Vilka möjligheter har en åldersdement eller en redan hjärtopererad att välja, frågar de.

Det är närmast självklart att valfriheten i vissa sjukdomssituationer är föga efterfrågad. Men lika uppenbart är att den i andra är utomordentligt betydelsefull.

Om jag här plötsligt skulle drabbas av en hjärtinfarkt vill jag naturligtvis i första hand få snabb vård – men det är inget argument mot att reumatikern eller diabetikern själv skall få välja sin läkare. För oss är det dessutom självklart att de som så önskar skall få välja en privat läkare på samma ekonomiska villkor som om de valde en landstingsanställd.

Trygghet är också att få den sjukvård man behöver när man blir gammal. Sjukvården är främst landstingens ansvar, men självklart delas det också av staten. En femtedel av sjukvården finansiering sker genom bidrag från staten till landstingen. Enligt vår uppfattning borde staten nu stimulera utvecklingen på några områden som är särskilt viktiga för de äldres trygghet.

För det första måste ytterligare resurser satsas för att bli av med operations- och behandlingsköerna.

För det andra måste en kraftig utbyggnad av gruppboheter för åldersdementa omedelbart komma i gång.

Och för det tredje måste takten öka när det gäller att ge de gamla och sjuka på långvården rätt till eget rum.

På de här områdena vill vi att staten skall göra särskilda ekonomiska satsningar.

Det är viktigt med en saklig och sansad, men samtidigt intensiv, debatt om svensk sjukvård. Den skall vara saklig och sansad, bl. a. i den meningen att vi undviker att försöka knipa politiska poänger genom spekulation i människors oro och ångest inför sjukdom och åldrande. Men debatten måste ändå vara intensiv, därför att sjukvården tillhör politikens viktigaste uppgifter och därför att uppfattningarna om hur sjukvården skall förbättras går isär. Också i sjukvårdsdebatten framstår de ideologiska skiljelinjerna tydligt.

Herr talman! För ett socialliberalt parti är det lika självklart att arbeta för att sjukvården successivt skall få de ökade resurser som behövs för att möta växande behov och ökade ambitioner, som att arbeta för att öka människors frihet att på samma ekonomiska villkor välja inte bara mellan offentliga alternativ utan också mellan offentliga och privata. Där står folkpartiet.

Anf. 3 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Sjukvårdens andel av vår samlade produktion, bruttonationalprodukten, var 9,1 % år 1986. Det innebär en fortgående resursminskning sedan 1982, då andelen var 9,7 %.

Den första slutsatsen blir därför, att hälso- och sjukvården i Sverige – till skillnad från andra västländer – har fått en minskande andel av "vår gemensamma kaka" under perioden 1982–1987. Hälso- och sjukvård har med andra ord inte varit ett prioriterat område inom samhället som helhet.

Om vi utgår från att nuvarande standard i exempelvis långtidssjukvården skall bevaras, så ökar utgiftskraven med ca 2,5 % per år i slutet av 80-talet och med 2 % under första hälften av 90-talet. För övrig hälso- och sjukvård beräknas behovet öka med 0,7 % per år under de närmaste åren. Denna bedömning leder till en *andra slutsats*, och den är självklar: Redan nuvarande standard kräver ökade resurser!

Då har man således *inte* beaktat krav på standardförbättringar, *inte* beslutade mammografiundersökningar, *inte* nya krav som följer med HIV-smittans spridning, *inte* beaktat ökningen av cancerfall, allergier och liknande, *inte heller* de möjligheter som den medicinsk-tekniska utvecklingen öppnar. Om man beaktar allt detta, så skulle vården behöva en expansionstakt på 3 % årligen. Landstingsförbundet har räknat med ett rationaliserings- och effektiviseringsutrymme på 1 %. Det innebär att vårdområdet behöver sin andel av vår samlade produktion och dess beräknade tillväxt – nu på 2 % per år. Då har inte hänsyn tagits till den förändrade verkligheten – bl. a. åldersförändringar, teknisk-medicinsk utveckling eller löneeftersläpning för vårdpersonalen – än mindre till standardförbättringar jämfört med dagens krissituation, för det är en krissituation! Alla inser att detta är en omöjlighet!

Landstingen har ett dominerande ansvar för hälso- och sjukvården. Man kontrollerar i dag ca 80 % av sjukvårdens finansiella resurser. Men staten har ett finansiellt delansvar.

Bara 1986. 1987 och 1988 har staten minskat landstingens resurser med ca 10 miljarder kronor. Minskningen motsvarar 2 kr. på landstingsskatten. Detta har skett samtidigt som vi antagit en ny hälso- och sjukvårdslag som givit landstingen nya uppgifter, framför allt på det förebyggande området.

Landstingen har klarat de ökade kraven genom att tära på sparkapitalet.

Om avsikten är att pressa ned vårdsektorns utrymme ytterligare kommer skattehöjningar eller kraftiga nedskärningar att bli följden.

Huvudproblemet i vården i dag är att området under senare år inte tagit eller fått ta resurser i anspråk som svarat mot vad medborgarna utlovats bl. a. i hälso- och sjukvårdslagen. Det är därför vi är mitt inne i en allvarlig vårdkris som riskerar att bli ännu djupare om ingenting görs med omedelbar verkan. Detta är *en tredje ofrånkomlig slutsats*.

Våra målsättningar i hälso- och sjukvården är att ge vård åt alla på lika villkor i ett samhälle med allt fler äldre. Någon har räknat ut att USA – med sin sjukvård och sin organisation – skulle ha 90 % dyrare sjukvård än vi under förutsättning att de hade våra målsättningar och vår åldersfördelning. Det är inte trovärdigt att krisen i sjukvården skulle vara ett ensidigt effektivitets- eller organisationsproblem här hemma.

Vård är i första hand möten mellan vårdpersonal och patient. När personalen på Radiumhemmet inte orkar motsvara högt ställda krav – och talar om det – då tänds debatten. Jag tycker att Jerzy Einhorn i dagens DN-artikel väl uttryckt hur situationen är. I dagens vårdkris med brist på personal, stängda vårdavdelningar, patienter i korridorerna, långa köer till vårdplatser och ingrepp – i en sådan situation växer irritationen och oron. Det drabbar både en hårt pressad personal och de vårdbehövande. Det är inte rimligt och det försämrar ytterligare deras arbetssituation i vården. Det är varken rimligt eller rättvist att personalen skall hamna i denna pressade situation. Därför är det helt avgörande för att vända den negativa utvecklingen, att vårdpersonal av alla yrkeskategorier – sjukvårdsbiträden, sjuksköterskor och läkare – får bättre arbetsvillkor. Det är min *fjärde slutsats*.

De pågående avtalsförhandlingarna, som vi inte skall lägga oss i direkt, är ett avgörande tillfälle. Jag vill här bara hänvisa till mitt anförande under allmänpolitiska debatten den 3 februari: "Det arbete som utförs inom vården är en närande, skapande och oersättlig del av ekonomin. Detta arbete som oftast utförs av kvinnor måste uppvärderas. Jag talar då inte enbart om löner utan också om arbetstider, schemaläggning, semester etc. Utan sådana insatser kommer vårdkrisen att fördjupas."

3 400 sjuksköterskor och 2 600 vårdbiträden behöver nu anställas inom vården. Alla landsting skulle behöva anställa sjuksköterskor i bl. a. allmän hälso- och sjukvård, anestesi, långvård, intensivvård, psykiatri samt som distriktssköterskor. Överbeläggningar förekommer regelmässigt vid medicinklinikerna och har ökat vid de kirurgiska klinikerna i Stockholm, Uppsala och Göteborgs kommuner samt Norrbotten. Den fasta personalen utnyttjas hårt. Åtskilliga är de som kallas in på sin lediga tid för att tjänstgöra. Man ombeds att inte ta semester under sommarmånaderna, man får i allt mindre utsträckning arbeta med omvårdnad av patienterna. Det är i denna situation som allt fler frågar sig när den onda cirkeln skall ta slut.

Självfallet handlar den nuvarande krisen inte enbart om resurser, även om resursbristen har avsevärt skärpt problemen. Det handlar också om en vilja att utveckla och förnya vårdens organisation, att decentralisera och ge personalen ett ökat inflytande i de vardagsnära besluten och att satsa på fortbildning och personalutveckling. Det är viktigt att människor i vården känner att de är uppskattade efter sina insatser för att dagens ungdomar skall

vara villiga att söka sig till vården. I annat fall kommer krisen att fortgå, vilka beslut vi än tar i riksdagen eller landstingen. Det är likaså viktigt att få en bättre samplanering av olika vårdresurser. Det gäller kommuner, landsting och privat vård. För oss i centerpartiet är det en självklarhet att vi behöver båda delarna. Att den offentliga vården också i framtiden kommer att vara den helt dominerande delen är också en självklarhet, men den privata vården kan vara ett mycket viktigt komplement. Samordningskravet ligger naturligtvis i hög grad på statsmakterna och den hälso- och sjukvårdsberedning som har tillsatts med statsministern som ordförande. Det gäller bl. a. att samordna användningen av de resurser som hanteras av landsting och försäkringskassor.

Det måste nu bli slut på att behandla hälso- och sjukvården med välvilligt tal och samtidigt ordinera svältmedicin. Hälso- och sjukvård kan aldrig vara en restpost i budgeten. Det borde vara uppenbart för var och en att vårdkrisen kräver en långsiktig strategi och politik för att hävas.

Vi är beredda från centerns sida att ge ökade resurser till hälso- och sjukvården. Det kan ske genom omfördelning mellan offentliga utgiftsområden. Det kan också ske genom skatte- och avgiftshöjningar som främjar folkhälsan, t. ex. miljöavgifter och skatt på tobak och sprit.

Livet och den livsavgörande miljön är värda att vårda.

Anf. 4 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Den senaste tidens debatt om sjukvården, den här gången initierad av Jerzy Einhorn's rapport om förhållandena på Radiumhemmet i Stockholm, har naturligtvis skapat en mycket berättigad oro bland sjuka och gamla.

Vårdkrisen – ja, jag anser att det är en vårdkris, även om representanter från regeringen senare kommer att förneka att vi har en sådan – menar jag är ett resultat av flera års nedskärningar inom den offentliga sektorn. Över 40 miljarder har staten dragit in från kommuner och landsting sedan 1976. Dagens kris är alltså en effekt av både socialdemokratisk och borgerlig nedskärningspolitik under många år.

För första gången på mycket länge sjunker sjukvårdsutgifternas andel av bruttonationalprodukten i Sverige. En internationell jämförelse visar att både USA och Frankrike i dag satsar mer av BNP på sjukvården än Sverige gör. Den här nedskärningen har skett samtidigt som gruppen äldre kraftigt växer. De äldre behöver mera sjukvård, och därför är minskningen av resurserna i förhållande till behoven ännu kraftigare än vad som framgår av de siffror som har publicerats. Det vi ser i dag i form av regelbundet återkommande s. k. larmrapporter beträffande hälso- och sjukvården är egentligen det materiella resultatet av den tredje vägens ekonomiska politik.

Svängrum för exportindustrin och svängrem inom den offentliga sektorn leder självfallet till kris inom den senare. Det handlar om ett svängrum som har inneburit att de 22 största rörelsedrivna företagen på börsen i dag har en likviditet på 95 miljarder. Samtidigt har sjukvårdens andel av BNP sjunkit och statsbidragens andel av landstingens utgifter minskat. Det har alltså skett en övervältring. Utifrån denna materiella verklighet har en ideologiförskjutning samtidigt skett. Nu talar man om organisatoriska lösningar inom

landstingen, där man hämtar inspiration från industrin – egentligen från Arbetsgivareföreningen, där nyckelorden är decentralisering, resultatenheter m. m. På personalpolitikens område är det individuella lösningar som är på modet – individuell lönesättning, resultat- eller bonuslön m. m.

I dag brottas de flesta kommuner och landsting med stora problem som kräver en snar lösning. Därför måste regeringen börja agera och föreslå konkreta åtgärder i stället för att dras in i något slags käbbel om huruvida det är socialdemokraterna eller de borgerliga som har varit värst i nedrustandet under de senaste åren. Moderaterna kräver att man skall privatisera. Man skall nedrusta primärvården till förmån för sjukhusen. I det läget hakar Kjell-Olof Feldt på och säger i massmedia att primärvården kanske har fått utvecklas för mycket. Jag tycker att det är rätt upprörande att höra en socialdemokratisk finansminister haka på moderaternas resonemang i det här sammanhanget.

Sverige har råd med bådadera. Man kan inte ställa två angelägna vårdbehov mot varandra. Folkpartiets bidrag är att finansiera sjukvården genom att inte betala ut kompensation till pensionärerna för devalveringsförlusten. Jag tycker att det är skamligt. Moderaterna vill införa något slags vårdgaranti. Efter det att man först har skurit ned inom sjukvården vill man alltså införa vårdgaranti. Men det är hyckleri. Socialdemokraternas recept hittills har varit överläggningar med landstingsförbunden.

Sverige har aldrig varit rikare än nu 1988. Därför är det naturligtvis märkligt att cancerpatienter, gamla människor som får ögonen grumlade av grå starr och de som efter ett långt, slitsamt liv upptäcker att höftleden inte längre fungerar, inte får sina behov tillgodosedda. Att dessa och många andra i sjukvårdsköerna inte kan få den vård som de naturligtvis är berättigade till är inte bara märkligt utan också rätt omänskligt enligt min mening. När de ansvariga sedan i debatten skall förklara sig kastar de skulden på varandra. Men såväl Carl Bildt och Olof Johansson som Bengt Westerberg och deras partier har under alla år krävt nedskärningar i miljardklassen för kommuner och landsting – oftast tillsammans med socialdemokraterna, som också har börjat skära ned många miljarder i det här sammanhanget.

Nu skyller ni på varandra, samtidigt som cancer-, starr- och höftledssjuka samt många andra som väntar och lider vill ha svar på frågan: När får jag den vård jag behöver? Pengarna finns ju – Sverige har aldrig varit rikare.

Därför har vpk sagt att regeringen bör föreslå en extra vinstskatt på 3 miljarder som skall tas från företagens likvida tillgångar för att snabbt få fram pengar till vård och omsorg.

Man kan inte låta bli att jämföra företagens enorma vinster med krisen inom vård och omsorg. Det är helt oacceptabelt att låta människor få en otillräcklig vård samtidigt som företagen och börsens finanshajar har sötebrödsdagar.

Jag vill ställa frågan till Ingvar Carlsson: Är ni beredda att satsa mer pengar på vård och omsorg, i första omgången genom att införa någon form av vinstskatt på företagens likvida medel för att snabbt få fram pengar till vården?

Sjukvården är inte bara en socialpolitisk fråga utan också en skatte- och fördelningspolitisk fråga. Det handlar alltid om hur vi handskas med

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

Debatt om sjukvårdskrisen

samhällets totala resurser; om man t. ex. skall spendera pengar på stora och miljöförstörande motorvägsbyggen i stället för att satsa pengar på vård.

En extra vinstskatt skulle snabbt ge pengar till vård och omsorg. Krisen är akut, och de värsta problemen måste åtgärdas omedelbart. Det är därför viktigt att en engångsskatt införs, och det måste ske mycket snabbt.

Nu löser inte en sådan här skatt de långsiktiga problemen. För att lösa dem behövs en långsiktig finansieringsplan. Vpk har därför sagt att regeringen skall tillsätta en parlamentarisk utredning, där samtliga partier och Landstingsförbundet finns representerade, för att diskutera och lösa frågan om sjukvårdens långsiktiga finansiering.

I dag stoppar landstingen nödvändiga utbyggnader och gör inskränkningar i den befintliga vården. Resultatet blir längre köer, ökande personalproblem och brister i vården, som naturligtvis drabbar de sjuka.

Vid den socialdemokratiska partikongressen gavs ett löfte om att vård och omsorg skulle prioriteras. Ett sådant löfte måste åtföljas av mera pengar, annars är det ingenting värt.

Bristen på resurser går inte bara ut över det direkta vårdarbetet utan också över personalen och möjligheterna att rekrytera ny personal. I dag tycks ingen politiker vara omedveten om vårdpersonalens villkor, i varje fall inte i ord, med dålig lön och omänskliga arbetstider – fortfarande har de flesta schemalagd arbetstid varannan helg, och dessutom tvingas många att gå in och arbeta på ledig tid på grund av personalbrist.

Vad gör regeringen i detta sammanhang? Jo, regeringens lönetak innebär att den aktivt motarbetar sjukvårdspersonalens fackliga kamp och vädjar till deras "sociala ansvarskänsla". Jo, den finns nog, men den ger inga pengar. Lönerna får inte öka med mer än 4 %. säger regeringen.

Jag har sagt det tidigare: Detta är inget annat än ett öppet hån mot den lågavlönade vårdpersonalen. Löneministern predikar ständigt om lönetaket på 4 % samtidigt som han inte har ett ord att säga om att en SJ-direktör får 125 000 kr. i månaden att svälta sig fram på – en summa som många lågavlönade inte ens drömmer om att få i årslön. Är det här socialdemokratisk jämställdhetspolitik? Är det solidarisk lönepolitik?

Arbetet inom vård och omsorg måste uppvärderas. Börja med att ta bort 4-procenttaket, så att lågavlönade inom alla sektorer kan få en anständig lön!

Men detta är inte bara en lönefråga. Personalens arbetsmiljö måste också förbättras. Minska t. ex. helgtjänstgöringen från varannan till var tredje helg! Inför sex- och sjutimmarsdag, för att underlätta rekrytering av personal! Andra naturliga och rättmätiga krav är en arbetsmiljö fri från stress, tunga lyft osv. Samtidigt måste man ta till vara personalens kunskap, det är den värdefullaste resurs som finns i dag.

Jag vill sluta med att säga att en början är att i de pågående förhandlingarna ge vårdpersonalen anständiga löner utöver det 4-procentiga lönetak som har deklarerats. Men detta måste ske utan att man spelar ut den här gruppen mot andra grupper inom den gemensamma sektorn, som också är lågavlönade och behöver en anständig lön.

Anf. 5 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Det är bra att vi får en ordentlig diskussion om sjukvården. Sjukvården är en hörnsten i vår välfärd. Alla kommer någon gång i livet att behöva vård. Det är en ovärderlig trygghet i livet att kunna lita på att man alltid får den vård man behöver, när man blir sjuk eller när man råkar ut för en olycka. Inte minst när vi blir gamla betyder vården och omsorgen mycket för vår livskvalitet.

Den beskrivning av läget inom sjukvården som Bengt Westerberg gav kan jag i princip ansluta mig till. I de allra flesta fall fungerar vården bra. Men det finns också brister och problem. Det största problemet nu, och inför 90-talet, är hur vi skall kunna rekrytera och behålla den personal som behövs för att vården skall kunna hålla en hög och jämn kvalitet, och för att sjuka och gamla skall kunna få en god och mänsklig omvårdnad.

Den nu aktuella debatten började med att vi, för några veckor sedan, i tidningarna kunde läsa att man på Radiumhemmet i Stockholm beslutat att vissa äldre cancersjuka inte längre skulle få strålbehandling. Det väckte självfallet stor bestörtning.

I samband med detta sade jag två saker. Jag sade för det första att sådana åldersgränser inte får förekomma inom svensk sjukvård. För det andra sade jag att det finns ett ansvar för sjukvården i Stockholm som den borgerliga majoriteten i landstinget, landets näst största politiska församling, inte kan undandra sig. I dag har också Bengt Westerberg understrukit att landstingen har huvudansvaret för sjukvården.

De problem som finns i Stockholm – och som börjar bli alltmer oroande också på andra håll i landet – beror i hög grad på att det råder brist på personal. Den socialdemokratiska oppositionen i Stockholms läns landsting föreslog i höstas, att man skulle avsätta totalt 1,5 miljarder kronor under de kommande fem åren till personalbefrämjande åtgärder, t. ex. bättre utbildning och vidareutbildning, minskat helgarbete och bättre ersättning för arbete på obekvämt arbetstid, försök med kortare arbetstid, fléxtid och individuella arbetsscheman.

Detta kan ställas mot att moderaterna i landstinget ville sänka skatten med 300 milj. kr. I 8 av de 26 landstingen yrkar moderaterna i år på skattesänkningar. Carl Bildt har ju dessutom sagt att man inte löser sjukvårdens problem "genom att kasta pengar på dem". Ställ detta uttalande mot ett annat borgerligt partis – centerns – uttalande som vi hörde här i dag. Olof Johansson framförde ett enda långt yrkande på ökade resurser till sjukvården. I ett läge där de flesta är överens om att det saknas resurser, vill alltså moderaterna skära ned totalt. Hur, Carl Bildt, skall moderaterna kunna lösa vårdkrisen om ni samtidigt vill minska de totala resurserna? För moderaterna går uppenbarligen skattesänkningar, dessutom i stor utsträckning till dem med högre inkomster, före en god sjukvård. Hur skall man kunna betala ut högre löner till sjuksköterskor och andra sjukvårdsanställda om inte via skatter? Skall man låna till de löneökningar som även Carl Bildt pläderar för?

Ute i landstingen, i den sjukvårdspolitiska verkligheten, inser folkpartisterna nästan överallt att det inte går att bedriva en bra sjukvårdspolitik tillsammans med moderaterna. Det är tillsammans med socialdemokraterna man bildar politiska majoriteter för att få fram den nödvändiga finansiering-

en. Socialdemokrater, folkpartister och centerpartister är ense i 19 av de 26 landstingen om hur mycket skatt som behöver tas ut.

Bengt Westerbergs inlägg ligger ganska väl i linje med den uppfattning som socialdemokraterna har i sjukvårdsfrågan. Min kompletterande fråga efter att ha lyssnat är egentligen bara hur folkpartiets syn i praktiken skall kunna kombineras med moderaternas i en borgerlig regering. Det är den grundläggande frågan jag har efter att ha lyssnat till Bengt Westerberg.

Jag sade i ett tal som jag höll i Folkets Hus inför Byggettans pensionärer för en månad sedan, alltså innan den nuvarande sjukvårdsdebatten blossade upp:

”Jag är ganska säker på att folkpartiet – och också centerpartiet – tillsammans med oss socialdemokrater skulle kunna åstadkomma något fint inom sjukvården. Tillsammans med moderaterna går det aldrig.”

När vi äntligen fick en debatt om sjukvården och jag påpekade den borgerliga majoritetens ansvar i landstinget, valde man att snabbt föra in diskussionen på den s. k. NUU-nämnden. Instruktionen till nämnden skrevs av ett borgerligt statsråd, Ingegerd Troedsson. Den senaste forskningspropositionen skrevs av en folkpartist, herr Wikström. I den propositionen underströks värdet av nämnden. Vid alla riksdagar från 1983/84 och fram till 1986/87 har folkpartiet röstat för att nämnden skall vara kvar.

Jag har emellertid sagt, att om denna nämnd ställer till ohägn och besvär med sina 70 milj. kr. i förslagsanslag, skall vi självfallet ändra på den anslagsformen. Man skall dock inte inbilla sig att man med det löser de vårdproblem vi har. Det har de inlägg som redan har gjorts här i dag visat.

Det finns en rad frågor som vi alla med djupt allvar bör ställa oss, vare sig vi är landstingspolitiker eller rikspolitiker. Varför ger så många som arbetar i sjukvården upp och väljer andra arbeten? Varför går så många ständigt med dåligt samvete för att de anser att de inte räcker till? Varför slutar så många för att de inte längre tycker att de kan ta ansvar för den vård som ges? Dessa frågor måste vi gemensamt försöka svara på.

Det är de verkliga problemen inom sjukvården. Regeringen har därför inbjudit Landstingsförbundets styrelse till en ordentlig genomgång av vårdssituationen i hela landet den 29 april. Det ger en möjlighet att få en samlad redovisning av de problem och de goda erfarenheter och idéer som finns i olika landsting. Vi kan också få en heltäckande bild av den brist på personal som nu drabbar vissa regioner.

Med anledning av Olof Johanssons inlägg vill jag säga följande. Olof Johansson påstår att vi har haft en fortgående resursminskning sedan 1982. Detta är ett grovt fel som jag måste rätta till. Sedan 1982 har sjukvårdens samlade resurser ökat reallt med 2,4 %.

Vad Olof Johansson här, jag hoppas av okunskap, blandar ihop är att när det gäller andelen av bruttonationalprodukten har sjukvårdens resurser minskat. Det beror faktiskt på att vi har haft en framgångsrik socialdemokratisk ekonomisk politik som har ökat den totala kakan. Jag kan försäkra Olof Johansson, att om vi inte hade haft de borgerliga budgetunderskotten och räntorna på dem att betala, hade sjukvården naturligtvis fått en större andel av bruttonationalprodukten. Där ligger förklaringen. Men säg inte att sjukvården fortgående har fått minskade resurser!

Avgörande i framtiden för sjukvården och för den gemensamma sektorn är naturligtvis vilken ekonomisk politik som förs och hur framgångsrik den är. Det avgör våra totala resurser. I det avseendet kan vi konstatera att vi har haft utrymme för betydande framsteg under senare år. Det har gått, Lars Werner, att öka reallönerna, det har gått att förbättra situationen på en rad viktiga sociala områden. Det är avgörande för vår utveckling också på sjukvårdens område.

På den punkten måste jag, som omväxling, herr talman, uttrycka min förvåning över Bengt Westerbergs och folkpartiets förslag att landets pensionärer skulle betala extra, i realiteten för att täcka ökade sjukvårdskostnader, genom att de inte skulle få tillbaka vad de förlorade på devalveringseffekten. Till sjukvården skall vi alla bidra solidariskt. Jag vänder mig bestämt mot tanken att en viss grupp av dem som gjorde uppoffringar under devalveringsperioden inte nu, när det går bättre, skulle få ersättning för den uppoffringen.

Jag vill också nämna något som visar att den offentliga vården faktiskt har flexibilitet och förmåga att möta nya utmaningar. Vi har väl alla följt debatten om starr-, höftleds- och kranskärlsoperationer. Köerna till sådana operationer har vuxit därför att det på dessa områden öppnats nya möjligheter. För en vecka sedan kom en redovisning av läget på dessa tre områden och av hur det statliga bidraget utfallit – vi har från statens sida satsat extra på de här områdena.

Antalet gråstarrsoperationer har ökat från 16 000 år 1985 till 24 000 år 1987.

Antalet höftledsoperationer har under samma tid ökat från 7 000 till 10 500. Det innebär att vi i rask takt betar av kön på det området.

Antalet kranskärlsoperationer har ökat från 2 000 till 2 800 år 1987. För 1988 beräknas 3 700 operationer.

Vi gör nu flest ögonoperationer i Europa per invånare. Också när det gäller höftledsoperationer ligger vi väl framme. När det gäller kranskärlsoperationer gör vi fler än t. ex. England.

Det grundläggande i socialdemokratisk sjukvårdspolitik är att alla skall ha rätt till bästa tänkbara sjukvård på lika villkor.

Ingen frågar i dag, vare sig dig eller mig, om vi har råd att betala vad det kostar när vi blir sjuka. Ingen skall heller i framtiden, om vi socialdemokrater får bestämma, fråga en sjuk människa om hon har en privat försäkring som berättigar till vård eller om hon är en nyckelperson på sitt jobb, dvs: om arbetsgivaren tycker att hon är speciellt viktig och oumbärlig.

Det finns faktiskt ett förslag i riksdagen som jag i en sådan här sjukvårdsdebatt måste få litet mer klarhet i. Det går ut på att företag som tecknar speciella privata patientförsäkringar för anställda som de tycker är speciellt viktiga skall få dra av kostnaderna för detta i sin deklaration. De som har en sådan patientförsäkring skall sedan kunna gå före i kön, när de blir sjuka. Det är folkpartiet som föreslår det. I motionen skriver man:

”Vi anser att de privata sjukförsäkringarna, förutom att de är till gagn för individen, kan ses som företagets försäkring mot att företaget lider alltför stor skada om t. ex. en nyckelperson blir sjuk. Inom den offentliga sjukvården förekommer i vissa fall väntetider för behandlingen. Väntetider-

na är ett gissel för den vårdbehövande, men också för dennes arbetsgivare. Tecknandet av försäkringen kan därför sägas ske främst för att gardera verksamheten mot driftstörningar.”

Det är alltså företagens och produktionens intressen som skall bestämma vem som i första hand skall få vård. Det är ett synsätt som är helt främmande för oss socialdemokrater. Jag blev förvånad när jag läste detta. Jag tycker inte att det stämmer med vad Bengt Westerberg har sagt här i dag, men vi kan kanske få en förklaring senare.

Låt mig summera.

1. Den offentliga sjukvården skall utgöra stommen i vårt lands sjukvård.
2. Privatpraktiserande läkare skall utgöra värdefulla komplement.
3. Stora ansträngningar måste göras för att rekrytera och bibehålla personal – den kris som hotar på sina håll inom sjukvården är främst en personalkris.
4. Sambandet mellan forskning och sjukvård måste stärkas.
5. Ny kunskap och ny medicinsk teknik måste tas till vara.

Anf. 6 CARL BILDT (m):

Herr talman! Statsministern ställde en fråga till mig: Vad vill moderaterna göra för att lösa vårdkrisen? Jag försökte att i fem punkter under mitt ganska korta anförande – vår tid är alltid utmätt och det gäller speciellt i riksdagens talarstol – ange vad vi moderater vill åstadkomma. Jag kan återkomma till dem.

Så till några konkreta ämnen som tagits upp. Jag börjar med NUU-nämnden, som har kommit i fokus i denna debatt. Vi moderater har år efter år i denna kammare pekat på den fördröjning när det gäller utbyggnaden av vården för de svårast sjuka som denna nämnd är ansvarig för. Vi har år efter år krävt att den skall avskaffas. Nu verkar det som om vi håller på att få gehör för vårt krav. Det är bra.

Jag skulle också vilja ha konkreta besked om vad som händer i de fall som vi har diskuterat. Hur blev det med igångsättningen av strålkärlerna på Radiumhemmet? Får man i gång byggandet av infektionskliniken i Huddinge, som är så viktig för aidsvården här i Stockholm? Den skulle ha varit i gång i dag, om den inte hade bromsats. Men på grund av NUU-nämnden händer ingenting.

Resursfrågan är viktig. Jag skulle vilja mana regeringen till en liten koordinering av sina positioner vad gäller den moderata politiken. Sjukvårdsminister Gertrud Sigurdsen har just publicerat en cirkulärartikel i den socialdemokratiska pressen, i vilken vi moderater anklagas för att vilja öka sjukvårdens totala kostnader. Gertrud Sigurdsen anför: De moderata förslagen skulle, om de genomfördes, på kort tid öka sjukvårdens totala kostnader. Kostnaderna för sjukvården skulle öka såväl i storstadsområdena som i glesbygdsområdena med moderaternas förslag. Så långt Gertrud Sigurdsen.

Är det Carlsson eller Sigurdsen som är auktoritet när det gäller tolkningen av moderat politik?

Vi politiker måste lära oss att vi inte bara kan be medborgarna om mer och

mer skattepengar. Vi har också ett ansvar för att förvalta alla de inkomster som vi får genom den fria världens i särklass högsta skattetryck. Det är en fråga om hur man använder dessa pengar, och där skiljs ofta våra vägar i vård- och landstingspolitiken.

Här i Stockholm, som statsministern vill fortsätta att diskutera, vill socialdemokraterna t. ex. lägga en allt större andel av landstingets totala resurser på att subventionera friska människors resor med buss och tunnelbana. Det är pengar som vi vill använda för att säkra att de svårast sjuka verkligen får sin vård.

Man vill lägga pengar på allt möjligt och omöjligt annat. Nu skall t. ex. Unga örnar få några hundratusentals kronor att investera i en havsöringsodling nere på Södertörn. Sådant säger vi moderater nej till. Landstingets pengar skall användas till vården av de svårast sjuka.

Det visar sig också konkret i budgetbehandlingen. Det är faktiskt så, statsministern, om vi skall diskutera olika poster i den här budgeten, att socialdemokraterna har sagt nej och velat skära ner med 40 milj. kr., de som vi vill ge för att få fram fler kränksörlsoperationer.

Socialdemokraterna säger i sin budgetreservation: Låt oss se tiden an vad gäller de här operationerna. Det kan man säga, om man sitter som politiker i hälso- och sjukvårdsnämnden i Stockholm, men för dem som står i kön, som lider, som vet att ju längre de står i kön, desto svårare kan det bli för dem och desto större blir risken för komplikationer, är beskedet att man skall skära ner med 40 miljoner för att använda pengarna någon annanstans och att man skall se tiden an nog inte så där aldeles tillfredsställande.

Det handlar om prioritering inom vården och inom landstinget. I Aftonbladet, en tidning som jag ibland har synpunkter på, framför allt vad den skriver på ledarplats, har på nyhetsplats under några veckor förts fram det som är den verkliga krisen i den svenska vården. Satsa mera på de svårast sjuka, skrev Aftonbladets medicinska rapporter. Vårdpengarna måste placeras rätt.

Det är detta det handlar om, inte bara att öka skatterna och breda ut över allt möjligt och omöjligt. Det är därför vi moderater har sagt att vi kan ställa ut en vårdgaranti för dem som är svårast sjuka. Vi kan säga: Ni skall få er operation inom rimlig tid – i det här landstinget, på det här sjukhuset, hos privata alternativ eller, om så skulle krävas, t. o. m. i utlandet.

Vi kan göra det av två skäl: dels därför att vi sätter landstingets pengar där de skall sättas, på vården av de svårast sjuka, dels därför att vi inte har några ideologiska skygglappar när det gäller att få fram vård till dem som lider. Vårt förslag om en vårdgaranti handlar i grunden om solidariteten med de sjuka, solidariteten med dem som faktiskt är långt mera intresserade av en operation än av en ideologi.

Anf. 7 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag måste först uttrycka min tacksamhet för den service som riksdagen har infört, att vi får talarstolen inställd efter debattörernas kroppslängd.

Låt mig så ta upp några trådar i Ingvar Carlssons anförande, och jag vill då börja med satsningen på personalbefrämjande åtgärder som socialdemokra-

terna i Stockholms läns landsting har föreslagit med 1,5 miljarder kronor under fem år. Tanken har varit att man skulle anslå 100 miljoner första året och sedan successivt trappa upp pengarna.

Faktum är att den satsning som majoriteten i landstinget genomför är större än de 100 miljonerna. Det är i och för sig bra att det kan nås en stor politisk enighet om den satsningen i landstinget, men det är fel att framställa den som något slags trollformel med vilken landstingets här i Stockholms län problem skulle lösas.

Till det måste läggas att socialdemokraterna inte bara har väckt det här förslaget utan också förslag om att minska på sjukvården. I det budgetalternativ som de presenterade i höstas under diskussionen i landstinget föreslog de kraftiga neddragningar dels på den redan etablerade privatsjukvården, dels på akutsjukvården. Det handlar under 1988 och de två följande åren om över 200 milj. kr.

Så summan blir ändå att vi i Stockholms läns landsting med socialdemokratisk politik skulle få en sämre sjukvård än den som vi nu faktiskt får. Även om moderaterna är besvärliga att ha att göra med ibland – på den punkten är jag överens med Ingvar Carlsson – går det ändå att driva dem fram till en bra sjukvård, vilket visas i Stockholms läns landsting.

Sedan skall jag gärna erkänna att jag tycker nu, när jag vet vad NUU-nämnden har sysslat med under ett antal år, att det har varit ett misstag från vår sida att vi inte tidigare har krävt att nämnden skall läggas ned. Jag har personligen inte haft några kunskaper om nämndens verksamhet, och det har tydligen inte heller hälso- och sjukvårdsberedningens ordförande Ingvar Carlsson haft, men när jag nu har fått de kunskaperna tycker jag att vi kunde ha stött det moderata kravet om att lägga ner nämnden. Jag uppfattar Ingvar Carlsson så att också han nu har kommit till den insikten, och det tror jag att många landsting gläder sig åt.

Grunden för sjukvården skall vara en solidarisk finansiering. Detta har jag klargjort i riksdagsdebatter och i många andra sammanhang. Vi tycker dock inte att den tanken strider mot att det skall finnas möjligheter för företag att ha särskilda försäkringar för nyckelpersoner. Det kan inte bara vara så att man får försäkra sig mot inbrott eller försäkra sina maskiner, utan det kan också finnas andra saker som är avgörande för produktionen i ett företag. Man skall då tillåta att företagen får ha särskilda försäkringar för det.

Såvitt jag förstår vill inte heller Ingvar Carlsson förbjuda sådana försäkringar, utan han tycker att företagen skall ha möjlighet att ha sådana försäkringar. Däremot anser Ingvar Carlsson, att om man försäkrar människor i företagen skall det inte vara avdragsgillt, men om man försäkrar maskiner eller lokaler skall premierna vara avdragsgilla. Jag har litet svårt att förstå konsekvensen i det synsättet.

Ingvar Carlsson hävdade också – liksom Lars Werner i sitt tidigare inlägg – att jag har sagt att det är landets pensionärer som skall betala sjukvårdens satsningar. Det är inte alls så. Dessa satsningar har vi finansierat i särskild ordning genom omprioriteringar i vår budget. Vi har där satt av pengar för de satsningar jag nämnde i mitt inledningsanförande.

Att vi har sagt nej till höjda pensioner beror på att vi tycker att vi har slagit huvudet i skattetak. Hade vi inte kommit fram till den insikten själva,

kunde vi ha läst Ingvar Carlssons budgetproposition där det framgår att skattetrycket inte bör höjas. Hade vi inte läst budgetpropositionen, kunde vi ha lyssnat på Ingvar Carlsson i debatten i riksdagen i höstas, då han sade att skattetrycket inte bara var lagom högt, utan att det faktiskt skulle sänkas. Tycker man att skattetrycket är för högt och bör sänkas är det ganska rimligt att säga nej till ytterligare skattehöjningar. Men det är just en höjning socialdemokraterna har föreslagit. Socialdemokraterna har frångått sitt gamla löfte till pensionärerna om att höja pensionerna när vi får råd. I stället har socialdemokraterna höjt pensionerna, trots att vi inte har råd. För att finansiera denna höjning av pensionerna krävs det alltså en skattehöjning.

Eftersom vi anser att vi inte skall höja skatterna, säger vi nej till det som skatterna skall betala. De som föreslår att man skall vara med på utgifterna men inte på en finansiering för en politik som inte hänger ihop.

Vi för nu denna diskussion i riksdagen och vi är överens om att de flesta av sjukvårdsbesluten skall fattas ute i landstingen och att det är landstingen som har huvudansvaret för sjukvården. Men vi har ändå ett delansvar här i riksdagen. Vi betalar, som sagt, en femtedel av landstingens kostnader för sjukvården. Staten har inte i andra sammanhang dragit sig för att gå in och försöka hjälpa till att lösa de problem vi har uppmärksammat. Det är inte så länge sedan riksdagen på regeringens förslag beslutade om att anslå 70 milj. kr. för att snabbare kapa operationsköerna. Vi hade litet olika synpunkter på uppläggningsen, men det var bra att staten ändå tog sitt ansvar.

Ingvar Carlsson! Är regeringen och socialdemokraterna beredda att gå vidare på denna väg och ställa upp på folkpartiets förslag att stimulera en snabbare utbyggnad av egna rum i långvården, en snabbare utbyggnad av gruppbofästäder för åldersdementa och en ännu snabbare avkapning av operations- och behandlingsköer? I så fall kan vi få ett nära nog enigt beslut i riksdagen till gagn för patienterna och sjukvården i Sverige.

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag använde mitt inledningsanförande för att beskriva den ekonomiska situationen, eftersom jag tycker att vi politiker alltför ofta ägnar oss åt att formulera flotta mål. När sedan dessa mål kräver resurser är viljan inte lika påtaglig.

Då måste man tala tydligt. Jag var uppenbarligen inte tillräckligt tydlig, för Ingvar Carlsson uppfattade att jag hade sagt att vi skall få minskade resurser till sjukvården. Det handlade inte om det. Det handlade om ökade resurser till sjukvården men en minskad andel av våra samlade resurser till skillnad från förhållandena i andra länder i västvärlden.

Det är detta som har inträffat, vilket jag också sade. Så kan man naturligtvis inte fortsätta hur länge som helst när redan nuvarande standard ställer krav på ökade resurser. Det sade jag också. Dessutom räknade jag upp ett antal mål där vi höjt ambitionsnivån, mål som inte är inräknade i de nuvarande kalkylerna. Jag har tagit del av de handlingar som finns – som finansdepartementet och Landstingsförbundet är eniga om – och där man räknar ut hur det finansiella sparandet t. ex. inom landstingen ser ut vid olika tänkbara löneutvecklingar under de kommande åren och vad det kommer att innebära. Det är naturligtvis mot denna bakgrund som centern de tre senaste

budgetåren här i riksdagen har föreslagit mindre indragningar från kommuner och landsting än vad som föreslagits i budgetpropositionen. Så var det 1986, 1987 och 1988. Därför sade jag också i slutet av mitt huvudanförande att man, om man skall vara trovärdig på denna punkt, självfallet måste tala om att man är beredd att göra omfördelningar och beredd att betala dem med vissa skattehöjningar på vissa speciella områden. Det innebär inte att vi har gett upp vårt mål om en sänkning av skatt på arbete, men det innebär att om man vill göra något åt folkhälsan, måste man också rikta skattehöjningarna så att de slår rätt. Vi har nämnt miljöavgift, tobaksskatt och spritskatt.

Jag vill ställa ett par frågor till statsministern: Vilken ambitionsnivå har statsministern och socialdemokraterna som regeringsparti när det gäller att hantera den framtida resurssituationen? Hur vill statsministern och socialdemokraterna prioritera sjukvården i framtiden? Jag tycker inte vi har fått något besked på denna punkt.

Réformarbetet förutsätter samordning på rikspanelet, sägs det, t. ex. i förra årets budgetproposition. En ny hälso- och sjukvårdsberedning har tillkommit. Det är viktigt att statsministern ger besked om hur han ser på dess ansvar och vad man är beredd att göra för att åstadkomma en bättre samordning. Men det här skymmer inte undan kravet på resurser. Det krävs ett både-och. Jag vill upprepa att det handlar om att omedelbart angripa den personalkris som vi har inom sjukvården.

Ingvar Carlsson talar om den ekonomiska krisen. Jag skall inte ta upp en ekonomisk-politisk debatt här nu. Den ekonomiska utvecklingen och utvecklingen av dollarkursen och oljepriserna har som bekant varit betydligt gynnsammare under den senaste sexårsperioden än under sexårsperioden dessförinnan. Naturligtvis är det ingen tillfällighet att svenska storföretag bokstavligen slukar andra svenska företag, ofta konkurrenter i helt andra branscher. Och det rör sig inte om några småbelopp – 40 miljarder på något halvår. Så nog finns det pengar i det svenska samhället. Problemet är att den tredje vägens ekonomiska politik har samlat dem på ett fåtal händer. Där är det inte tal om att använda osthyvel, där skärs bara tjocka skivor. Samtidigt har vi kassabegränsningar i den statliga verksamheten som innebär, att om personalen blir för dyr, dvs. 100 kr. plus 4 %, skall personalen dras ner i antal, även om politiska beslut har fattats om någonting helt annat.

Det finns anledning att klara ut dessa saker. Det är naturligtvis förvånande när Kjell-Olof Feldt går ut och ifrågasätter ambitionsnivån i primärvården, inte minst därför att det står i bjärt kontrast till vad som skrevs så sent som i budgetpropositionen: Där heter det att den angelägnä utbyggnaden av primärvården fortsätter. Därmed förbättras medborgarnas möjlighet att få tillgång till vård av hög kvalitet nära hemmet. Är denna satsning inte längre angelägen? Är den plötsligt ett felgrepp?

Anf. 9 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Bengt Westerberg reagerade mot att jag och Ingvar Carlsson sagt något om att man inte skulle ta pengarna för pensionärerna när man skulle satsa pengar på vården. Jag menar att man inte kan ställa rättvisa för pensionärerna i fråga om deras devalveringsförluster emot angelägna krav inom vården. Men det beror naturligtvis på vilken grundsyn som resp. parti

har – hur man prioriterar. Vi anser att pengarna skall tas där de finns, och i det här fallet finns de inte hos pensionärerna. Bengt Westerberg.

Sedan några ord om Bengt Westerberg och Carl Bildt, som här talar sig varma för privatisering av sjukvården, som om det skulle vara något sätt att lösa krisen. Jag tror inte på det. Det bygger ju på att det skulle vara bättre inom det privata, men vi vet ju att det inte är så. Lönerna inom det privata är ju inte bättre än inom den offentliga sektorn, men jag kan erkänna att man på City Akuten och liknande ställen har bättre arbetstider, eftersom man inte jobbar natt där.

Sjukvårdens problem kan inte lösas genom att man ökar marknaden för privata vinstintressen inom vården. Den privatiseringskampanj som ni driver har t. o. m. utgjort en del av orsakerna till den nuvarande krisen. Den debatten skymmer ju de verkliga problemen. Debatten måste handla om de problem som finns, i stället för att man talar om individualism och egoism. Det behövs mer av solidaritet och humanism inom vården.

Jag tycker det är naivt att tro att privata vårdgivare skulle kunna klara framtidens uppgifter.

Carl Bildt har varit i Halmstad och i Halland och säger: Där finns inga problem. Men det han har besökt är ju bara en liten del. Det finns redovisningar som säger att 261 patienter står i kö för starroperation. Menar Carl Bildt att detta skulle lösas på privat väg? Eller ta Uppsala som exempel, där det tar ett år att få en hjärtundersökning – skall också det lösas på privat väg?

Ett valår redovisar politiker och inte minst vi partiledare att vi har varit ute och sett oss omkring på olika inrättningar. Jag har också varit ute, utan att ha haft massmedia med mig. Jag besökte hemmet för utvecklingsstörda i Björnkulla i Huddinge för ett par veckor sedan. Menar ni, Carl Bildt, att vi skall privatisera den vården också? Är det vad ni vill göra? Sanningen är att vad ni vill när ni talar om City Akuten är att plocka russinen ur kakan. Men det dyra och svåra, det skall samhället betala!

Vad det handlar om är kampen om den offentliga sektorn, eller med ett bättre uttryck den gemensamma sektorn. Ordet "gemensam" är uppenbarligen en stridsfråga mellan partierna. Arbetarrörelsen har en annan grundsyn än den ni har, en grundsyn som bygger på solidaritet och jämlikhet och som utgår ifrån att alla människor skall ha samma rätt till sjukvård, undervisning och utbildning och att plånboken inte skall avgöra. Det kan vi åstadkomma enbart genom att gemensamt organisera och betala det hela.

I den situation vi befinner oss i måste regeringen ta privatiseringsshotet på allvar. I takt med att försämringar sker inom den offentliga sektorn ökar ju utrymmet för det privata att göra sig gällande. Det som börjar med privata mottagningar typ City Akuten kan utvecklas till att de privata tar över landstingens vårdcentraler och utför operationer inom vissa av köområdena samt att hela sjukvårdsområden i nästa steg riskerar att överföras från det offentliga till den privata sektorn.

Ansvar för den här utvecklingen vilar ytterst på regering och riksdag. Vi i vpk har som enda parti i riksdagen envist och tålmodigt krävt mer resurser till vården. Utan vårt parti hade landsting och kommuner haft en enhällig riksdag emot sig i fråga om landstingens och kommunernas ekonomi.

Även om socialdemokraterna i olika sammanhang – jag tror att de menar det – i princip är motståndare till ökad privatisering, har ju den ekonomiska politik som man har fört gentemot kommuner och landsting öppnat vägen för de s. k. marknadskrafterna.

Jag vill åter erinra om att vid den socialdemokratiska partikongressen gavs löftet att vård och omsorg skulle prioriteras. Men det räcker ju inte med detta löfte och honnörsord, utan det behövs pengar. Jag vill därför upprepa frågan till Ingvar Carlsson: Är ni beredda att, som vi har föreslagit, införa någon form av vinstskatt på företagens likvida medel som en engångsskatt för att lösa den akuta krisen? Eller varifrån menar ni att man skall ta pengarna till att täcka de behov som finns?

Anf. 10 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag noterar att Olof Johansson tog tillbaka påståendet att vi från samhällets sida skulle ha satsat minskade resurser på sjukvården. Det var icke korrekt, som Olof Johansson sade i sin inledning. Ett av de mest omöjliga påståenden som man skulle kunna göra är att socialdemokraterna inte har tagit ansvar för skattehöjningar. Är det någonting som vi skulle kunna kritiseras för här i samhället, så är det närmast att vi har höjt skatterna väl mycket. Men här i dag har faktiskt t. o. m. borgerliga partier försökt ställa sig på den sidan. Olof Johansson gick längst, när han rent ut sade att man väl kan ta från kapitalet. Jag trodde ett tag att det var Werner som stod i talarstolen, men det var faktiskt Olof Johansson. Välkommen på vagnen, Olof Johansson!

Socialdemokraterna har här i kammaren drivit igenom omsättningsskatten på aktier, reavinstskatt på aktier, skärpt arvs-, gävo- och förmögenhetsskatt, löntagarfonder och en engångsskatt på försäkringsbolagens förmögenheter. Men allt detta, som har gällt kapitalet, har ju centern röstat emot. Jag tar emellertid det som Olof Johansson sade som ett klart löfte om att centern kommer att rösta för valpskatten. Tack för detta stöd. Olof Johansson! Det är bättre att ändra sig sent än aldrig.

Problemet för centern är emellertid att man skall regera ihop med moderaterna. Och moderaterna skall ju dra ned med 6 000 milj. kr. på stödet till kommunerna, varav en stor del kommer att drabba äldreomsorgen. I så fall skulle vi inte kunna erbjuda de äldre möjligheter att få den service de behöver. De kommer att ligga kvar på sjukhusen i stället, och då får vi köer. Detta är sanningen i ett nötskal, och däri ligger en stor del av orsaken till dagens vårdkris. Välkommen att klara ut hur ni skall regera ihop med moderaterna, Olof Johansson!

Vi socialdemokrater kommer att ha en mycket hög ambitionsnivå när det gäller sjukvården. Vi kommer att vara beredda att prioritera och även föreslå skattehöjningar när det är nödvändigt. Dessa ambitioner har jag också med mig i mitt nya arbete i hälso- och sjukvårdsberedningen, där jag faktiskt bara har verkat i ett halvt år hittills – det är plötsligt väldiga krav från Bengt Westerberg och Olof Johansson. Att jag på ett halvar via hälso- och sjukvårdsberedningen skulle omstrukturera och ändra hela sjukvården är att tro litet för gott om mig. Riktigt så mycket klarar jag inte av. Men jag skall

göra mitt bästa, och jag hoppas att detta skall bli en viktig del av vår sjukvårdspolitik.

Till Bengt Westerberg vill jag säga att socialdemokraterna har föreslagit en ökad satsning med 1 500 milj. kr. Det går inte att hävda att den borgerliga majoriteten har varit beredd att satsa lika mycket. Jag har siffror här som visar att vi under de socialdemokratiska åren 1983–1985 i Stockholms läns landsting låg på ganska bra plustal när det gäller att tillföra landstinget resurser. Under de borgerliga åren var det 1986 ett minus på 1,4 %. År 1987 var siffran plus 0,3 %. Vi låg alltså betydligt högre när det gäller resurstillförsel.

När det gäller pensionärerna sade Bengt Westerberg att folkpartiet vill hålla igen devalveringseffekten, inte beroende på att man vill tillföra sjukvården resurser, utan mera av allmänekonomiska skäl. Men i Daniel Tarschys artikel i dagens nummer av Dagens Nyheter står ju följande:

”Vården och omsorgen är i dag vår viktigaste äldrefråga. Viktigare än pensionspåslaget. Med dagens stora brister inom sjukvård och äldreomsorg är det en olycka att regeringen och nu även moderaterna har bundit sig för att anslå 2,85 miljarder till en extra basbeloppshöjning.”

Har inte Bengt Westerberg, som brukar hålla sådan ordning i sitt parti, någon ordning alls på Daniel Tarschys? Daniel Tarschys skall ju delta i den här debatten om en liten stund, så jag måste faktiskt, tills han varit uppe i talarstolen, utgå från att det är så att folkpartiet tycker att det är rimligt att pensionärerna inte skall få del av devalveringseffekten och att man i diskussionen använder detta som ett argument för att framstå bättre på sjukvårdsområdet.

Jag är också beredd att svara Bengt Westerberg positivt på frågan om regeringen är beredd att satsa ytterligare på sjukvården. Vi är beredda att här i riksdagen och ute i landstingen diskutera detta konstruktivt. Som jag sade i mitt första inlägg har vi många gånger kunnat träffa bra överenskommelser med folkpartiet. Däremot är jag mycket tveksam när det gäller hur mycket riksdagen genom sina beslut i detalj skall styra de konkreta insatserna. Där är jag tills vidare, Bengt Westerberg, rätt mycket av decentralist. Jag tror att landstingen, som är nära vårdproblemen, bättre än vi i riksdagen kan bedöma de konkreta insatserna. Men jag kommer att fortsätta att diskutera den här frågan via hälso- och sjukvårdsberedningen, och jag är beredd att diskutera den även med Bengt Westerberg.

Till Carl Bildt måste jag återkomma med anledning av Carl Bildts debattknep att försöka ställa Gertrud Sigurdsen mot mig. Det vore i och för sig intressant om det skulle lyckas, men vad Gertrud Sigurdsen har konstaterat är att moderaterna strör löften om kostnader omkring sig. Jag har konstaterat från denna talarstol att moderaterna vill sänka skatten. Det är ju precis det traditionella problem som så ofta kommer från borgerligt håll, att man ställer ut löften men icke är beredd att betala för dem. Vi kan inte hålla på att låna till utgifter, inte heller inom sjukvården, utan vi måste ta fram pengarna. Då konstaterar jag att moderaterna i åtta landsting har konkreta förslag till skattesänkningar i ett läge där vi övriga partier diskuterar om man inte behöver gå den rakt motsatta vägen. Där ligger problemet, Carl Bildt. Välkommen upp i sista repliken att säga något om

detta! Hur skall ni betala, när ni sänker skatten? Skall ni låna till operationer? Det är inte någon särskilt klok åtgärd.

Därmed skulle jag vilja ta upp den diskussion som har gällt att socialdemokraterna i Stockholm har velat satsa på kollektivtrafiken. Man ställer detta i motsats till sjukvården. Bengt Westerberg har alldeles rätt i att socialdemokraterna satsade mer på kollektivtrafiken i Stockholms läns landsting än folkpartiet. Det beror bl. a. på att trafiken är stockholmarnas i särklass största miljöproblem. I förlängningen kan man diskutera om det inte är en förklaring just till cancerproblemen i storstadsområdet. Det är alltså *en* förklaring.

Däremot anser jag att Bengt Westerberg har fel när han säger att folkpartiet satsade mer på sjukvården än socialdemokraterna. Jag har nyss visat med mina siffror att det påståendet inte stämmer.

För det första fick den folkpartistiskt styrda sjukvården över 200 milj. kr. över i 1987 års budget, att lägga till de över 2 000 milj. kr. som redan finns i det moderata personal- och finanslandstingsrådets kassa. Skälen var kanske personalbrist. 600 stängda långvårdsplatser proppar i dag igen sjukvården.

För det andra har ni sagt nej till satsningen på 1,5 miljarder kronor. Problemet är ju att personalpolitiken har havererat i det här området.

Sedan vill jag också, herr talman, säga att man inte har dragit ner på vården till de allra sjukaste. Både specialistvården och primärvården har fått ökade resurser. Specialistvården har faktiskt t. o. m. ökat snabbare än primärvården. De senaste fem åren har antalet specialistutbildade läkare ökat med 2 500, medan öppenvårdsläkarna blivit 1 300 fler. Fortfarande är specialistläkarna fyra gånger så många som öppenvårdsläkarna.

Problemet i Stockholm är ju snarare att det saknas tillräckligt utbyggd primärvård, hemsjukvård och s. k. avlastningsplatser för att färdigbehandlade patienter vid kirurg- och medicinklinikerna skall kunna skrivas ut i rätt tid. Där ligger huvudproblemet, och det måste man göra någonting åt om man skall få specialistvården att fungera på ett bra sätt. Genom den otillräckliga primärvården och äldreomsorgen blockeras i dag stora delar av akutsjukvården. I det läget framlägger moderaterna förslag om att dra in 6 000 milj. kr. ytterligare från kommunerna, vilket därmed med nödvändighet kommer att drabba äldreomsorgen. Det är det problemet som jag tycker skulle vara en mycket svår huvudvärk för Bengt Westerberg och Olof Johansson med hänsyn till att de säger sig vilja regera ihop med moderaterna.

Anf. 11 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag ber att få instämna med Bengt Westerberg när det gäller att uttrycka tacksamhet över den nya service som vi får från kammaren.

Det verkar som om vi blivit förflyttade närmast till plenisalen i Stockholms läns landsting, och det har genom statsministerns uppläggning av denna debatt blivit mycket av en Stockholmsdebatt. Det är lätt att vi glömmer de problem som finns på andra håll i landet, men är vi nu i Stockholm och har vi börjat debatten på detta sätt kanske vi skall fortsätta.

Jag tycker att statsministern, när han ändå har talartid kvar, skall passa på tillfället och ge ett klart besked på de två punkter där politikerna här i Stockholm har begärt att få ett sådant besked: Får man ett klartecken för

utbyggnaden av strålkämben på Radiumhemmet eller ej? Detta beslut har försenats i fyra år. Skall det försenas ytterligare?

Får man ett klartecken att sätta i gång byggandet av infektionskliniken i Huddinge eller ej? Det är redan nu försenat, det skulle ha varit i gång. Statsministern och regeringen har makten att ge klartecknet, och då tycker jag att de kan ge besked i dag om att de avser att ge det.

Det är säkert bra, statsministern, att ha en kaffeöverläggning med Landstingsförbundet i senare delen av april, men det finns en övertro i regeringens samlade politik – om det så rör arbetsmarknad eller något annat – att man löser allt bara med bjudningar i Rosenbad.

Sedan några ord om skattefrågan i all korthet: Är det så att socialdemokraterna tror att man löser alla problem bara genom att höja skatterna? Är det vi nu hör förebudet om en ny våg av höjning av landstingsskatterna runt om i landet? Då handlar det faktiskt om höjningar av just de skatter som drabbar dem med lägre inkomster allra hårdast. Det vore bra om vi kunde få besked på den punkten. Jag tror inte att det är någon tillfällighet, när vi läser i tidningarna om krav från fackliga organisationer, att det som man begär nu för att lösa personalkrisen är olika typer av mer eller mindre skattefria förmåner, därför att man inser att med det skattetryck vi har får man så litet ut av luftlöncökningarna att man måste ta ut förbättringarna på andra sätt. Höjer vi skatterna gör vi den situationen ännu mycket svårare, och då tror jag att personalproblemen faktiskt blir värre.

Det är faktiskt så, när man läser om de olika budgetalternativen i Stockholms läns landsting, att socialdemokraterna föreslår att man skall skära ned på den föreslagna satsningen för att ge oss fler operationsmöjligheter för dem som behöver kranskärloperationer. Jag kan läsa högt ur de socialdemokratiska reservationerna. De säger så här: Vi menar att vi inte bör låsa för stora summor till kranskärlsbyggnaden i detta tidiga skede utan bör se tiden an. Det är beskedet till dem som står i operationsköerna: Man skall se tiden an därför att pengarna skall användas till annat.

Jag tycker att vi från den borgerliga sidan då skall ha kuraget att säga: Ja, det blir så att vi inte kommer att kunna satsa fullt lika mycket på att subventionera de friskas bussresor, för pengarna måste gå till dem som nu står i operationsköerna. Vi måste säga nej till Unga örnar då de vill ha några 100 000 kr. för att odla havsöringar nere i Haninge. Det är inget fel på att odla havsöringar, men det kan någon annan finansiera. De som står i operationsköerna behöver faktiskt de där pengarna bättre just nu.

Det är detta det handlar om: att prioritera, att avväga de enormt stora summor som vi politiker disponerar – och i dag gör vi ofta det på ett alldeles felaktigt sätt.

Så till finansieringen av vården i största allmänhet. Jag håller alldeles med om att vi alla skall betala vården. Det vore fel om man skulle försöka vältra över vårdkrisens kostnader på någon speciell grupp i samhället. Det får inte komma i fråga. Vad det moderata förslaget handlar om – jag förmodar att det var det Gertrud Sigurdsen kommenterade i den där artikeln – är att vi vill bygga ut en sjukvårdsförsäkring som omfattar alla, där vi alla är med och betalar men där beslutanderätten ligger hos den enskilde, där jag själv som vi alla kan besluta vilken läkare jag vill gå till, vilket sjukhus jag tycker är bäst,

vilket sjukhem jag tycker är bäst för omvårdnaden av mina gamla föräldrar, vilken distriktsköterska som jag vill gå till. Vi är alla med och betalar det, men valfriheten är ju så oerhört viktig.

Vårt förslag innebär också att det kommer att börja växa fram de privata, enskilda och ideella alternativ som socialdemokraterna är sådana motståndare mot men som ju ger en bättre vård och som inte minst ger valfrihet för alla dem som är anställda och vill ge sitt engagemang åt uppgiften att vårda de sjuka och de gamla.

Hade man i denna kammaré lyssnat mera på dem som kan de här frågorna, tror jag att vi hade haft en bättre vård i dag. Jag vet inte om min taletid egentligen räcker, men jag skulle gärna vilja läsa upp vad professor Gunnar Björck, som lämnade kammaren för något år sedan, sade när riktlinjerna för hälso- och sjukvården diskuterades 1985:

”Det är framför *sjukhusens* kliniker som köerna växer, det är där överbeläggningarna ökar och de riskfyllda utskrivningarna med dem, och det är *inom* sjukhusens väggar som personalen är förtvivlad och som de ansvariga växlar mellan desperation och resignation. Hälsovård i all ära, men om den är framgångsrik kommer vi att leva ännu längre och får förmodligen ännu större behov av sjukhusvård när vårt ofullkomliga biologiska maskineri brakar ihop i en utdragen seriekrock.”

Hade man lyssnat mera då, hade vi haft en bättre vård i dag.

Anf. 12 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Risken med att gå upp i talarstolen med färdigskrivna lappar är att det blir fel. Ingvar Carlsson höll en lång utläggning om vad jag skulle ha sagt om kollektivtrafiken i landstinget; jag har över huvud taget inte berört kollektivtrafiken i dag.

Däremot har jag diskuterat det förslag som Ingvar Carlsson själv har anfört både i dagens debatt och tidigare och som socialdemokraterna har väckt i landstinget om ökade personalsatsningar på 1,5 miljarder kronor. Jag vidhåller att den satsning på 100 milj. kr. första året man har velat göra understiger vad majoriteten i landstinget faktiskt har beslutat om. Till det kommer, som jag sade förut, att i landstingets budgetbehandling i höstas föreslog socialdemokraterna stora neddragningar på *etablerad* privat sjukvård – det var alltså inte fråga om att man inte ville starta nytt – och på akutsjukvården. Under budgetåren 1988, 1989 och 1990 handlar det om mer än ett par hundra miljoner kronor sammantaget, alltså väsentligt mer än den satsning på personal som socialdemokraterna vill göra det första året. Jag har faktiskt den socialdemokratiska landstingsgruppens eget budgetalternativ i handen, och jag är alldeles säker på att jag har läst innantill efter att ha kontrollerat det ytterligare en gång.

Så till det här med pensionerna. Här rör det sig om två saker.

Först har vi den pensionshöjning som regeringen har föreslagit och som regeringen vill finansiera med skattehöjningar. Vi säger nej till skattehöjningarna, av samma skäl som regeringen rimligen borde göra det, nämligen att vi har slagit huvudet i skattetaket. Det är ju en ståndpunkt som regeringen har gett uttryck för, bl. a. i årets budgetproposition, och som jag förmodar att Ingvar Carlsson står bakom. Det är mycket konstigt att först i en debatt i

riksdagen säga att vi har för högt skattetryck. Målet är att pressa ned det från 56,5 % av BNP till 51,1 % av BNP. Men det första man gör därefter är att man höjer skatterna ytterligare. Hur skall vi med en sådan politik någonsin kunna komma ned till de 51,5 % som är Ingvar Carlssons mål för skattepolitiken?

Jag tror att det mest sanna som Ingvar Carlsson sade egentligen var att socialdemokraterna snarare har höjt skatterna litet för mycket än för litet.

Men sedan är det också en annan sak, nämligen att vi i vårt budgetalternativ genom omprioriteringar har varit beredda att avsätta 400 milj. kr. för statliga satsningar för att försöka underlätta landstingens arbete när det gäller en del av de mycket allvarliga problem som finns inom svensk sjukvård. Det handlar om de operations- och behandlingsköer för vilka staten redan tidigare har varit beredd att gå in med särskilda medel. Då fanns det inga sådana här hinder för staten att blanda sig i, tvärtom. Då tyckte man från regeringens sida att man gjorde någonting bra. I det avseendet har man alltså gjort en satsning. Men vi tycker att den var otillräcklig och att man borde satsa ytterligare 200 milj. kr.

Dessutom har vi under det senaste halvåret blivit uppmärksamma på ett par problem. Vi har visserligen känt till dem, men vi har kanske inte känt till deras kvantitet i full omfattning.

Det ena problemet är att vi fortfarande har mer än 50 000 människor på långvården, inom omsorgen och inom psykiatrin som inte har det som vi tycker är en självklarhet, nämligen rätt till eget rum. Därför menar vi att vi inte bara kan sitta stillatigande och vänta på att någonting skall hända, utan här bör staten – om man över huvud taget skall försöka stimulera utbyggnaden eller utvecklingen på något område – stimulera förändringen av den svenska långvården. På det sättet kan rätten till eget rum bli verklighet, i varje fall till mitten av 1990-talet.

Det andra problemet gäller en rapport från socialstyrelsen som visar att det i färre än 100 av landets kommuner över huvud taget inte finns någon dagverksamhet eller något gruppboende för åldersdementa. Det finns 100 000 åldersdementa i Sverige som är i behov av dagverksamhet eller gruppboende. 50 000, alltså ungefär hälften av dem, behöver gruppboende under de närmaste åren. Sådana finns alltså i mycket få kommuner i Sverige i dag. Därför menar vi att det inte heller här räcker med att bara sitta stillatigande och åse hur kommuner och landsting ofta sliter ögonen ur varandra, medan man funderar över vem som egentligen har ansvaret för de åldersdementa. Även här borde staten gå in med ett stimulansbidrag riktat till primärkommunerna för att vi snabbt skall kunna få en utbyggnad av gruppboende för åldersdementa.

Jag tycker fortfarande att de tre förslag som vi har lagt fram om ytterligare resurser för att snabbare bli av med operations- och behandlingsköer, om en kraftig utbyggnad av gruppboende för åldersdementa och om en ökning av takten när det gäller att ge gamla och sjuka på långvården rätt till eget rum är oerhört angelägna satsningar. Vidare finns det lika goda skäl för staten, riksdagen och regeringen att blanda sig i de frågorna som det någonsin fanns när det gällde att ge 70 milj. kr. för att försöka kapa vissa operationsköer.

Ingvar Carlsson ställde några frågor inledningsvis – jag återkommer till

dem senare – om samarbetet mellan de borgerliga partierna. Det kan ju uppfattas som ett problem för alla partier att man inte har egen majoritet. Det är naturligtvis också ett problem för folkpartiet. Om vi hade egen majoritet, skulle vi driva en annan politik än den som drivs här i riksdagen och också den som drivs i Stockholms läns landsting. Vi i folkpartiet vill satsa ökade resurser på sjukvården för att kunna ge den trygghet som bara ökade resurser kan ge. Men vi vill också erbjuda valfrihet inom sjukvården – inte bara valfrihet mellan offentliga alternativ utan också valfrihet mellan offentliga och privata alternativ.

På den första punkten för vi kontinuerligt en debatt med moderaterna, också i landstinget. På den andra punkten för vi hela tiden en debatt med socialdemokraterna, som motarbetar privata alternativ och som t. o. m. på affischer antyder att sådana skulle vara omänskliga.

Den som vill ha både resurser till sjukvården och valfrihet har bara ett alternativ, nämligen folkpartiet!

Anf. 13 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag måste tyvärr upprepa det jag sade inledningsvis, nämligen att vi i Sverige ger hälso- och sjukvården en minskad andel av bruttonationalprodukten sedan 1982 och framåt, till skillnad från perioden dessförinnan. Det innebär att sjukvården har fått minskade resurser i förhållande till andra samhällssektorer. Det är precis vad det handlar om: sjukvården har inte prioriterats som ett område under dessa år. Det var det jag slog fast.

Skillnaden mellan 9,7 och 9,1 % av BNP är ca 5 miljarder kronor. Det är ungefär det underskott i finansiellt sparande som beräknas i KEA-kalkylerna i finansdepartementet. Det finns anledning att vara utomordentligt oroad över den framtid som kan utläsas i de siffrorna – det vi har sett hittills är bara början. Då skall man inte försöka slingra sig undan genom att tala vackert om sjukvård och sedan inte vara beredd att ställa resurser till förfogande, utan då skall man utesluta det första ledet också. Det gör inte vi. För oss är sjukvården ett prioriterat område, tillsammans med skolan, och vi tänker visa det i vårt sätt att prioritera resurser.

Skatterna skall inte bli någon huvudpunkt, som Ingvar Carlsson sade. Men det är helt riktigt uppfattat att vi inom centern håller på att tappa tålamodet med fusionsvalparna. Vi har kritiserat den tredje vägens ekonomiska politik och den omfördelning av förmögenheter som denna hela tiden har inneburit. Ni angriper symtomen, med hela den lista som Ingvar Carlsson talar om. Vi har velat förebygga den situationen, men om utvecklingen fortsätter, om fusionsraseriet inte får ett stopp på annat sätt, tvingas vi också ompröva vår politik när det gäller att ta ut pengar från storfinansen. Men det är inte effektivt att ge sig på en penningmarknad, där följderna kommer att bli höjd ränta, som åtskilliga remissinstanser har talat om, utan det är andra och effektiva åtgärder som måste vidtas.

Jag fick inte svar på min fråga om primärvården, om det bara var en svåla – den gör som bekant ingen sommar – som Kjell-Olof Feldt representerade. Det är illavarslande om man inom socialdemokratin är beredd att dra ner sina ambitioner i fråga om primärvården, som betyder så mycket.

Ett flertal studier visar att tillräckligt med läkarresurser i primärvården är en förutsättning för att mottagningarna vid sjukhusen skall kunna avlastas. Jämtlands läns landsting visar, att ju mer läkartid som är tillgänglig i primärvården, desto lägre utnyttjande av sjukhusens mottagningar. En studie från Falun-Borlänge visar att 24 % av besöken inom länssjukvården skulle kunna överföras till primärvård. När en ny vårdcentral öppnade i Falun registrerades en minskning av besöken från berörd befolkning på sjukhusets mottagning med 25 %. I Stockholm visar det sig vara samma sak vid Matteus vårdcentral. Efter att den hade öppnat minskade den totala besöksfrekvensen i området från 3,6 till ca 2,7 läkarbesök per år och invånare.

Om man vill fortsätta en utbyggnad av öppna vårdformer med hemsjukvård och liknande måste det alltså finnas en väl utbyggd primärvård.

Låt mig till sist, herr talman, konstatera att vi i centern ser utomordentligt allvarligt på den äldroutveckling i samhället som kan förutses. Demografiska faktorer kan förutses långt i förväg, och det borde vi inrätta oss efter. Det handlar om att antalet svenskar över 80 år ständigt ökar – fram till år 2000 beräknas de bli 125 000 fler än i dag. Det är inte så svårt att förutse att detta kommer att kräva ökade resurser.

Det är en självklarhet i ett välfärdssamhälle att man tar väl vara på sina äldre, de som har byggt upp samhället, och då måste man också vara beredd att prioritera detta. Vård måste få kosta. Skall uppgifterna klaras måste vårdyrkena allmänt uppvärderas. Det kostar också. Det är inte bara tal. Obekväma arbetstider måste ersättas bättre. Var tredje helg ledig bör vara en rättighet för dem som så önskar. Fler försök med flexibel och kortare arbetstid bör göras. Offentlig och privat vård skall arbeta sida vid sida i gott samarbete. Men den privata vården är bara 1 % i dag. Den kan inte lösa problemen. Även om vi femdubblar den, utgör den en relativt liten del.

Fungerar inte vården, drabbas våra äldsta medmänniskor värst. De som nu är över 80 år och däröver har ofta ett liv av tungt kroppsarbete bakom sig. De har ägnat sitt liv åt att lägga grunden för det välstånd som vi andra i dag njuter frukterna av. Vem kan smita ifrån ansvaret för dessa människor med obefläckat samvete. Det är bl. a. av det skälet som vi så hårt prioriterar vården.

Anf. 14 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Tre saker vill jag ta upp i min sista replik. Vi har diskuterat NUU-nämnden. Det är många som vill avskaffa den. Det är den instans som har övergripande ansvar för att fördela pengar till bl. a. dyr utrustning. Den senaste tidens debatt pekar på att det finns en möjligen befogad kritik mot nämndens sätt att sköta dessa uppgifter. Uppenbarligen har nämnden varit en bromskloss, och det kan vara riktigt att avskaffa den. Men, som en del har gjort i debatten, att enbart utmåla nämnden som orsak till den nu aktuella krisen, kan inte uppfattas på annat sätt än att man är lycklig över att äntligen hitta någon syndabock som fråntar politikerna deras eget ansvar. Man slipper på så sätt att diskutera de verkligt stora problemen, krisens orsaker. Jag vill för vår del säga att om NUU-nämnden skulle avskaffas, tror jag att man måste lägga dess nuvarande uppgifter på någon annan instans, t.ex.

socialstyrelsen. Annars riskerar vi bara en allmän huggsexa bland klinikcheferna runt om i landet när det gäller den dyrbara utrustningen.

Beträffande primärvården är vår inställning att en progressiv hälso- och sjukvård utgår från att undanröja orsakerna till uppkomsten av sjukdom och ohälsa. Det här är delvis klassmässigt bestämt, då de flesta sjukdomsframkallande faktorerna finns överrepresenterade inom arbetarklassen. Det gäller rökning, drogkonsumtion, alkohol, dåliga arbetsmiljöer, ensidiga arbetsställningar, m. m. En god hälsa förutsätter en bra yttre miljö, vilket gör att en aktiv miljöpolitisk kamp är oundgänglig också i det här sammanhanget. En lökalt förankrad primärvård menar vi i grunden utgör en offensiv hälso- och sjukvård. Därför måste vi på ett mycket kraftfullt sätt avvisa alla de tendenser som finns i den nuvarande debatten att ge utbyggnaden av primärvården skulden för att slutenvården i dag befinner sig i kris. Jag vill ha sagt detta i debatten i dag.

Ingen har i dag hävdat att det inte råder någon kris inom sjukvården. Vad vi diskuterar nu är nog egentligen toppen på ett isberg. Det kommer nästan dagligen nya rapporter om hur det ser ut inom olika områden av vården. I går kunde en del av oss höra i TV av en överläkare på Karolinska sjukhuset i Stockholm om de njursjukas situation och deras dialysmöjligheter. Det är flera hundra, säger han, som inte kan få dialys. Jag tror inte att han menade att vara cynisk när han sade: Men det här blir ju inga problem, för det uppstår inga köer. Men han pekade faktiskt på ett verkligt problem. Är det rimligt att, i takt med att tekniken förfinas på det här området, denna inte skall komma de njursjuka här i landet till del? Kan vi verkligen säga till de människor som inte kan få dialys att vi inte har råd med detta?

Herr talman! Till sist vill jag helt vid sidan om denna debatt lägga mig i landstingsdebatten i Stockholm. Det gäller Carl Bildt. Jag protesterar mot hans ideliga angrepp på Unga örnar. Jag gör det i egenskap av före detta sekreterare i Stockholm, tillika bänkgranne med ordföranden under samma tid. Carl Bildt, landstinget har råd med pengarna till Unga örnar här i Stockholm.

Anf. 15 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag vet inte vad Carl Bildt känner till om Unga örnar. Ännu värre är att han inte vet någonting om laxöringar. Det är just kombinationen av att han inte vet någonting om vare sig laxöringar eller Unga örnar som är så beklaglig och beklämmande.

För att återgå till den mer allvarliga frågan, tycker jag att det är litet synd att politiker och andra inte oftare uttalar ett ord av uppskattning till de människor som arbetar inom den offentliga sektorn, inte minst människor inom sjukvården. De gör fantastiska insatser för att denna vård, ofta under svåra förhållanden, ändå skall fungera på ett bra sätt.

Man bör understryka i denna debatt att det är bra om det inte enbart påpekas att det arbetas och tas initiativ inom s. k. privata områden. Det görs faktiskt också på ett förtjänstfullt sätt inom den offentliga sektorn.

Även om man som Olof Johansson mäter andelen av BNP så har sjukvården haft en årlig tillväxt under 1980-talet på 2,2 %. BNP har vuxit i

genomsnitt 1,7 %. Sjukvården har således inte ens från den utgångspunkten fått en lägre andel.

Det avgörande är naturligtvis landets ekonomiska utveckling. Sjukvården har ingen som helst glädje av om den som under de borgerliga åren på grund av en dålig tillväxt får en ökad andel av bruttonationalprodukten. Detta är som att säga till en svältande person, när kakan som man skall dela på dramatiskt har minskat, att han ändå har fått en större andel. Han blir inte mättare av det. Det är därför den allmänna ekonomiska utvecklingen i ett land är så avgörande. Det är där vi skiljer oss åt.

Den tredje vägens ekonomiska politik gör att vi har fått fart på Sverige igen. Vi har kunnat bekämpa både inflationen och arbetslösheten. Vi har ökat reallönerna genom den tredje vägens ekonomiska politik. Under de sex borgerliga åren förlorade man i stället i realiteten en månadslön. Det gällde också sjuksköterskorna.

Olof Johansson, välkommen till socialdemokratins stöd när det gäller beskattning av kapital. Hur skall det gå att driva de kraven? Hur skall de gå att förena med en moderat skattepolitik? Olof Johansson tog t. o. m. ordet valpskatt eller finansvalp i sin mun, om jag hörde rätt.

Mitt under sjukvårdsdebatten fick vi plötsligt uppleva en avgrund inom det borgerliga blocket när det gäller skattepolitiken. Jag såg det som något positivt. Carl Bildt kan inte kommentera, så det begär jag inte. Det finns ju andra möjligheter att uttala sig. Journalisterna sitter på läktarna och väntar på vad Carl Bildt skall säga om Olof Johanssons radikala profil när det gäller skattepolitiken. Det skall bli mycket intressant att följa detta.

Till Bengt Westerberg skulle jag vilja säga att vi på olika sätt gärna skall medverka till att de människor som vill ha eget rum inom långvården skall kunna få det. Det är en av de punkter som jag tycker att vi kan diskutera tillsammans. Ett statsbidrag av den storleksordningen som Bengt Westerberg nämnde kommer näppeligen att klara detta. För att diskussionen skall bli realistisk vill jag ändå peka på de problem som råder inom sådana områden i dag.

Det är rimligt att vi utgår från Stockholms läns landsting. Det är där diskussionen startade. Det är nog faktiskt där vi av olika skäl har de största problemen. Det är dessutom landets näst största politiska församling.

I Stockholm har man nu 11 000 långvårdsplatser och 2 700 enkelrum. Det är 200 fler enkelrum än när det var socialdemokratisk majoritet, och det har åstadkommit delvis genom att flerbäddsrummen har gjorts om. Samtidigt har man, Bengt Westerberg, tvingats stänga nästan 600 långvårdsplatser på grund av personalbrist. Resultatet ser vi nu: längre köer, över 1 000 patienter väntar i dag på akutsjukhusen på långvårdsplatser. Det är här Stockholms läns landstings sjukvårds-kris visar sig, och det är här man måste göra någonting konkret, för att klara de klinikfärdiga patienternas behov av en bra omvårdnad och en hög livskvalitet i sin dagliga tillvaro men också för att lösa problemen för de akut sjuka – de som behöver opereras, de som behöver plats på akutsjukhusen. Där har vi det grundläggande och näraliggande problemet. Då räcker det inte med att gå ut och säga: Eget rum i långvården! Man måste börja på den här punkten, Bengt Westerberg. Om vi verkligen får diskutera igenom det här ordentligt är vi, tror jag, också överens på den punkten.

Likadant är det i Malmö stad, om vi nu skall gå utanför Stockholm. Efter ett antal turer där moderaterna tvingade folkpartiet att rösta emot sitt eget förslag om egna rum har den borgerliga majoriteten under folkpartistisk sjukvårdsledning stängt sammantaget över 300 platser i gruppboende, på långvård och ålderdomshem. Resultatet är att en vårdplats av fem inom akutsjukvården är blockerad av en patient som behöver långtidsvård eller rehabilitering. Här har vi alltså en mycket allvarlig flaskhals, som jag ser som det kanske mest angelägna att åtgärda.

På de akutsjukhus som jag har varit på – jag har inte berättat om det från kammarens talarstol men jag har också besökt sjukhus, och jag har gjort det innan den nuvarande debatten började – har personalen sagt: Se till att vi får platser för de klinikfärdiga patienterna där de skall vara och där de får en billigare och enklare vård, så löser vi också en rad av problemen på akutsjukhusen!

Bengt Westerberg! Jag har inte påstått att Bengt Westerberg har gjort sitt uttalande om kollektivtrafiken i dag – jag citerade ett uttalande som Bengt Westerberg gjorde för ungefär tio dagar sedan. I det citat jag har heter det: "Inför 1988 satsade folkpartiet i Stockholms läns landsting mer på akutsjukvården med bl. a. cancerbehandling, medan socialdemokraterna hellre satsade på kollektivtrafiken." Jag har utgått från att citatet är riktigt. Stämmer inte det har Bengt Westerberg inte heller riktat någon sådan kritik mot socialdemokraterna; då faller det påståendet automatiskt.

Till Carl Bildt skulle jag vilja säga: NUU-nämnden har ungefär 70 milj. kr. i förslagsanslag. Stockholms läns landsting investerar tio gånger så mycket varje år. Det förefaller mig därför helt orimligt att denna nämnd kan spela den roll som man här gör gällande. Men jag har ändå sagt: Är den till besvär så låt oss skaffa en annan anslagsordning för dessa 70 milj. kr.! Det är helt orimligt att detta mycket måttliga statsbidrag skall ställa till så mycket problem. Jag kommer i varje fall att medverka till att det så snart som möjligt blir en annan anslagsordning på den punkten.

Att jag tog upp privatiseringen och de privata sjukförsäkringarna i mitt första inlägg har ett samband med att jag här ser en tendens. Ett försäkringsbolag har gått ut med annonser i den anda jag beskrev och där man lovar snabb och kvalificerad vård över hela landet. Men den som läser vidare får klart för sig att man då skall betala en försäkringspremie på mellan 3 000 och 5 500 kr. om året. Ju yngre och friskare man är, desto lägre premie. Men inga barn får komma in, ingen under 18 år och ingen över 65 år – det är verkligen att sätta åldersgränser inom sjukvården.

Men inte ens de som har rätt ålder inne kan vara säkra på att de får den här försäkringen. Man måste nämligen först genomgå en läkarundersökning, och det måste därigenom garanteras att man är frisk. Sedan måste man svara på en rad frågor för att försäkringsbolaget skall kunna göra en riskbedömning, dvs. se om man är en lönsam försäkringstagare. Detta visar vart privatiseringstankarna leder till, om de skulle förverkligas i stor skala. Jag tycker därför att det är viktigt att detta markeras.

Vi riskerar att den bästa sjukvården reserveras för grupper som är inne på den här vägen. De har kanske via kommanditbolag skaffat sig låg skatt och deltar inte i övrigt i att finansiera samhällsutgifter. Även om detta är i sin

början och inte utgör något hot i dag, finns det anledning att klart säga ifrån. Den sortens uppdelning av sjukvården i en gräddfil för dem som har mycket pengar och har råd att betala privata försäkringar och en annan sämre allmän sjukvård, skall vi bestämt avvisa. Det är en styrka för svensk sjukvård att vi har rättvisan som en viktig målsättning för politiken på det här området.

Anf. 16 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Vi står egentligen inför en väldigt besynnerlig situation. De stora bristerna i vårt välfärdssamhälle är påtagliga. Nästan dagligen får vi rapporter från svårt sjuka som inte får vård, från personal vid våra sjukhus eller vårdinrättningar som är förtvivlade över att de inte kan ge den vård de anser att patienterna behöver.

Man frågar sig: Hur känns det för pensionärer som litat till välfärdsstaten? De har under ett strävsamt liv arbetat, betalat sina skatter och avgifter, hundratusentals kronor. De har trott att vård finns när de behöver den. Nu får man besked. De är för gamla.

Hur känner sig 76-åringen som drabbats av hjärtinfarkt? Han kände att han inte orkade, men blev ändå hemskickad tidigare än vad han själv tyckte var lägligt. Dessutom hade den gamle mannen starr, men fick besked av landstinget att väntetiden på starroperation var tre år. Mannen betalade 14 000 kr. och fick sin starroperation genomförd i den privata vården. Men även det andra ögat var dåligt. Då vände han sig på nytt till landstinget och sade: "Nu har jag räddat ett öga med egna pengar, trots att jag betalat min sjukförsäkring. Kan landstinget hjälpa mig med det andra?" Han fick svaret: "Nu är du inte längre något förtursfall. Du ser ju med ena ögat. Besvara inte landstinget mera!" Hur kände sig 76-åringen inför detta?

Vi får rapporter om gamla som varit på sjukhem. Nu skall de helt plötsligt hem till eget boende. Det är bra att den möjligheten finns för dem som väljer eget boende efter en sjukhemsvistelse. Men varför skall de som vill bo kvar i den trygga miljön på sjukhemmet tvingas hem till s. k. eget boende? Vi har fått rapporter om mycket tragiska effekter i enskilda fall där gamla, sjuka människor mot sin vilja tvingats till eget boende. Vem ansvarar för en sådan politik? Är det trendnissarna i sjukvårdspolitiken som har ansvaret för följdeffekterna i de enskilda, tragiska fallen?

Härförleden lyssnade jag på professor David Ingvar i en mycket intressant radiointervju. Utifrån sin kunskap varnade han för den förändringen i vården. Förtvivlad personal som känner sina gamla som vänner är också inne på precis samma linje. De gamla klarar inte den förändring som en övergång till eget boende innebär.

Herr talman! Jag tycker att det var oförskämt av statsministern att påstå att vi moderater utgör ett hot mot äldreomsorgen. Vi moderater har faktiskt under lång tid drivit just kravet på att sjukhemmen och ålderdomshemmen inte skall avskaffas, eftersom det inte är rätt mot de gamla och när det gäller vården i dess helhet.

Herr talman! Detta händer i det socialdemokratiskt styrda Sverige, det samhälle som har världens högsta skattetryck och världens största offentliga sektor. Tänk, om högt skattetryck kunde lösa alla problem! Över 100 personer dör i kranskärlskön, enligt beräkningar. I går fick vi reda på att flera

hundra behöver dialysbehandling men inte får det därför att resurserna saknas.

Herr talman! Vi moderater har varnat för denna utveckling. Vi gjorde det när beslutet fattades om hälso- och sjukvårdens inriktning under 90-talet. Våra kamrater i landstingsvärlden, de moderata landstingspolitikerna, varnade också men det hjälpte inte. Vi varnade för minskningen av sjukhusplatserna. Jag anklagades av Gertrud Sigurdson för att vara motståndare till en övergripande hälsovårdspolitik. Min fråga är nu: Är statsrådet nu beredd att ompröva inriktningen av hälso- och sjukvården enligt den uppfattning som vi moderater här drivit?

Vi moderater ställer krav på en sjukvårdsgaranti som innebär att de sjuka skall garanteras vård enligt sjukvårdslagen. Kan inte det egna landstinget ge vården, får man söka sig till ett annat landsting, till en privat vårdgivare – även utanför landets gränser, har vi sagt – och det egna landstinget skall vara betalningsansvarigt. Är statsrådet beredd att gå lika långt för att garantera de sjuka den vård de behöver?

Jag vill understryka att krisen i sjukvården inte beror på personalen som arbetar inom sjukvården. Vi har mycket duktiga läkare, sjuksköterskor och annan personal. Vi måste tillvarata deras resurser bättre – på den punkten delar jag statsministerns uppfattning. Man måste få betalt som läkare även om man opererar på övertid. Det är inte fult. Och en sjuksköterska skall efter skatt ha så mycket i ersättning att hon kan betala sina studieskulder och få en rimlig lön att leva på.

Herr talman! Dagens svenska sjukvårdskris är i stor utsträckning en av politiker förorsakad kris. Vi moderater har varnat för utvecklingen och presenterat lösningar. Är statsrådet beredd att stödja våra förslag, så att de svenska sjuka människorna garanteras den vård de är berättigade till?

Anf. 17 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag noterar att servicen beträffande talarstolen nu har inställts. Det finns olika nivåer av service även i riksdagen.

Herr talman! För någon tid sedan träffade jag en engelsk journalist som höll på att jämföra sjukvården i fem olika länder. I Sverige var det två saker som hade slagit honom med särskild kraft. Den ena var den höga materiella standarden, det enorma överflödet av fina lokaler och modern utrustning. Den andra var det stora missnöjet med sjukvårdens prestationer bland alla dem han träffat.

En mängd svenskar klagade över brister i sjukvården, över köer och väntelistor, över den ytliga relationen mellan läkare och patienter, över vantrivsel och olust hos de anställda. Den svenska sjukvården är väldigt mycket dyrare än den engelska, skrev den här journalisten, men vart tar pengarna vägen? Ingen tycks egentligen bli tillfredsställd.

Är det här en svartmålning? Ja, kanske det. Men alla vet vi ju att det finns väldigt mycket som inte fungerar i svensk sjukvård, trots allt det fina vi har skapat.

När den saken förs på tal, brukar socialministern peka med ett långt finger åt landstingen. Har jag förstått fru Sigurdson rätt, är regeringen beredd att ta ansvar för allt det som är bra i svensk sjukvård, medan däremot landstingen

är ansvariga för allt det som går illa. Det är Sigurdsendoktrinen i ett nötskal.

I själva verket är regeringen inte så maktlös. Skall man uttrycka det enkelt, har vi två stora påsar pengar i svensk sjukvårdspolitik. Vi har här talat om de pengar vi använder för sjukvården, vilket är drygt 9 % av bruttonationalprodukten. Men sjukdomarna i Sverige tar snarare 15 % av bruttonationalprodukten i anspråk. Vi har även en andra påse pengar som används till sjukersättningar och till förtidspensioner för dem som inte kunnat få hjälp genom sjukvården. Debatten måste vidgas till att handla om båda dessa sidor av sjukdomarnas konsekvenser.

I många år har vi nu hållit igen på sjukvården. Gränser har satts upp för landstingens utgifter. Man har försökt hålla volymexpansionen tillbaka till 1 % om året. Som en följd av detta har sjukvårdens andel av BNP pressats tillbaka under de senaste åren. Sjukersättningarna har däremot inte hållits tillbaka. Under de senaste fem åren har dessa expanderat ungefär dubbelt så snabbt som sjukvårdsutgifterna. Man har inte gjort några allvarliga försök att dämpa tillväxten, snarare tvärtom – man har infört mera generösa regler för sjukersättningen. Vissa delar av systemet, t. ex. arbetskadeförsäkringen, har haft en explosiv tillväxt.

På detta område, där socialministern har det fulla ansvaret och inte kan skylla på landstingen, har miljarderna verkligen rullat i väg medan sjukvården har fått gmeta och spara.

Denna kluvna politik – att hålla igen på ett område och låta utgifterna rulla på ett annat – är på flera sätt olycklig. Rent ekonomiskt är den olycklig eftersom den leder till ett slöseri med resurser. Den är också olycklig genom att den leder till ett onödigt mänskligt lidande. Har man t. ex. en muskelskelettskada är det viktigt att vård och rehabilitering sätts in snabbt, annars kan skadan bli obotlig. Också för patienter med starr, trasiga höftleder eller svåra hjärtsjukdomar skapar de långa köerna ett lidande som är helt onödigt och som borde kunna hävas genom en bättre samordning mellan sjukförsäkring och sjukvård.

När vi i riksdagen för på tal exempelvis den orimliga situationen i svensk hjärtsjukvård, säger socialministern att problemen beror på den teknisk-medicinska utvecklingen. Men samma utveckling har faktiskt även inträffat i andra länder. Där har man inte alls samma köproblem. Den utredning som socialstyrelsen presenterade häromåret tydde på att kapaciteten för vissa nu vanliga hjärtoperationer behöver tredubblas. Inom cancersjukvården har vi liknande problem. I går fick vi genom Aktuellt en skakande inblick i njursjukvården där det framgick att hundratals patienter skulle kunna räddas till livet om det fanns större kapacitet för dialysbehandling. Skall vi klara dessa uppgifter går det faktiskt inte att låta all tillväxt rinna i väg till ökade transfereringar. Vi måste i stället satsa mera på själva sjukvården.

Sjukvårdskrisen är i stor utsträckning ett äldreproblem. Vi vet att omkring 60 % av sjukvården utnyttjas av människor över 65 år. Nu träder den ena läkaren efter den andra fram och förklarar att de äldre inte längre ges fullgod vård när resurserna tryter. Den situationen är inte acceptabel.

Det är i detta läge som vi har tagit upp diskussionen: Vilket är i dag det största äldreproblemet? Vad är viktigast att göra? Är det viktigast att höja pensionerna genom en extra basbeloppshöjning, eller är det viktigast att

satsa på sjukvården? Jag hävdar att sjukvården är det viktigare problemet – det som behöver prioriteras.

Den pensionshöjning som regeringen föreslår ger mest till dem som har maximal ATP, dvs. mestadels unga och krya pensionärer. Höjningen ger mycket mindre till de äldre pensionärerna, som ofta bara har folkpension och som har det största behovet av en fungerande hälso- och sjukvård.

Låt oss i stället satsa mera på att utveckla sjukvården för de äldre! Se till att vi har en väl fungerande och trygg omvårdnad! Låt oss göra det till det viktiga målet för äldrepolitiken här och nu!

Anf. 18 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Det går nästan inte en dag utan att problemen med sjukvården är föremål för kritisk granskning. Det kan gälla långa köer i väntan på höftledsoperationer och starroperationer, och det kan gälla patienter som är färdigbehandlade på kliniker för korttidsvård men som genom bristen på sjukhemsplatser eller andra brister i vårdkedjan i övrigt, t. ex. bristen på vårdpersonal, tvingas ligga kvar på akutklinikerna. Problemen tornar verkligen upp sig på många områden. Så talet om en kris inom sjukvården ter sig allt mindre överdrivet. Det är viktigt att påpeka att det inte är någon åtskillnad på kommuner med socialdemokratisk eller borgerlig majoritet, som vissa har velat göra gällande. Den kris inom sjukvården som vi nu diskuterar har inte heller kommit över en natt utan borde ha kunnat förutses.

Att antalet äldre kommer att öka kraftigt är numera väl känt. Men det borde ha kunnat förutses med bred tidsmarginal med tillgång till den statistik som vi i vårt land är mästare på att samla in. Vad skall annars alla personnummer tjäna till? Ändå tycks det för de flesta planerare ha kommit som en blixt från klar himmel. Yrvakenheten är påfallande, åtgärderna inte sällan brådstörtade. De som blivit mest lidande är de äldre människor som ibland hastigt tvingas bryta upp från ett inbott rum.

En annan underlåtenhet är den valhända hanteringen av ålderdomshemmen. Bara sedan 1982 har mer än 20 % av alla platser på ålderdomshemmen måst läggas ner. Att det nu pågår överläggningar om att det antligen skall anslås pengar till driften, något som hittills inte varit möjligt, har vi kanske just den pågående debatten om vårdkrisen att tacka för.

Vårdyrkenas ställning och status har med rätta kommit att debatteras. I en situation när antalet äldre ökar, med ökad vårdtyngd som följd, samtidigt som antalet ungdomar som kan rekryteras till vårdyrkena minskar, måste åtgärder snart sättas in för rekrytering. Inte heller på detta område kan man låta bli att förvåna sig över den låt-gå-politik som regeringen är ansvarig för. En välutbildad och engagerad personal är ändå sjukvårdens främsta tillgång när det gäller att upprätthålla god kvalitet i vården av gamla och sjuka. Men om antagningspoängen till linjerna för vårdutbildning, t. ex. sjuksköterskor, måste sänkas alltmer därför att vårdyrkena lockar allt färre, bådär det inte gott för framtiden. Stor personalomsättning försvårar naturligtvis kontinuiteten i vården, och bristen på personal gör arbetet på t. ex. långvårdssjukhusen tungt och tungrott.

Många som troget fortsätter med sitt slitsamma arbete inom vården känner

helt naturligt resignation och uppgivenhet. Låga löner och dåliga arbetstider har inte heller förbättrat situationen. Möjligheterna att rekrytera och behålla kompetent personal är avgörande för utvecklingen av äldreomsorg och sjukvård. Ytterst gäller det därför att göra vårddyrkena mer attraktiva igen. En rejäl förbättring av vårdpersonalens arbetsvillkor och löner är nödvändig om vi skall få bukt med den del av krisen inom sjukvården som orsakas av rekryteringssvårigheter. Ökad uppskattning från samhällets sida skulle inge en ny framtidsanda och frigöra resurser sjukvården till godo. Att uppgiften inte är lika lätt som nödvändig inser man när man betänker att det är fråga om typiska kvinnoyrken.

En ny påminnelse om det fick vi i förrgår. Ett nytt avtal slöts på lokal nivå på någon fabrik i Norrköping, där kvinnor och män som utförde samma arbete fick olika lön. Gissa vem som fick lägst! Tyvärr är inte detta ett undantag i dag. Därför behöver vårddyrkena ett kraftigt samhälleligt stöd.

Det finns inget som hindrar socialministern från att gå ut och ge den personal sitt stöd som sjukvårdens hela ve och väl hänger på. Det måste väl ändå finnas gränser för hur neutral man skall vara.

Också de som är friska är beroende av en väl fungerande sjukvård, för fungerar inte vården på olika nivåer går det inte bara ut över de äldre själva, även om de naturligtvis drabbas värst. Indirekt drabbas också de anhöriga. Man kalkylerar självfallet med att vården av nära anhöriga med förtroende kan lämnas till sjukvården. Man förväntar sig att detta viktiga trygghetsnät skall fungera. Det hänger samman med den målsättning som länge varit gemensam i vårt samhälle, nämligen att vården av sjuka, som vi betalar så mycket skatt för, skall fungera och också gör det. Det är ett högt ställt mål och en hög ambitionsnivå och skall naturligtvis gälla likvärdigt över hela landet. Det är mot sådana höga mål som bristerna i dag avtecknar sig.

Vi läser om hur man på grund av brist på vårdpersonal har tvingats prioritera mellan människor som har behov av strålbehandling. Vi läser om äldre människor som lämnats åt sitt öde i ensamhet därför att hemtjänsten saknar personal – för att inte tala om de människor som drabbas av läkarbristen i vissa delar av landet och för vilka önskemålet om att få träffa samma läkare är något mycket avlägset.

Herr talman! Vi inom centern vill slå vakt om denna höga målsättning, och vi är beredda på att den målsättningen kräver en del av samhället i dag. Nog kan det behövas en översyn av organisationer och rutiner på många håll inom sjukvården – men i medvetande om att effektivitet inte får strida mot kvalitet.

Herr talman! Vi har från centerns sida tagit upp frågor som rör vård och omsorg i flera motioner till årets riksmöte och kommit med förslag om olika åtgärder.

Anf. 19 MARGÓ INGVÅRDSSON (vpk):

Herr talman! Långt innan Jerzy Einhorn lät bomben brisera på Radiumhemmet hade en rad klinikchefer slagit larm om vårdkrisen. Det har t. ex. gällt medicinkliniker med ständiga överbeläggningar, situationen inom långtidssjukvården, otillräckligt med platser på BB-avdelningar och oacceptabla köer till vissa operationer. Och inför varje sommar – så långt tillbaka

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

*Debatt om sjukvårds-
krisen*

som jag kan minnas – har sjuksköterskorna slagit larm om den katastrofala personalsituationen.

Men ansvariga politiker har inte ingripit på något avgörande sätt. Däremot har vi upplevt några brandkårsutryckningar, som resulterat i tillfälliga resurstillskott till vissa just då debatterade operationer. Men sjuksköterskornas förtvylade varningar om sommarens personalsituation bemöts numera rutinmässigt med dispenser, så att undersköterskor och medicinstuderande skall kunna ersätta bristen på sjuksköterskor inom främst långvård och psykiatri.

Listan kan göras lång över både varningar för vad som håller på att ske inom vården och direkta larm om akuta krissituationer.

Att det just blev Radiumhemmet i Stockholm som lyckades väcka sovande politiker får nog betraktas som en slump, utan att jag för den skull vill frånta dess klinikchef ett erkännande för att han lyckades synliggöra vårdkrisen. Beskedet om åldersgränser var brutalt, men det var inte första gången som Radiumhemmet försökte påtala bristerna inom cancersjukvården.

Herr talman! Jag tycker det bör sägas i dag – även om det är ett obehagligt uttalande – att alla politiker, åtminstone sjukvårdspolitiker, har vetat om att det förekommer åldersgränser vid prioriteringar inom sjukvården. Vi vet att det har förekommit i fråga om cancersjukvården, njursjukvården och hjärtintensivvården, och vi vet också att det förekommer andra prioriteringar. Den som påstår något annat är antingen djupt okunnig eller också djupt oärlig. Jag har vetat om detta, och jag har i flera sjukvårdsdebatter här tagit upp just detta att andra kriterier än rent medicinska måste förekomma i vården när det inte finns tillräckliga resurser. Men detta har inte medfört någon debatt eller rönt uppmärksamhet.

Det vi i dag ser i form av regelbundet återkommande larmrapporter från hälso- och sjukvården – i fråga om personalsituationen, platsbristen, otillräcklig medicinsk utrustning samt utrustning som är för gammal och nästan farlig och borde bytas ut – är inget annat än resultatet av de nedskärningar som vi har fått uppleva inom den offentliga sektorn och beslutet om att landstingens utgifter bara får öka med 1 % per år.

Det av socialdemokrater och borgerliga partier fastlagda lönetaket på 4 % för den offentliga sektorn var ett klart besked till vårdpersonalen om deras arbetes värde, och jag tycker det är helt begripligt att man då tar konsekvenserna av detta och söker sig till andra områden.

Om vi vill ha en bra och tillräcklig sjukvård med kvalificerad personal, måste vi vara beredda att betala vad det kostar. Vpk har visat på finansieringsvägar både på kort och på lång sikt. Jag beklagar att vi inte har fått gehör för detta. Också i dagens debatt har gehöret varit dåligt.

När man talar om vårdpersonalens situation framstår det som om personalkrisen vore könsneutral. Men det handlar främst om kvinnors arbetssituation, för i dag bärs hälso- och sjukvården upp av lågavlönade kvinnor. Det är kvinnor som är på väg att bli ett nytt proletariat. Vård- och omsorgsarbetet måste ovillkorligen uppvärderas. Detta kan bara ske genom att lönerna höjs och möjligheterna till vidareutbildning kraftigt förbättras. Hierarkien måste brytas, så att all personals kunskap tas till vara. Exempelvis måste även andra personalgrupper än läkare kunna bli klinikchefer.

Arbetsmiljön inom vården måste förbättras. Personalens arbetsmiljö, det är patienternas vårdmiljö och ibland t. o. m. livsmiljö. Därför måste resurserna öka, så att sjukvården kan anställa tillräckligt många. Då blir arbetet mindre tungt. Ingen skall behöva arbeta mer än var tredje helg, och på sikt inte mer än en helg per månad.

Ingen politiker kan i dag vara okunnig om vad som måste göras för att vi skall få behålla den vårdpersonal som vi har och även kunna rekrytera ytterligare. Nu är det hög tid att ge sjukvården de pengar som behövs, för utan tillräckliga resurser tvingar politiker vårdpersonalen att utföra sorteringen av vilka som skall få vård och vilka som skall bli utan.

Anf. 20 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Ja, det är grymt att få besked om åldersgränser. Jag delar helt det som har framförts här, när man har refererat till de olika uttalanden som har gjorts.

Vi har en hälso- och sjukvård som enligt hälso- och sjukvårdslagen är till för alla. Den skall gälla alla, oavsett ålder. Bara medicinska kriterier får vara avgörande.

När det gäller dialyspatienter hade jag för en dryg månad sedan en interpellationsdebatt, som delvis baserade sig på uttalanden i den doktorsavhandling som presenteras i dag. Inför denna debatt hade vi gjort en rundringning till regionsjukhusen. De kände inte riktigt igen denna bild. Man menar att man tillämpar strikt medicinska kriterier för urval av patienter till dialysbehandling. Någon övre åldersgräns finns inte definierad. Däremot kan det ibland vara på det sättet att en patient i högre ålder som har fått njursvikt inte har någon nytta av en dialys, som är en för patienten krävande behandlingsform. Det kan t. ex. bero på att han eller hon har andra sjukdomar. Men vi skall naturligtvis ta del av de nya kunskaper som förmodligen kan komma fram i den doktorsavhandling som presenteras i dag.

Nej, Göte Jonsson, jag är inte beredd att instämma i den moderata sjukvårdspolitik. Det hade Göte Jonsson förmodligen inte heller väntat sig. Men det som Göte Jonsson tar upp, som finns i moderaternas motion och i program, om att vi skall se till att vården skall kunna erbjudas över landstingsgränser, är precis det som vi har drivit och som vi i en överenskommelse med Landstingsförbundet har fått inskrivet i Dagmaröverenskommelsen. Men jag förstår att Göte Jonsson inte läser denna överenskommelse. Vi måste ha ett mer flexibelt system inom den offentliga sjukvården. Om det finns kapacitet i ett landsting, skall man kunna utnyttja den i ett annat landsting. På den punkten kan jag hålla med. Men det är bara det att den också finns i vårt program.

Jag vet egentligen inte vilka dessa "trendnissar" är som Göte Jonsson talar om. Göte Jonsson är ju själv en "trendnisse" i och med att han försöker få till stånd ett förändrat system för sjukvården genom en annan sjukvårdsförsäkring.

Nödvändigheten av att bygga ut åldringsvården tror jag vi alla är överens om. Människor skall ha valfrihet. De som vill bo kvar hemma på ålderdomen skall få den service och hemsjukvård som de behöver. Men ingen som inte vill

stanna hemma skall tvingas till det. Samhället skall kunna ställa upp med ålderdomshem, servicehus och sjukhem, vilket som passar. Det finns ett nytänkande ute i landet och det tas initiativ. Det finns vad vi kan kalla servicehus med sjukhemmets resurser. Även jag tycker att det är både brutalt och grymt att flytta gamla människor. Det skall finnas alternativa boendeformer för dem under den tid de åldras. Mycket fint är på gång, och den utvecklingen skall vi underlätta.

Det är en moderat myt att primärvården har byggts ut så att specialistvården har försummats. Så är det inte. Både specialistvården och primärvården har fått ökade resurser. Specialistvården har t. o. m. vuxit mer än primärvården. Problemet är inte att vi har för mycket primärvård. Sverige har faktiskt den lägsta andelen primärvård i hela Europa.

Daniel Tarschys tar upp frågor som gäller sjukvården kontra sjukförsäkringen samt fördelningen av resurserna. Vi har fört många diskussioner om den saken. Jag har jagats med blåslampa i fråga om ett visst projekt i Bohuslän. Men vi har en rehabiliteringsberedning som arbetar just med frågan om hur resurserna skall utnyttjas på bästa sätt. Beredningen kommer senare att lägga fram sitt betänkande, och jag tror att det kommer att visa att det finns stora möjligheter till omfördelningar.

Så till Daniel Tarschys resonemang om vad som är viktigast – höjd pension eller vård. Jag kan inte låta bli att upprepa det Ingvar Carlsson läste upp ur den artikel som Daniel Tarschys har skrivit i dagens nummer av Dagens Nyheter. Det berör nämligen många pensionärer. Han skriver så här:

”Vården och omsorgen är i dag vår viktigaste äldrefråga. Viktigare än pensionspåslaget. Med dagens stora brister inom sjukvård och äldreomsorg är det en olycka att regeringen och nu även moderaterna har bundit sig för att anslå 2,85 miljarder till en extra basbeloppshöjning.”

Pensionärerna får nu höra att det enligt folkpartiet är en olycka att regeringen har infriat löftet att återställa värdesäkringen av pensionerna. Jag tycker att landets pensionärer skall ta till sig vad folkpartiet anser om deras behov av rättvisa pensioner, deras behov av att man återställer vad de förlorade i och med devalveringen för ett antal år sedan.

En god hälso- och sjukvård skall gälla för alla. Men sjukvård kräver också att den förvärvsarbetande som blir sjuk har en bra sjukförsäkring. Det har vi i detta land. Denna sjukförsäkring har den socialdemokratiska regeringen förbättrat. Nu vill både moderaterna och folkpartiet få till stånd försämringar av sjukförsäkringen. Moderaterna vill sänka nivån på ersättningen från 90 % till 80 % under de 90 första sjukdagarna per år. Folkpartiet vill återinföra karensdagen och sänka ersättningsnivån från 90 % till 80 % under de 30 första sjukdagarna. Folkpartiet anser att besparingar av detta slag måste göras, så att de inte drabbar de redan utsatta grupperna. Men varför lägger då folkpartiet fram ett förslag som riktar sig mot de svaga grupperna på arbetsmarknaden? Det är ju arbetarna på den privata sektorn som tillhör de lågavlönade och som har svårast att avtalsvägen uppnå förbättringar.

Moderaterna har ett annat finansieringssystem. De vill avskaffa landstingsskatten och i stället införa en obligatorisk försäkring. De vill börja med att förändra formerna för öppenvårdsbesök och sjukhemsvård samt i slutändan sjukhusvården.

Folkpartiet föreslår att primärvården skall få alla sjukvårdspengar. Sedan skall patientens företrädare köpa vård av sjukvården. Hur går detta ihop?

Centern stöder fortfarande Dagmaruppgörelsen, som innebär en solidarisk och lika fördelning till de olika landstingen.

Det är mycket svårt att finna en gemensam syn i hälso- och sjukvårdspolitiken hos de borgerliga partierna av det som presenteras i olika program. Det skulle vara intressant att i den fortsatta debatten få en gemensam nämnare för den borgerliga sjukvårdspolitiken. Är det moderaternas politik som skall bli vägledande, eller är det mittenpartiernas, centerns resp. folkpartiets, som skall vara avgörande?

När vi diskuterar sjukvårdspolitik är det viktigt att komma överens om bristerna och se vad som saknas och vad som behövs. För att kunna fatta beslut är det emellertid också viktigt att vara överens om metoderna för att avhjälpa bristerna. Vi socialdemokrater vill med vår sjukvårdspolitik arbeta vidare på det området. Vi anser nämligen att den nuvarande sjukvårdspolitiken är en hörnsten i den svenska välfärdspolitiken. Min enkla och enda fråga till de borgerliga företrädarna blir: Vad är en borgerlig sjukvårdspolitik?

Anf. 21 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag måste säga att jag blev besviken på statsrådets deklaration om hur man skall komma till rätta med krisen inom hälso- och sjukvården. Statsrådet säger att socialdemokratin anser att alla skall ha vård till samma kostnad och på samma grunder. Men det gäller ju inte i dag. Det är i det socialdemokratiskt styrda Sverige som 76-åringen fick betala 14 000 kr. för att få sitt ena öga opererat. I annat fall hade han fått vänta tre år. Socialdemokratin har hamnat i en återvändsgränd i viktiga trygghetsfrågor.

Moderata samlingspartiet har deklarerat att man vill ha en lagstadgad sjukvårdsgaranti. På det svarar Gertrud Sigurdsen att också socialdemokraterna går med på att människor skall ha rätt att välja sjukhus och lasarett även över länsgränserna. Göte Jonsson slår in öppna dörrar, menar hon. En analys av denna från kanslihuset deklarerade valfrihet ger vid handen att det är Landstingsförbundet och regeringen som har kommit överens om hur det skall gå till. Det skall ske på deras villkor. Vi moderater anser att det skall ske på patienternas villkor och att lagen skall utformas efter deras önskemål. Det är skillnaden mellan socialdemokratisk och moderat valfrihet. Det innebär också en skillnad i trygghet. Valfrihet är nämligen också en trygghetsfråga, Gertrud Sigurdsen.

Gertrud Sigurdsen säger att socialdemokraterna skall slå vakt om äldreomsorgen. Vi moderater har till årets riksmöte krävt att avinstitutionaliseringen skall bromsas. Är statsrådet beredd att stödja det förslaget, så att de gamla inte mot sin vilja tvingas ut i s. k. eget boende?

Den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen, som vi har presenterat, är en försäkring som följer patienten. Alla patienter skall få samma trygghet. I det moderata Sverige behöver inte bonden sälja sina kor för att få en höftled opererad. I det moderata Sverige behöver ingen åldring ta ett inteckningslån för att kunna betala sin starroperation. Märk väl, Gertrud Sigurdsen: Detta är vad som i dag händer i enskilda fall i det socialdemokratiskt styrda Sverige, det land som har världens största skattetryck och världens största offentliga sektor.

Min slutfråga blir: Är statsrådet beredd att ompröva inriktningen av hälso- och sjukvårdspolitiken, så att de sämst ställda och de mest sjuka får den vård de behöver, på lika och solidariska villkor?

Anf. 22 DANIEL TARSCIIYS (fp):

Herr talman! Vi värnar om de svaga i samhället, säger fru Sigurdsen, och berättar att hon sett till att sjukersättningen höjts från 90 till 100 %.

Herr talman! Det är inte de förvärvsarbetande som är de svaga i samhället. Det är de sjuka och de gamla som behöver vård som är de svaga i samhället. Det är de åldersdementa som inte får tillräcklig vård. Det är de njursjuka, de hjärtsjuka, reumatikerna och de psykiskt sjuka. Det är de människor runt om i Sverige som inte får adekvat vård som är de svaga i samhället. Där finns tydligen skillnaden mellan fru Sigurdsen och mig.

I dagens tidning skriver Jerzy Einhorn att inget parti värnar om de svaga i samhället. Jo, det menar jag att vi gör. Folkpartiet har tagit som sin uppgift att tala just för de allra svagaste i samhället, för dem som inte får en adekvat vård. Vi anser att socialdemokraterna gjort en felaktig prioritering när man stöder dem som klarar sig ganska hyggligt och låter dem få mer pengar i stället för att se till att vården får de resurser som behövs.

Det är sant att jag har jagat fru Sigurdsen med blåslampa för att se till att pengar förs över från sjukförsäkringen till sjukvården, så att människor inte skall behöva vänta i årtal på en operation som kan rädda dem till hälsa och fortsatt liv. Varje gång jag gjort det pekar fru Sigurdsen på rehabiliteringsberedningen, som nu hållit på i flera år. Jag minns att Ingvar Carlsson för inte så länge sedan lovade att ingen utredning i det här landet skulle hålla på i mer än två år. Men denna utredning, som Gertrud Sigurdsen gömmer sig bakom, har redan fyllt tre år, och det märks ingen aktivitet från regeringens sida på detta område.

Två statsråd har varit vänliga nog att citera ur en artikel jag skrivit i Dagens Nyheter i dag. Ja, jag anser att det är en olycka att man i det läge som vi i dag befinner oss i, där det största problemet för de äldre i samhället är att sjukvården inte fungerar, väljer att höja pensionerna. Man måste bestämma sig för vilken den viktigaste äldre frågan i dagens samhälle är. Är det att förbättra sjukvården eller är det att höja pensionerna? Det är inte sant att pensionärerna haft en negativ inkomstutveckling. Både under den borgerliga regeringsperioden och under den socialdemokratiska från 1982 har den genomsnittliga pensionären haft en bättre inkomstutveckling än den genomsnittliga löntagaren. Då är frågan i dag: Vilket är det viktigaste för de äldre i Sverige? Är det att man justerar basbeloppet för att framför allt pensionärer med maximal ATP skall få mer pengar, eller är det att satsa på en bättre sjukvård? Vårt svar är att sjukvården i dag är den viktigaste frågan för de äldre.

Anf. 23 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Gertrud Sigurdsen ställde frågan: Vad är borgerlig sjukvårdspolitik? Jag skall ta två, kanske små men ändå betydande exempel. Vi i centern anser att man skall satsa på primärvården, eftersom det avlastar sjukhusen. Om man t. ex. vill satsa på sjukhem i decentraliserade former och

på annan äldreomsorg, måste denna satsning ske inom primärvården. I Malmö har alla partier till slut kunnat enas om en satsning på primärvården. Där är det centern som varit pådrivare.

Frågan om ålderdomshemmen har folkpartiet och moderata samlingspartiet och centern drivit i många år. Nu äntligen tycks även socialdemokraterna stödja vårt förslag om statsbidrag till driften av ålderdomshem, och det är ju bra.

Om man verkligen skall komma till rätta med vårdkrisen är den fråga det ytterst gäller hur man skall få folk tillbaka till vårdrörken.

För ett par veckor sedan besökte jag ett sjukhem i Lund, där man skulle ha 15 sjuksköterskor i verksamhet men hade bara sex. För dessa var situationen orimlig med en alltför tung arbetsbörda. Det var helt enkelt omöjligt att rekrytera nytt folk. Att arbetstider och lönenivån härvidlag spelar en stor roll är självklart. Vad gör en arbetsgivare som saknar kvalificerad arbetskraft? Jo, han höjer naturligtvis lönen. Det har vi fått många bevis på under senare tid.

Vården är ett arbete som kräver en viss grad av delaktighet, engagemang och livserfarenhet. Därför är det också angeläget att man skapar möjlighet för dem som varit ute i arbetslivet några år att söka sig till vårdutbildningar och vårdrörken. Det kan ske genom att dessa yrken blir attraktiva ur löne- och arbetssynpunkt.

Ett faktum som ger anledning till oro är att så många sjuksköterskor lämnar yrket och söker sig till andra områden. Den utvecklingen tycks fortsätta. Det uppstår alltså många vakanser, som skulle behöva fyllas med nyutbildade sjuksköterskor. Vi kan i fortsättningen inte utgå från att människor skall prioritera vårdrörken, om man inte ger bättre lön och bättre arbetsvillkor. Därför måste det också skapas utrymme för försök med kortare arbetstid, något som vi också föreslagit.

Dilemmat är att det är många som nu arbetar deltid men som av ekonomiska skäl skulle behöva arbeta heltid. Men man orkar inte med åtta timmars arbetsdag, eftersom arbetet är så tungt. Jag skulle vilja fråga: Vad tänker regeringen göra för att förbättra rekryteringen av personal till vårdrörken?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 24 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! När riksdagen anordnar en särskild debatt om vårdkrisen, väcks givetvis förhoppningar hos många att den skall resultera i konkreta handlingar. Jag måste erkänna att jag själv har de förhoppningarna. Jag är rädd för att det är fler än jag som känner sig en aning besvikna efter den här debatten.

Jag är inte bara besviken. En del inlägg har gjort mig riktigt upprörd. Jag kan låta bli att kommentera moderaternas förslag till lösningar genom ökad privatisering, för det har Lars Werner gjort. Men jag måste kommentera de recept Bengt Westerberg hade för att lösa vårdkrisen. Han angav tre områden: främst ett ökat engagemang hos personalen, en ökad effektivitet

och organisation. Han anförde vårdhemmet Sjödalen, som han hade besökt, som ett föregångsexempel.

De åldersgränser som man på grund av bristande resurser varit tvungen att sätta inom vården har faktiskt ingenting med god eller dålig organisation att göra. De beror på bristande resurser.

Jag undrar vad uttalandet om ett ökat engagemang och god effektivitet får för konsekvenser på personalsituationen inom hälso- och sjukvården. Hur känner sig de anställda inom vården som har slitit hela denna dag och känt att de inte räckt till – de har kanske tvingats till svåra val av vilka som skall få vård – när de uttröttade kommer hem i kväll, slänger sig ned framför TV:n och där får höra Bengt Westerbergs uttalanden om att receptet för att lösa krisen är ett ökat engagemang och en ökad effektivitet hos personalen? Om jag tillhörde vårdpersonalen, skulle jag omedelbart begära avsked och söka mig till snabbköpet eller något annat arbete. Jag är rädd för att det blir effekten av sådana uttalanden.

Självfallet skall vår hälso- och sjukvård vara effektiv. Det är klart att vi har det kravet. Men man skall inte kräva en ökad effektivitet utan att tala om vad det är som skall göras effektivare. Skall vårdpersonalen springa fortare, skall de lyfta fler patienter samtidigt eller skall de bädda sängarna på ett annat sätt? Tala om vad det är som skall bli effektivare! Annars innebär sådana uttalanden rena skamgreppen på personalen.

Jag sade att jag hade hoppats att det skulle komma ut något konkret av den här debatten i dag. Från vpk:s sida har vi lagt fram ett förslag om en engångsskatt för att lösa de akuta problemen. Vi vill ha en parlamentarisk utredning, där alla partier förutsättningslöst kan diskutera hur vi skall klara finansieringskrisen inom vården. Det är nämligen en finansieringskris. Men inget annat parti har lagt fram något förslag som vi kan ta ställning till. Jag vill därför fråga socialministern: Vilka är regeringens förslag till omedelbara åtgärder för att vi skall klara vården?

Anf. 25 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Till Göte Jonsson vill jag säga att det i det socialdemokratiskt styrda Sverige finns många landsting som är borgerligt styrda. Patienternas möjligheter till valfrihet skall inte utformas på landstingens eller några partiets villkor. Patienterna skall själva kunna avgöra om de vill ha sitt vårdbehov tillgodosett i ett annat landsting, där köerna kanske inte är så långa.

När det gäller äldreomsorgen har jag förklarat att vi inte skall tvinga några gamla människor vare sig att vara hemma om de inte vill detta eller att vistas på ett sjukhem om de hellre vill vara hemma. Vi måste ha valfrihet. Samhället måste kunna ställa resurser till förfogande så att människor kan välja boendeform. När det gäller sjukvården är det naturligtvis de sämst ställda, de som är sjuka, som skall få vården.

Till Daniel Tarschys vill jag säga att även lågavlönade människor blir sjuka. Även lågavlönade människor drabbas av svåra sjukdomar och behöver vård. De måste dessutom ha en tillfredsställande sjukförsäkring.

Vi tycker att pensionärerna skall ha en hygglig pension. De skall även ha möjligheter att få en god vård.

Jag frågade efter den borgerliga sjukvårdspolitiken. Ulla Tillander kunde presentera ett förslag, som jag uppfattade såsom ett centerpartistiskt förslag, syftande till att man skall bygga ut primärvården. Hur den borgerliga sjukvårdspolitiken ser ut fick vi inga uppgifter om.

Hälso- och sjukvården är ett mycket viktigt område för medborgarna. Människor måste kunna känna förtroende för sjukvården. De skall veta vart de skall vända sig när de behöver vård och de skall kunna känna sig trygga i förvisningen om att de får den vård som de är i behov av.

Debatten i dag har inte givit något svar på frågan hur de borgerliga tillsammans vill utforma en sjukvård som gör att människor kan känna detta förtroende och denna trygghet. De tre borgerliga partierna är djupt oeniga om hur sjukvården skall organiseras och finansieras. De har tre olika uppfattningar om primärvårdens betydelse. De har tre olika ståndpunkter när det gäller sjukvårdens finansiering och åtminstone två olika uppfattningar om landstingens roll.

Mot denna splittring ställer socialdemokraterna ett enda alternativ, ett klart och tydligt alternativ. Vi kan gå ut och tala om för människorna att vi står för en offentligt finansierad sjukvård på lika villkor för alla människor. Vi erkänner att det finns brister i vården, men vi kan visa på ett enda klart och tydligt program för hur vi skall fortsätta att förbättra vården och bygga bort bristerna. Vi har även den handlingskraft som behövs för att förverkliga detta program.

Vi skall öka valfriheten och servicen i sjukvården. Detta arbete är redan på gång. Valfriheten skall stärkas. Människor skall kunna besöka den läkare, den vårdcentral eller det sjukhus som de själva vill besöka – även över landstingsgränserna. Samarbetet mellan landstingen måste förbättras. Den patient som inte inom rimlig tid kan få vård inom det egna landstinget skall ha möjlighet att få vård i ett annat landsting.

Det är en borgerlig myt att ökad privatisering skulle vara en förutsättning för valfrihet i vården. De försök som har gjorts i offentlig sjukvård, där medborgarna själva kan välja vårdcentral, har givit positiva resultat. Denna valfrihet skall vi bygga vidare på. Det är även en myt att det krävs en privatisering av sjukvården för att köerna skall kunna elimineras. Det är ett ökat samarbete som behövs, ett ökat samarbete inom den offentliga vården men även mellan den offentliga och den privata vården.

Men, herr talman, bara den offentliga vården kan garantera alla, inte bara de välbeställda, valfrihet och samma rätt till vård också för de kroniskt sjuka, oavsett inkomst, yrke, ålder och kön. Vi förnekar inte att det finns problem, men vi ser också på vilka punkter de mest angelägna insatserna behövs.

Det är först och främst nödvändigt med en snabb utbyggnad av äldreomsorgen. De gamla skall inte behöva ligga kvar på akutsjukhusen bara av det skälet att det inte finns en ordnad äldreomsorg i form av servicehus, hemsjukvård, sjukhem eller ålderdomshem. Genom en utbyggnad av dessa resurser frigör man platserna på akutsjukhusen för de ändamål för vilka de är avsedda.

Personalen är sjukvårdens viktigaste resurs. Skall vi få en god vård och omsorg, måste vi kunna både rekrytera och behålla personal. Då måste det till en bättre personalpolitik, som ger förutsättningar och utrymme för

engagemang samt mer av eget ansvar och flera egna initiativ. Det behövs en personalpolitik som ger de anställda en tillförsikt om goda utvecklingsmöjligheter i framtiden. Detta kräver utbildning och vidareutbildning. Stora förändringar behövs så att ansvaret för driften i ökad utsträckning läggs på personalen vid de enskilda klinikerna och vårdcentralerna.

Ibland får man i debatten en känsla av att det finns bara läkare och sjuksköterskor i vården. Men det finns också undersköterskor, vårdbiträden, laboratoriebiträden, sjukgymnaster och många fler, som gör ett fantastiskt fint arbete och som även de behöver bättre arbetsvillkor.

Även jag reser i landet. Även jag besöker sjukhus och andra vårdinrättningar. När jag besöker sjukhus, får jag nästan alltid höra att det man först och främst önskar är att slippa arbeta varannan helg. Låt oss få en arbetstidsförläggning så att vi behöver arbeta bara var tredje helg, är ett samstämmigt önskemål från alla personalgrupper. Jag tycker att vi som politiker skall försöka förverkliga detta önskemål för den personal som utför ett mycket ambitiöst och engagerat arbete.

Herr talman! Med detta vill jag ha sagt att tillgången på personal är av avgörande betydelse för den framtida utbyggnaden av sjukvården. Det är viktigt att sjukvårdens huvudmän är lyhörda för personalens krav på utvecklingsmöjligheter i arbetet, ändrad arbetsorganisation, flexibla schemaläggning och andra insatser som främjar trivseln och därmed effektiviteten. Sjukvården står och faller med personalens insatser. Vi måste ha detta för ögonen, och vi måste tala väl om sjukvården och skapa sådana arbetsförhållanden att människor också i framtiden vill söka sig till den viktiga uppgift det ändå är att vårda människor som behöver hjälp.

Anf. 26 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Vi har verkligen allesammans i god tid vetat att vi skulle få fler 80-åringar i Sverige. Ingen kan ha levt i okunnighet om att sjuksköterskebristen accelererat. Vem har inte begripit att en del exklusiva, man kan nästan säga spektakulära, medicinska insatser fångat medierna så till den grad att de också lyckats suga åt sig resurser på folksjukdomarnas bekostnad? Och vem har inte kunnat ana att det människoideal som indoktrinerats i oss, den unga fritidssysselsatta, rynkfria, modemedvetna människan, lätt skulle ställa den senildementa åt sidan?

Herr talman! Jag tror att det kommer att bli svårt att intressera unga människor med en kommersiellt betingad människosyn för att ta anställning på långvården med det fysiskt och psykiskt krävande arbete som där måste utföras.

Vårdkrisen är egentligen i mångt och mycket en människovärdeskris både hos oss politiker och hos svensk ungdom. Vi måste ju också tillstå att vi på sistone ordat vitt och brett om behovet av ingenjörsutbildning men inte hört särskilt klart och energiskt om behovet av sjuksköterskeutbildning och forskolläraryt utbildning t. ex.

Ingenting förändras av sandlådementalitet, av att alla sitter och hackar på alla och skyller på varandra. Det krävs gemensamma konstruktiva motåtgärder och inte en klappjakt och överbudspolitik mellan landstingen för att rekrytera varandras sjuksköterskor.

Att ropa på privatisering som något slags simsalabimformel som skulle kunna lösa vårdsektorns många och akuta problem är minst sagt för enkelt.

Vi kan heller aldrig acceptera att vi får olika vårdnivåer beroende på att individer haft olika ekonomiska förutsättningar eller helt enkelt på grund av oförstånd skaffat sig fel försäkring. Aldrig! Visst är det positivt med en privatisering i marginalen, exempelvis privata sjukhem och privatpraktiserande läkare, men jag tror att man gör det väldigt enkelt för sig, om man som svar på ropen efter större resurser till vården enbart svarar: privatisering.

Den andra debatten, om landstinget satsat för mycket på primärvården till förfång för sjukhus- och specialistvården, tror jag behöver nyanseras åtskilligt. Vi måste komma ihåg att i det sekulariserade samhället, i det samhälle där familjeupplösning har en mer än oroväckande omfattning, där anonymitet och ensamhet är många vardag – Sverige är inget välfärdsland när det gäller social gemenskap – i ett sådant samhälle blir primärvården lätt ett kontaktcentrum, ett ställe där någon bryr sig om en, frågar hur man mår, där någon åtminstone lyssnar några minuter. Det är alltså föga psykologiskt begåvat att klaga över att människor utan påtagliga krämpor söker sig till primärvården. Jag tror att många gör det för att man har ont i själen.

Herr talman! Det är alldeles självklart att en så omfattande verksamhet som vårdsektorn rymmer åtskilligt som borde fungera mindre byråkratiskt, smidigare och snabbare. Det vore barockt att förneka det. Men vem inbillar sig att vårdsektorn, om den i sin helhet vore privatiserad, skulle vara fri från tungroddhet och möjlighet till rationaliseringsvinster. Ibland blir debatten förenklad, så man frestas att tro att vissa debattörer inbillar sig själva att all företagsamhet vid sidan om den offentliga sektorn är renodlat rationell. Ja, tänk om det vore så enkelt! Låt oss slå vakt om kloka privata initiativ, men låt oss också tillstå att det görs berömvärda insatser inom vårdsektorn som drivs av samhället. Kanske är det så att byråkrati och tungroddhet ibland, jag säger ibland, har sina rötter i att vi som politiker är en aning för måna om att få ha mer än ett finger med i spelet och att detta skapar otypligheten, oavsett om huvudmannaskapet är privat eller offentligt.

Herr talman! Från kristdemokratiskt håll har vi föreslagit inrättandet av, vad vi något drastiskt har kallat en haverikommission. En sådan kommission skulle under förslagsvis en tvåårsperiod utreda den totala situationen inom vårdsektorn och föreslå åtgärder för att tillförsäkra vårdbehövande i alla delar av landet en människovärdig omsorg och ge de anställda inom vården rimliga villkor.

Herr talman! Kds är ett av de partier som kräver att de kollektiva löntagarfonderna skall avvecklas. Till skillnad från de borgerliga partierna vill vi inte att löntagarfondsmedlen skall delas ut till de sparare som deltar i allemanssparandet. Kds anser att förslagsvis 4 miljarder av de uppskattningsvis 12 miljarder som finns hos fonderna skall ställas till haverikommissionens förfogande. Övriga miljarder anser vi kristdemokrater skall tillföras pensionssystemet.

De fyra miljarder som kds vill tillföra vårdsektorn skulle lämpligen kunna användas till investeringar och punktinsatser som kan avlasta vården för framtiden. Att en större del av det ekonomiska utrymmet kommer att behöva slussas över till vård och omsorg framöver, det tror jag att vi alla är på det klara med.

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

*Kompletteringsval till
utskott*

Herr talman! Politik och prestige är väl ibland intimt förenade. Därför är det måhända för mycket begärt att Bildt, Westerberg och Johansson skall överge sitt eget fondavvecklingsförslag, att göra de redan relativt besuttna grupperna rikare, och i stället styra resurser från fonderna till de sjuka och svaga i samhället. Men jag vill vänligt uppmana de borgerliga partiledarna: Vinn segern över er själva och anvisa resurser ur löntagarfonderna till vårdsektorn! Då får de sjuka och svaga mer än ord, och då får man dessutom som bieffekt att SAP berövas en hel del av det valrörelsekrut som ni, genom ert fondavvecklingsförslag, förser Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt med.

Med detta anförande – under vilket talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.

2 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 27 TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i försvars- och socialförsäkringsutskotten under Lennart Bloms ledighet anmält hans ersättare Göran Åstrand.

Vidare har folkpartiets riksdagsgrupp som suppleant i utbildningsutskottet under Ylva Annerstedts ledighet anmält hennes ersättare Sven H Salén.

Talmannen förklarade valda till

suppleant i försvarsutskottet

Göran Åstrand (m)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Göran Åstrand (m)

suppleant i utbildningsutskottet

Sven H Salén (fp)

3 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1987/88:164 till skatteutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:Fi17–Fi20 till finansutskottet

5 § Företogs till avgörande konstitutionsutskottets betänkanden

1987/88:30 och 32, skatteutskottets betänkande 1987/88:26 samt utrikesutskottets betänkande 1987/88:19 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 95).

Konstitutionsutskottets betänkande 30

Mom. 4 (anläggande och underhåll av begravningsplatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Bengt Kindbom och Karl Boo – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (kyrkofondslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (allmän kyrkoavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 32 för reservation 3 av Bengt Kindbom och Karl Boo. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (särskild kyrkoavgift)

Först biträdde reservation 4 av Anders Björck m. fl. – som ställdes mot reservation 5 av Bengt Kindbom och Karl Boo – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 61 för reservation 4 av Anders Björck m. fl. 35 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (allmänt utjämningsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Bengt Kindbom och Karl Boo – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (särskilda statsanslag för domkapitlens kansliresurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (tillsättning av kyrkoherdetjänster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Bengt Kindbom och Karl Boo – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (tillsättning av komministertjänster)

Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 91 för reservation 9 av Anders Björck m. fl.

Mom. 33 (stat-kyrka-frågan)

Först biträdde reservation 12 av Nils Berndtson med 19 röster mot 1 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion K624 av Alf Svensson. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 10 av Bengt Kindbom och Karl Boo med 33 röster mot 17 för reservation 12 av Nils Berndtson. 226 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 11 av Börje Stensson och Ingela Mårtensson med 39 röster mot 32 för reservation 10 av Bengt Kindbom och Karl Boo. 204 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 185 röster mot 39 för reservation 11 av Börje Stensson och Ingela Mårtensson. 51 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 32

Mom. 2 (negativ föreningsrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 129 för reservation 1 av Birgit Friggebo m. fl.

Mom. 3 (reformer på grundlagsområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 34 för reservation 2 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (mandatperiodens längd och den gemensamma valdagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (valsamverkan mellan partier)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i motion 1987/88:K708 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 8 (fyraprocentsspärren)

Först biträdades reservation 5 av Nils Berndtson – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1987/88:K11, 1987/88:K225 och 1986/87:K227 av Alf Svensson i motsvarande delar – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 255 röster mot 17 för reservation 5 av Nils Berndtson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (upplösningsrätten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (personval)

Först biträdades reservation 7 av Birgit Friggebo och Börje Stensson – som ställdes mot reservation 8 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 200 röster mot 38 för reservation 7 av Birgit Friggebo och Börje Stensson. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom 17 (tidpunkten för kyrkofullmäktigvalen)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 58 för reservation 9 av Hans Nyhage m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Gullan Lindblad (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 20 (folkomröstningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Birgit Friggebo m. fl., *dels* reservation 11 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (förstärkt lagprövningsrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Hans Nyhage m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (införande av en författningsdomstol)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Hans Nyhage m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (statligt partistöd)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 85 för reservation 14 av Birgit Friggebo m. fl.

Mom. 25 (valservice)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 1987/88:K708 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (grundlagsreglering av utlandssvenskarnas rösträtt)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 130 för reservation 15 av Birgit Friggebo m. fl.

Mom. 28 (svenska medborgares rösträtt i Schweiz och Förbundsrepubliken Tyskland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Birgit Friggebo m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (valprövningsnämndens sammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Birgit Friggebo m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 26

Mom. 1 (slopande av dubbelbeskattningen av aktiebolag)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 98 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (ej börsnoterade aktiebolags avdrag för utdelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (skattereduktion för aktieutdelning)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 130 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 4 (värderingen av börsnoterade aktier)

Först biträdades reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. med 96 röster mot 16 för reservation 5 av Tommy Franzén. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – genom uppresning.

Mom. 5 (värderingen av ej noterade aktier i börsbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (värderingen av övriga aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 8 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8 (anskaffningskostnad för ej noterade aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (övriga yrkanden om aktievinstbeskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10. a av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 10 b av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (utvidgad bas för omsättningsskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 12 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (undantag för valutaurlänningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (slopande eller skärpning av omsättningsskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 15 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (en översyn av omsättningskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Utrikesutskottets betänkande 19

Punkt 7

Mom. 1 (AIC:s tidskrift Inside Sweden)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 127 för reservation 1 av Gunnel Jonäng m. fl.

Mom 2 (tidskriften AMBIO)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Gunnel Jonäng och Birgitta Hambraeus – bifölls med acklamation.

Punkt 12

Mom. 1 (stående bidrag till fredsorganisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 70 för reservation 4 av Gunnel Jonäng m. fl.

Mom. 3 (fördelning av grundbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Gunnel Jonäng och Birgitta Hambraeus – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (institut för medling)

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 70 för reservation 6 av Gunnel Jonäng m. fl.

Mom. 6 (anslag till Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 60 för reservation 7 av Margaretha af Ugglas m. fl.

Punkt 14 (anslag till Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Margaretha af Ugglas m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 15 (anslag till Forskningsverksamhet vid utrikespolitiska institutet)

Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 61 för reservation 9 av Margaretha af Ugglas m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Radio och television

Anf. 28 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Den snabba utvecklingen på mediaområdet förändrar oavbrutet situationen för Sveriges Radio-koncernen – vår radio och TV i allmänhetens tjänst, som det brukar heta. Denna verksamhet, som så länge kunnat fortgå under idylliska förhållanden och på sina egna villkor, får nu uppleva vad det innebär att vara konkurrensutsatt.

Det brukar bli ett obehagligt uppvaknande – just nu roande illustrerat i den utmärkta danskproducerade TV-serien Matadoren. Samma chock drabbar den fina gamla tyghandeln, den offentliga verksamheten eller det stelnade mediaföretaget när deras monopol ifrågasätts och deras arbetsmetoder kritiseras.

Speciellt plågsam är jämförelsen med det nya som växer fram. Reaktionen blir därför ständigt densamma: Man granskar inte kritiskt sitt eget fögderi utan försöker förhindra konkurrenterna att etablera sig. Lyckas den taktiken skapas stagnation, och de föråldrade metoderna kan leva vidare.

Men fördelen med ett öppet, demokratiskt samhälle och ett hyggligt mått av marknadsekonomi är att de nya krafterna så småningom bryter igenom. Det får den enskilde affärsmannen, den offentliga serviceapparaten och den skyddade producenten av radio och TV till sist erfaras.

För att kunna hävda sig i konkurrensen höjer de gamla institutionerna ofta ett rop på mera pengar – trots att det sällan är där problemet verkligen sitter. Sveriges Radio-koncernen har samma önskemål.

Nu borde det inte vara mycket att resonera om. År 1986 lade riksdagen fast de resursmässiga planeringsförutsättningarna för hela avtalsperioden. I första hand är det rationaliseringsarbetet som skall skapa reformmedlen – och det är ingen dålig källa att ösa ur.

Sveriges Radio får nästa år en täckning för kostnadsfördyringar, vilken bygger på ett s. k. kompensationsindex. Denna automatiska uppräkningsavgör av hur mycket löner och priser stiger. Koncernens medelstillskott har däremot inget som helst att göra med hur stor höjning av mottagaravgiften riksdagen beslutar om. Den höjningen syftar i stället till att hålla radiofonden på en lämplig nivå. För närvarande ligger fonden på minus, och en viss påfyllnad är därför önskvärd. Samtidigt har riksdagen uttalat att höjningar av mottagaravgiften inte bör vara större än oundgängligen nödvändigt.

I årets budgetproposition räknar finansministern med lönestegringar om 4 % per år under den aktuella perioden och konsumentprisstegringar på drygt 3 % per år. Mot den bakgrunden ter det sig märkligt att kulturministern i samma budgetproposition föreslår en höjning av mottagaravgiften med inte mindre än 7,4 % för färg-TV-innehavare och 9 % för övriga.

Fran moderat sida ser vi det som viktigt att de beslut riksdagen fattar inte späder på inflationen. Vi anser därför att en höjning av mottagaravgiften med 56 kr. är fullt tillräcklig. Den ger möjlighet till en viss påfyllnad av

radiofonden och rymmer även en marginal om löne- och prisstegringarna blir något större än vad regeringen beräknat. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Varje år väcks ett antal motioner om Sveriges Radios programutbud. De avslås regelmässigt med hänvisning till att det inte är riksdagens sak att behandla sådana frågor. Det kan verka rimligt – relationerna mellan stat och programbolag regleras i avtal, och deras efterlevnad övervakas av radio-nämnden.

Men samtidigt kanske vi missar en uppgift som definitivt riksdagen – lika väl som massmedia och allmänheten – har, dvs. att föra en fortlöpande diskussion om hur väl Sveriges Radio verkställer de uppgifter man påtagit sig enligt avtalen.

Vi har i en moderat partimotion tagit upp en aspekt på programinnehållet, nämligen Sveriges Radios kulturansvar. Låt mig ta ett par exempel och börja med långfilmen. Den är en självständig konstart. Dess förmåga att nå ut till allmänheten har försvagats då många biografier på landsorten försvunnit. Med videon har den något återtagit terräng. Men tveklöst har den svenska public service-televisionen ett avgörande ansvar för att vårt folk får se bra långfilm och uppleva den just som en konstart och inte enbart – men naturligtvis även – som underhållning. Jag anser att Sveriges Television försummar detta ansvar.

Det visas mycket få långfilmer. Vidare koncentreras de till helgerna, då det i gengäld kan sändas två eller t. o. m. tre samma dag. De sänds på udda tider, under arbetstid eller mycket sent på kvällen.

Som ett resultat av TV:s numera mycket dåliga tidhållning – en sjuka som brukar drabba monopolföretag – kan man få vänta långt över utsatt tid innan filmerna kommer i gång. De är ofta flera decennier gamla. Kvalitetsmässigt sker inte någon hårdare sällning. Varför ser det ut på det här sättet? Långfilmer är en billig programform. Omtanke om TV:s ekonomi borde leda till fler, inte till färre, långfilmer. Det verkar snarare finnas en snobbistisk syn på långfilmen. Den är ju i flertalet fall inte gjord för TV och tillmäts därmed ett mindre värde.

Det är ett egenartat synsätt. För de flesta är alternativet till att se en film i TV att inte se den alls. Man kan ju också jämföra med vad som sänds i stället, och som tydligen anses viktigare. Tag den nyligen visade serien Guld – en svensk produkt, så enfaldig att man häpnar över att den kunnat passera de kontrollstationer som rimligen måste finnas.

Det är således inte heller därför att det överflödar av viktigare stoff som Sveriges Television nonchalerar långfilmen. Orsaken må vara vilken som helst – men man sviker sitt kulturansvar på denna punkt.

Den andra punkt jag tänkte ta upp gäller överföring av teater- och musikteaterföreställningar. Vid skilda tillfällen har kulturutskottet uttryckt önskemål om en utökad verksamhet, men ytterst litet händer. Delvis tror jag det är samma problem som med filmen. En föreställning på Operan eller Dramaten eller på någon av våra scener ute i landet är producerad för just den scenen. Då är det inte "fint" nog och inte konstnärligt tillräckligt högtstående att överföra den till TV-mediet.

Jag har svårt att acceptera detta. Alternativet är ju här – i än högre grad än för filmen – att allmänheten inte alls får del av uppsättningen. Anpassningen

till TV kan naturligtvis göras mer eller mindre långtgående. Det borde vara en inspirerande uppgift att söka sig fram till goda lösningar. Det är obegripligt att TV inte friskt botaniserar i det rika utbud som finns och försöker ge det bästa åt en mångdubbel publik via TV. Jag tror också att det skulle leda till att fler människor lockades att gå på teatern.

Kultursnobbism eller oföretagsamhet, vilket det nu är, motverkar den kulturspridning som är ett av Sveriges Radio-koncernens viktigaste uppdrag. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Lokalradion går nu successivt ut i egen kanal. Det är utmärkt att man inte längre är hänvisad till "fönster" i P 3. Men skall lokalradion behålla sin publik måste FM 4-nätet höras dygnet runt. Och det kommer att ta tid innan lokalradion får ekonomiska resurser att själv producera det materialet.

Hittills har lokalradion i det avseendet stötts av den kringliggande P 3-sändningen. Inför den nya situationen uttalade kulturutskottet att man förutsatte att FM 4-nätet, utöver lokalradions egna sändningar, inte skulle domineras av riksradios program 3.

Men de regler som styrelsen för Sveriges Radio lagt fast för den s. k. tappningsrätten innebär en mycket mer restriktiv hållning än vad som uttrycktes i kulturutskottets uttalande. Reglerna innebär att lokalradion inte alls får "tappa" P 3 mellan kl. 06.00 och kl. 24.00.

Endast ett monopolföretag kan agera så klumpigt att man aktivt hindrar lyssnarna från att få det som de kan förmodas helst efterfråga. De allra flesta är mycket trogna en kanal. När nu P 3 och lokalradion går skilda vägar uppstår ett ökat kanalskiftande innan folk bestämt sig för vilken kanal de föredrar. Men de flesta stannar så småningom i en.

Risken är stor för att många, inte minst de unga, kommer att bli rena P 3-lyssnare i stället för att i FM 4 få det mer blandade stoff som lokalradion tillhandahåller. Detta är – just från kultursynpunkt – mycket beklagligt. Riksradios oro för att lokalradion med en fri tappningsrätt visar sig vara den mest attraktiva radiokanalen får inte stå i vägen för sunt förnuft och hänsyn till lyssnarna. Jag är övertygad om att lokalradiostationerna känner sitt ansvar och med en fri tappningsrätt tillhandahåller ett utbud som svarar mot kulturutskottets uttalande förra året. Jag yrkar bifall till reservation 8.

Slutligen behandlas i detta betänkande närradios situation. Utskottet landar på ett önskemål om översyn av vissa frågor rörande närradioverksamheten. Jag tror det är bra. Närradion har, trots socialdemokratiskt motstånd, blivit en stor framgång. Det arbete som från föreningarnas sida läggs ned på närradion är mycket omfattande. Målet för översynen bör vara att underlätta detta arbete.

En metod att skapa resurser för den gemensamma verksamheten är att tillåta reklam i närradion. Då den frågan inte inkluderas i översynsuppdraget har vi från moderat sida reserverat oss på denna punkt. Om reklam tillåts och intäkterna går till närradioföreningen för gemensamma ändamål, kommer organisationer med små ekonomiska resurser lättare att kunna engagera sig. Några nackdelar med en sådan ordning finns inte. Jag yrkar bifall till reservation 11.

Sammanfattningsvis måste man förvåna sig över hur handfallna många här i Sverige står inför den nya mediasituationen. Svensk socialdemokrati sätter

krokben för det nordiska TV-samarbetet. Inom Sveriges Radio-koncernen har TV förtvivlat svårt att finna en fungerande programpolicy. Det ena radiobolaget försöker försvåra tillvaron för det andra. Och den fristående närradions resurser begränsas på ett helt onödigt sätt.

Det behövs i stället ett nytänkande. Sådant kan vi politiker aldrig frambesvärja. Men låt oss avstå från att lägga hinder i vägen för den omdaning som måste komma. Det är en god hjälp, bara det, för de kreativa krafter som trots allt finns i vårt land – såväl inom som utom Sveriges Radio-koncernen.

Anf. 29 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I den nya etermediemiljön utsätts Sveriges Radio för en internationell konkurrens som saknar motstycke i etermediernas tidigare historia i vårt land. Den kommer inte att minska utan tvärtom skärpas allteftersom tiden går.

I detta ligger i och för sig ingenting negativt. Det är ett uttryck bland många för att vi lever i ett världssamhälle. Just därför är det angeläget att möta den nya situationen positivt och offensivt genom att stärka svensk radio och television, medier som är av stor betydelse för att bevara och utveckla vårt språk och vår kulturella identitet.

Också i framtiden kommer Sveriges Radio att spela en central roll som förmedlare av underhållning och kultur, information och utbildning. Liksom övriga partier anslöt vi oss vid 1986 års riksmöte till föredragande statsrådets uppfattning att det i den nya mediasituationen behövs en garant för den programverksamhet som står i allmänhetens tjänst.

I vår motion om kulturpolitiken till årets riksmöte framhåller vi att barnens kulturvanor lägger grunden till framtidens kulturmönster. Det gäller också tittar- och lyssnarvanorna. Eftersom satellitkanalerna inte är underkastade de kvalitetskrav som ställs på Sveriges Radio, är det angeläget att svensk TV erbjuder barn och ungdom program av god kvalitet som väl kan hävda sig i konkurrensen med utbudet från andra länder.

Vi vill i detta sammanhang också framhålla vikten av att främst barn och ungdom men också vuxna tränas till medvetna och kritiska lyssnare och tittare. Här bör bl. a. Utbildningsradion kunna göra viktiga insatser, i samarbete med skola, folkbildning och föreningsliv.

För att kunna fylla sina uppgifter behöver Sveriges Radio både mänsklig kreativitet och ekonomiska resurser. Vi anser att Sveriges Radio även i fortsättningen skall finansieras med mottagaravgifter och accepterar regeringens förslag att höja mottagaravgiften med 68 kr. Jag vill dock påpeka att detta – även om det reducerar underskottet i rundradiofonden – inte ger en enda krona extra till Sveriges Radios programverksamhet, och den hade behövt ett tillskott redan i år.

Det är viktigt att alla programbolagen inom Sveriges Radio ständigt strävar efter att höja programkvaliteten. Verksamheten måste bedrivas med största möjliga effektivitet och alla tillfällen till rationalisering tas till vara.

Varken kreativitet eller pengar kan dock återge koncernen samma dominerande ställning som den hade ännu i slutet av 70-talet. Sveriges Radio måste finna sin roll i en situation som präglas av konkurrens om tittare och

lyssnare: Det är därför värdefullt att man inom koncernen tagit initiativ till en utredning som syftar till att klarare definiera företagets uppgifter i dagens och framtidens mediasamhälle.

Förhoppningsvis skall riksdagen nästa år kunna ta ställning till förslag som bygger på den utredning som Sveriges Radio nu genomför. Redan nu står det klart att det då behövs ett rejält tillskott för att TV, Riksradien och Lokalradion skall kunna fullfölja sina ansvarsfulla uppgifter i allmänhetens tjänst. Kravet på utbyggd s. k. public service från statens och allmänhetens sida måste åtföljas av en mera adekvat anslagstilldelning.

Beträffande kulturutskottets betänkande som riksdagen nu har att ta ställning till har jag inte funnit någon anledning att reservera mig. Sveriges Radio bör förbli licensfinansierat – reklamfinansiering bör reserveras för fristående rundradioföretag. En översyn bör ske i syfte att förenkla närradions utbyggnad och verksamhet. – Om detta är utskottet glädjande enligt.

Till de principiellt viktigaste frågorna – ökad frihet i etern, en tredje från Sveriges Radio fristående nationell TV-kanal, utbyggd lokal-TV och möjligheterna att med svenska program konkurrera med ett snabbt växande satellitutbud – blir det anledning att återkomma. Vi har här en genomtänkt liberal etermediepolitik. Socialdemokraterna vändas inför den tekniska utvecklingen och står handfallna inför framtidsfrågorna.

Herr talman! Till sist några kommentarer till kravet på fri tappningsrätt.

Det finns ingen fri tappningsrätt. Enligt radiolagen skall varje programföretag – dvs. Riksradien, Lokalradion, Sveriges Television – ensamt avgöra vilka program som skall förekomma i rundradiosändningar som företaget anordnar. Naturligtvis kan en överenskommelse slutas mellan olika programföretag om rätt att tappa vissa program vissa tider. Så har skett mellan Riksradien och Lokalradion i samförstånd med moderbolaget. Den innebär rätt att tappa Riksradiens tre kanaler – P1, P2 och P3 – olika tider på dygnet.

Alla upphovsmän till program i alla radiokanalerna har en ideell rätt till sina verk. Den består av två delar: rätten att bli nämnd som upphovsman och rätten till skydd för kränkning av verket. Om program bryts en eller flera gånger för lokala meddelanden, om endast en del av programmet sänds och om programmet omges av t. ex. lokalradioprogram som gör att det kommer in i fel sammanhang och därmed kränker upphovsmannens intentioner, kan det bli fråga om brott mot upphovsrättslagen. Om på- och avannonseringarna kommer bort och publiken inte får veta vem som gjort eller medverkat i programmet strider också det mot upphovsrättslagen. Det bör tilläggas att även de vid Sveriges Radio fast anställda självfallet alltid har kvar sin ideella rätt.

Vid behandlingen av 1986 års kulturproposition uttalade kulturutskottet – och riksdagen ställde sig bakom detta – att utskottet med hänsyn till Sveriges Radios kulturpolitiska ansvar ansåg sig kunna förutsätta att FM 4-nätet inte skulle komma att utnyttjas på det sättet att nätet utöver lokalradions egna sändningar skulle domineras av P3, som huvudsakligen innehåller underhållning och lätt musik.

I ljuset av detta uttalande och på grundval av en överenskommelse mellan Riksradien och Lokalradion lade styrelsen för Sveriges Radio i oktober 1987

fasta regler för tappningsrätten. När FM 4-nätet är fullt utbyggt skall detta utvärderas. I avvaktan på detta bör riksdagen av respekt för Sveriges Radio-koncernens integritet inte göra några ytterligare uttalanden.

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

Radio och television

Anf. 30 KARL BOO (c):

Herr talman! På alla områden i samhället går den tekniska utvecklingen snabbt. Detta gäller icke minst på medieområdet. Vi talar ju allt oftare om det framtida mediesamhället. Med detta menar vi automatiskt den roll som media kommer att spela när det gäller att forma olika åsikter och skapa inriktningar.

Självfallet inger den tekniska utvecklingen förhoppningar om ett förbättrat samhälle, men det finns också berättigad anledning att hysa oro för vad som kan komma in i fråga om demokratiska effekter i detta stora panorama. Vad som nu sker i fråga om teknisk utveckling på medieområdet tycker jag kan uttryckas så, att teknikerna egentligen ligger före politikerna i dag. Det gäller också inom t. ex. videoområdet.

Satellittekniken och utvecklingen gör att nationsgränser inte längre är några gränser. Man kan uttrycka det så, att på medieområdet är vi gränslösa.

För Sverige som ett litet land gäller det att verkligen inse denna utveckling och forma vår mediepolitik därefter. Ett osvikligt mål måste vara att värna och utveckla vår nationella kultur, vårt omistliga kulturarv. 1986 års riksdag lade ju fast riktlinjerna för mediepolitiken under innevarande avtalsperiod. Det var inga omstörtande förändringar som skedde beträffande strukturen, men det kan vara skäl att i detta sammanhang erinra om den breda politiska enigheten om väsentliga mål.

Radio och TV skall stå i samhällets tjänst. Det innebär att företagets publicistiska oberoendeställning skall garanteras. Nyckelorden var och är kvalitet, integritet, mångfald och decentralisering.

Decentraliseringen är för oss i centern ett mycket viktigt uttryck och en inriktning som vi starkt hävdar i olika sammanhang. Vi lägger stor vikt vid att vi skall ha en verksamhet på detta område som kan täcka hela landet. Det gäller möjligheterna att ta del av utbudet, men det gäller också speglingen av vardagslivet och låt oss säga kulturlivet ute i olika regioner, produktion av program osv. I fråga om det deformerade systemet för TV hävdar vi också denna vår uppfattning. Vi tycker att det hade varit riktigtast att lägga huvudcentralen för verksamheten utanför Stockholm, utanför huvudstaden, så som man har det ordnat i Finland. Nu blev det inte så, och därför är den delen tills vidare ganska ung historia.

Vi vill starkt hävda att Sverigekanalerna skall ges ökade resurser för att intentionerna beträffande en decentralistisk inriktning skall kunna förverkligas. Många distrikt, inte minst de mindre, måste ha ökade resurser för att utveckla och för att kunna avspegla vardagen och ge lokalt produktionsmaterial. Det gäller t. ex. teater, dans och liknande.

En decentraliserad TV ger lätt – och det är bra – impulser som är viktiga för vårt totala kulturutbud. Det finns många sådana viktiga saker i det avseendet inom olika delar av landet. Är man från Dalarna är det inte svårt att understryka betydelsen av detta.

Centern har kämpat för en ökad andel regional och lokal egenproduktion.

I början hade vi som målsättning att denna skulle uppgå till 25 %, och sedan blev det ca 40 %. I 1986 års riksdagsbeslut lades den inriktningen fast att egenproduktionen i distriktet under nuvarande avtalsperiod skulle uppgå till minst 40 %. På sikt skulle kanalerna ges likartad resurstilldelning – det är viktigt att komma ihåg.

Min fråga är nu: Hur långt har vi nått när det gäller denna inriktning, och hur skall vi se det på sikt?

Vi från centern vill inte stanna vid denna avvägning – vi vill gå längre. Vi kräver också en utveckling som ger en ökad andel till just Sverigekanalerna.

Erfarenheterna av den nya kanalstrukturen är ju också den att Sverigekanalerna hävdar sig väl. Självfallet finns det undantag också i den produktionen, men erfarenheten gäller både kvalitet och publikmässighet. I dag har väl Sverigekanalerna knappt 40 % av resurserna men 60 % av tittarna. För kanal 1 är det precis tvärtom. Då är det ändå rimligt att säga, som vi gör i motion och reservation från centern, att inriktningen av resurserna också i någon mån bättre än i dag skall återspegla efterfrågan på det utbud som de två kanalerna har.

Jag ställer därför frågan till de övriga partierna: Kan ni ställa er bakom en sådan inriktning?

När det gäller uppläggningspolitiken totalt sett vill jag liksom Jan-Erik Wikström erinra om att vi från centern föreslår lokal etersänd TV, och vi tycker att detta är en nästan nödvändig utveckling i ett samhälle, där vi kan gå över etermedia i stället för att göra som vi nu gör i så stor utsträckning då vi ju tillämpar en annan uppläggning av förmedlingen av lokal-TV.

Jag skulle gärna vilja, även om den frågan inte direkt diskuterats i dag, fråga statsrådet: Hur långt har de överläggningar kommit som har sagts pågå i departementet i frågan om lokal etersänd TV?

Låt mig också i detta sammanhang ta upp riksradios resursfördelning över landet. Också i den frågan fanns ett mål om att lägga ut ca 40 % av resurserna. Hur är den fördelningen i dag, statsrådet?

Som jag sade inledningsvis är detta en stor nationell utmaning som vi står inför genom det ökade internationella utbudet av satellitsändningar. Det behövs självfallet starkt ökade resurser, om vi skall klara den konkurrensen. Centern föreslår därför att de resurser, utöver licensavgifter, som kan tillföras via reklam, skall gå till radiofonden.

Nu väller reklam in över Sverige genom satellitverksamhet och genom internationella sportevenemang, för att ta ett par exempel. Vi förordar reklamsändningar i den ena TV-kanalen, och självfallet måste vi då uppställa etiska regler om att reklaminslagen endast bör få sändas mellan andra program och inte bryta in i sändningarna på det sätt som nu sker i vissa länder.

I anslutning till detta förslag bör regeringen återkomma till riksdagen redan i höst med förslag om nya intäkter till radiofonden genom reklam. Vid den prövningen är det rimligt att höjningen av mottagaravgiften bör anstå, men SR-koncernen bör ändå få medel ur radiofonden på sätt som regeringen föreslår, och underskotten i radiofonden under en kortare tid kan alltså öka.

Det är fel av statsrådet Göransson att säga både här i kammaren och i TV-diskussioner att centern är emot en höjning av mottagaravgifterna. Det

är vi inte alls. Vi vill skjuta upp beslutet till dess vi får ett beslut om att ta in pengar också genom reklamfinansiering. Vi tror helt enkelt inte att ens de 68 kronor som nu föreslagits räcker för att ge Sveriges Radio-koncernen de resurser som verkligen behövs för att stärka konkurrensen. Då har jag, herr talman, velat göra klart att det helt enkelt är nödvändigt att vi ser till att koncernen får nya och ökade resurser för att klara sig i den ökande konkurrens som vi ändå har och måste räkna med ytterligare skärps.

Eftersom kulturministern finns i kammaren skulle jag kanske fråga honom: Är Bengt Göranssons påståenden avsedda att lägga ut dimridåer för de många turer som statsrådet har gjort i reklam-TV-frågan? Jag har den uppfattningen att det är ganska viktigt att man får besked om hur socialdemokraterna ser på den frågan – gärna omedelbart, men i alla fall i en nära framtid. Jag måste liksom Aftonbladet sätta många frågetecken för var statsrådet och regeringen står i denna fråga.

Jag vet inte riktigt om förslaget om parlamentarisk utredning var avsett att åstadkomma en skärpning av kabel-TV-lagen, men jag måste för min del säga att det är helt orimligt att vi i det här landet skall ha en lagstiftning som skulle hindra människor från att ta emot TV-program från direktsändande TV-satelliter med de mottagningsförhållanden som trots allt kommer att finnas via parabolantennor och liknande.

Från centerns sida har vi också framhållit värdet av en förstärkning av lokalradion, och vi menar att FM 4-nätet måste byggas ut och i framtiden helt få disponeras av lokalradion, med möjlighet till utökad sändningstid.

Till sist vill jag bara crinra om att vi från centern föreslår att lagen om finska TV-sändningar i Sverige görs permanent. Erfarenheterna är goda, och det gäller självfallet att nu gå vidare. Vi tycker också att sändningsmöjligheterna i nästa etapp bör utökas att gälla även Mälardals- och Göteborgsområdena.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 5, 10, 12 och 13 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 31 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Kulturutskottets betänkande om radio och television innehåller inte några egentliga nyheter. Det är ungefär samma procedur som förra året, och då är det inte heller så lätt att förnya sitt budskap här ifrån talarstolen.

Hur som helst känner jag det angeläget att än en gång upprepa att public service-principen är av helt avgörande betydelse för vpk:s syn på radion och televisionen, alltså en radio och en television i allmänhetens tjänst, präglad av mångfald och brett speglade kultur- och samhällsliv. I en tid då snabba vinstintressen söker slå sig in på marknaden är det nödvändigare än någonsin att hålla fast vid public service-principen. Vi här från vpk är lyckligtvis inte ensamma om att hylla den här principen, det gör man från många håll – vilket har omvitnats här i dag. Tyvärr lever man inte alltid upp till denna viktiga princip. Om alla våra ambitioner skall kunna förverkligas krävs det faktiskt större ekonomiska resurser.

Finansieringsfrågan är kardinalfrågan för Sveriges Radio-koncernen. Hårda besparingskrav har under en rad av år allvarligt försvårat verksamhe-

ten. Jag bestrider inte att det har funnits och säkert fortfarande finns möjligheter att åstadkomma rationaliseringar. Men vi skall samtidigt vara på det klara med att produktion av bra radio- och TV-program inte är någon industriell produktion – det är inte som att producera bilar eller granatgevär. Det är en med nödvändighet personalintensiv verksamhet. Det är också en verksamhet som hårt drabbas av kostnadsfördyringar som svårligen går att påverka. Vilket ansvar är då riksdagen beredd att ta för att ge Sveriges Radio-koncernen de ekonomiska medel som gör det möjligt att leva upp till det avtal som finns mellan koncernen och staten?

Jag har flera gånger tidigare här i kammaren sagt att mottagaravgiften för radio och TV i vårt land är oerhört låg. För mindre än vad vi betalar för den dagliga kvällstidningen erbjuds vi två TV-program och fyra radiokanaler. Vi i vpk har år efter år föreslagit en höjning av mottagaravgiften för att ge Sveriges Radio bättre möjligheter att göra kvalitativt högtstående program. Våra förslag har inte vunnit riksdagens bifall och därför har vi i år valt att nöja oss med den begränsade höjning som regeringen föreslår. Men, herr talman, vi vill gärna pröva nya finansieringsformer, eftersom det nu tycks vara helt omöjligt att vinna gehör för en högre mottagaravgift. Varför inte ta ut vissa fasta kostnader direkt via statsbudgeten? Det kan gälla vissa basresurser, typ utgifterna för sändarnätet. En direkt statsfinansiering av sådana utgifter skulle på intet sätt äventyra radions och televisionens integritet. Därutöver skall en mottagaravgift tas ut som eventuellt Sveriges Radios styrelse själv kunde besluta om. I vår motion nöjer vi oss försiktigtvis med att förorda att den här finansieringsmodellen kunde bli föremål för en utredning. Men inte ens det vill utskottet gå med på, vilket jag beklagar. Följden av att Sveriges Radio får otillräckliga resurser kommer naturligtvis att bli att kraven på införandet av reklam kommer att öka. Centern har, tyvärr, redan hamnat på den linjen, som vi tidigare här har hört av Karl Boo. Det känns litet sorgligt att höra en person som just Karl Boo stå här och varmt argumentera för införandet av reklam. Jag upplever det som mycket egenartat.

Vi för vår del avvisar bestämt reklamfinansiering. I ett alltmer kommersialiserat samhälle med påträngande reklam runt om oss är det angeläget att radion och televisionen förblir fridlysta när det gäller reklam. Och hur kan någon inbilla sig att reklamen är kostnadsfri för konsumenterna? Då föredrar vi att finansiera Sveriges Radio öppet via skatter och/eller mottagaravgifter.

Herr talman! Det ankommer naturligtvis inte på oss i riksdagen att blanda oss i Sveriges Radios och TV:s programplanering eller enskilda program. Att döma av vissa motioner tycks det finnas en och annan ledamot av denna församling som inte har insett detta. Däremot må det vara oss obetaget att fundera litet offentligt också över företagets allmänna verksamhet.

Vitsen med den s. k. kanalreformen har jag själv aldrig kunnat begripa. I en tid då starka kommersiella krafter utmanar public service-företaget begriper jag inte klokheden i att kanal 1 och TV 2 skall ägna sig åt något slags löjlig konkurrens enligt publikmaximeringsprincipen. Vår omsorg om Sveriges Radio baseras inte i första hand på att vi vill få största möjliga antal människor att betrakta livet i Dallas eller Falcon Crest. Vi slår vakt om public service-principen, för vi vill ha en radio och television som aktivt speglar kulturliv, teater, samhällsdebatt osv. Med risk för att låta litet gammalmodig

vill jag också säga att radion och televisionen har att spela en mycket stor roll för folkbildningen. Men vart tar folkbildningen vägen bland alla "Varuhus" och "Goda grannar"? Jag vill inte gärna agera gnällspik, men det finns nog anledning att stillsamt påpeka att ett programs värde inte enbart mäts i tittar- och lyssnarsiffror. Det gäller även radioteatern.

Samordning och samarbete mellan de båda TV-kanalerna och mellan radion och televisionen tror jag är en mycket bättre väg framåt än en konkurrens som leder till att man satsar på minsta gemensamma nämnare och utslätade program.

Här handlar det återigen om att ställa erforderliga medel till förfogande för Sveriges Radio-koncernen. Om pengarna tryter, blir studio-, snack- och caféprogrammen fler. Då har man inte råd att ge sig ut i verkligheten och i goda dokumentärprogram spegla den svenska verkligheten. Då räcker inte heller pengarna till för att klara en ordentlig utlandsbevakning.

Herr talman! Det är fredagseftermiddag, och det är väl inte meningen att vi skall gå in i någon direkt polemik med varandra. Jag vill ändå något kommentera ett par saker som Lars Ahlmark och Karl Boo sade, som representerar ett ganska mekaniskt tänkande, ett kvantitetstänkande, som jag inte tror är särskilt lyckligt.

Lars Ahlmark var t. ex. mycket angelägen om att lokalradion skall sända dygnet runt och ha fri tappningsrätt. Men varför skall lokalradion sända dygnet runt? Det finns många exempel runt om i landet på att man försöker få till stånd så många timmars sändning som möjligt, och det blir ofta ganska dåliga program. Jag kan inte se meningen med detta. Det vore bättre att begränsa sändningarna och i stället satsa på hög kvalitet. Jag begriper inte varför det är så nödvändigt att ha skval hela dygnet.

Jag förstår inte heller Karl Boo när han exarcerar med siffror i fråga om hur mycket som skall produceras ute i landet och hur mycket som skall produceras i Stockholm. Det är bra att det görs TV-produktioner runt om i landet, men de skall framför allt handla om regionala nyheter och program, som speglar livet i de olika regionerna.

Vad är det för mening med att ta fram siffror och säga att 60 % eller 55 % skall produceras ute i landet? Och vad är det för mening med att fylla hela flygplan med folk från Stockholm och skicka dem till Sundsvall, Umeå eller Göteborg för att medverka i ett program som är ett rent riksprogram, bara för att det skall heta att det görs mer TV-produktion ute i landet? Det är helt meningslöst.

Dessutom måste man vara på det klara med att det handlar om att bygga TV-hus och skaffa apparatur som kostar mycket pengar. Jag tror inte att radio och TV skall användas på det sättet, som något slags lokaliseringspolitiskt instrument. Låt oss i stället försöka få bra program runt om i landet, som speglar verksamheten och livet ute i de olika regionerna, men inte något slags mekanisk utlokaliseringspolitik.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till vpk-reservationerna 4 och 6 i betänkandet.

Anf. 32 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra ett par kommentarer till Bo Hammars inlägg. Det är riksdagen som anger en inriktning, och sedan har koncernen full frihet att göra fördelningen. Jag använder procenttalen för att markera en inriktning.

Jag vill gärna understryka att det finns oerhört stor anledning att se till att man i programmen, just som både jag och Bo Hammar sade, kan spegla verksamheten ute i landet och ta vara på den kreativitet som finns där, i en tappning som kvalitetsmässigt förhoppningsvis innebär en bra inriktning.

Om riksdagen inte har någon uppfattning om en inriktning har vi tappat ytterligare en bit av möjligheterna att påverka det publikserviceorgan som Sveriges Radio-koncernen i sin helhet är.

Bo Hammar sade att han var förvånad över att vi i centerpartiet nu också har ställt oss på den linje som innebär att vi kan tänka oss reklam i de ordinarie TV-kanalerna. Men om vi i detta land inte själva ser till att ta vara på de resurser som företagen är beredda att använda för reklam och förbättra vår egen möjlighet att producera bra program, kommer ju dessa pengar att gå utomlands och sedan ändå komma in i landet i form av reklam över satelliterna. Så enkelt är det. I det läget måste vi välja, och då det minst onda.

Anf. 33 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Men, Karl Boo, även om det finns en konkurrens från satellit-TV, när dessa program inte det stora flertalet svenskar. Om det "spills in" litet reklam från satellit-TV tycker jag inte att det ger oss någon anledning att kapitulera och säga att vi nu måste införa reklam i vår egen svenska television. Vi bör också betänka en del andra problem som har att göra med exempelvis dagspressens situation. Jag tror att Karl Boo känner väl till de egna centertidningarnas problem och de svaga tidningarnas problem över huvud taget vad beträffar annonser och reklam.

Den andra frågan gäller hur mycket som skall produceras ute i landet. Varför säga att produktionen nu måste ökas ute i landet, att den skall utgöra 60 %? Vi är överens om att det är bra att vi har produktion ute i landet, sådan produktion som är förankrad lokalt ute i regionerna. Men – för att än en gång upprepa mig – jag ser liksom inte vitsen med att det produceras program i Sundsvall eller Malmö när det skickas en flyglast människor från Stockholm för att göra programmen, bara för att den procentuella andelen av program som kommer från Sundsvall och Malmö skall bli större. Det är det som nu ofta händer. Jag tror inte att någon tittare har glädje av detta. Däremot antar jag att det är ett stort glädjeämne för SAS och Linjeflyg, men de får väl klara sig på annat sätt.

Anf. 34 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Detta är ett ganska märkligt uttalande av Bo Hammar. Han tycker tydligen att det är bättre att människor utifrån landet åker till Stockholm och att det alltså är i den riktningen trafiken skall gå. Jag anser ändå att vi skall ha en växelverkan. Det är ungefär vad vi resonerar om. Vi skall ge Sverigekanalens en rejäl chans. Erfarenheterna hitintills av Sverigekanalens produktion tycker jag är mycket goda.

Herr talman! Utskottet redogör i betänkandet ganska utförligt för systemet med radiolicenser, hur överföringen till radiofonden går till och beräkningen av radioföretagens resursramar.

Underskottet i radiofonden den 30 juni 1987 var 103,4 milj. kr. I propositionen föreslås en höjning av mottagaravgiften med 68 kr. Det innebär för Sveriges Radios del ingen reell ekonomisk förstärkning, som flera talare har påpekat, utan höjningen avses täcka ökade utgifter på grund av en förväntad kostnadsutveckling samt minska underskottet i radiofonden.

Moderaterna föreslår en höjning med 54 kr. i stället för propositionens 68 kr. De tror att kostnadsökningarna blir lägre än vad Sveriges Radio och regeringen har beräknat. Om så blir fallet skulle de överskjutande medlen ändå behövas för att täcka radiofondens underskott. Moderaternas förslag visar bara på njugghet mot Sveriges Radio och på en ovilja att tillförsäkra företaget resurser som ändå krävs.

Centerpartiet avvisar förslaget om en höjning av mottagaravgiften. Man vill ha förslag om reklam i Sveriges TV senast hösten 1988 och räknar tydligen med att få betydande inkomster av detta. I avvaktan på reklam säger man att koncernen ändå skall få samma resursram som i propositionen. Hela resonemanget är mycket underligt. Om centern avvisar licenshöjningen men tillstyrker kostnaderna, ökar man ju bara underskottet i radiofonden. Karl Boo bekräftade i sitt inlägg att detta är vad som kommer att ske. Men förr eller senare måste ändå dessa underskott täckas. Nu skjuter centern framför sig förslag om dels att reklam skall införas i Sveriges television, dels att reklampengarna skall användas till att samla upp och täcka ökade underskott i radiofonden. Hela det resonemanget verkar mycket underligt.

Kulturutskottet går i betänkandet inte närmare in på frågan om reklam-TV – detta med hänvisning till att konstitutionsutskottet senare kommer att behandla frågan om huruvida reklamsändningar skall tillåtas i etermedia.

Frågan har givetvis många viktiga kulturpolitiska aspekter. Det har flera talare framhållit. Utvecklingen av satellitsändningar och kommersiell TV i Europa förstärker behovet av svensk television. Vi behöver ett TV-företag som står i allmänhetens tjänst, som garanteras en trygg finansiering, som kan ha en självständig ställning och som kan utöva sin sändningsrätt opartiskt och sakligt. Det skall vidare vara ett företag som präglas av folkbildningsambitioner och som har ett särskilt ansvar för svaga gruppers behov.

Det är en mycket ambitiös målsättning, och den ålägger oss i riksdagen ett stort ansvar att ge förutsättningar för att den skall kunna uppfyllas.

Centern har tidigare varit emot reklamfinansiering i etermedia, men det har svängt ordentligt. Nu vill centern ha reklam både i svensk television, i lokalradion och i närradion. Dit det bär, dit bär det.

Bortsett från risken för en urholkning av public service-funktionen och en påverkan på programmets innehåll är det anmärkningsvärt att centern också genast kopplar förslaget till en ovilja att höja mottagaravgiften. Centern har startat direkt med att visa det vi har varnat för. Reklamintäkter skulle nämligen i längden inte öka TV:s resurser utan minska betalningsviljan när det gäller licensmedel. Från socialdemokraternas sida avvisar vi bestämt

reklamfinansiering. Vi tror att det skulle vara förödande för public service-begreppet.

Även om det är välkänt för kammaren kan det ändå vara värt att påpeka att den borgerliga splittringen i frågan om reklam-TV är total. Folkpartiet, socialdemokraterna och vpk är numera de enda garanterna för public service-begreppet. Oavsett reklamfrågan är det ändå grundläggande att vi slår vakt om en svensk radio och TV "i hela folkets tjänst".

Man kan faktiskt också undra om inte centern i en eventuell borgerlig trepartiregering skulle vara beredd att sälja ut kopplingen till svensk television i reklamfrågan och vika sig för en fristående reklamfinansierad kanal. Det kan konstateras att centerns mediapolitik är opålitlig och förefaller synnerligen genomtänkt.

Inom Sveriges Radio AB genomförs för närvarande en analys av troliga konsekvenser av förändringar inom mediemiljön under 1990-talet. Den kommer att färdigställas under våren och skall utgöra underlag för den kommande anslagsframställningen. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi får fram det underlaget, så att vi under nästkommande riksmöte kan föra en övergripande och framtidsinriktad mediedebatt. Det kommer att behövas.

Moderaterna framför en svepande och generaliserande kritik mot kulturprogrammen i Sveriges Radio. Ingenting är så bra att det inte kan bli bättre, men internationellt hävdar sig den svenska radion och televisionen mycket väl. Vi tar hem många pris utomlands. Personligen tycker jag att de nya kulturprogrammen visar på nya former som utan att ge avkall på kvaliteten kan intressera nya grupper för kultur.

Lars Ahlmark tog i sitt anförande upp överföringen av teater- och musikföreställningar till TV. Jag vill bara påpeka att när man i propositionen förra året föreslog särskilda medel för att utveckla kunnandet och formerna härvidlag, så avstyrkte moderaterna det förslaget.

I betänkandet behandlas också några motioner om TV-distriktets indelning. Gävleborgs län är numera det enda län där TV-distriktets gränser bryter länsgränsen. Utskottet utgår från att den utredning som pågår inom televerket kommer att ta upp denna fråga, och att distriktsindelningen också för Gävleborgs län förändras så att länet hålls samman i detta avseende.

När lokalradion sänder över FM4-nätet och inte har egna sändningar fylls programtiden ut med tappningar från de andra programmen – flera talare har berört detta. Förra året uttalade vi från utskottets sida att det var viktigt att inte dessa tappningar ensidigt domineras av P 3. Styrelsen för Sveriges Radio har sedan utformat regler för tappningsrätten. I motioner framförs kritik mot de här reglerna, och utskottet betonar lokalradions ansvar för att upprätthålla kvalitet och variation i programutbudet men hänvisar i övrigt frågan till Sveriges Radio för att man där skall pröva om eventuella ändringar i de nuvarande tappningsreglerna kan vara befogade. Jag vill utöver vad som har sagts tidigare bara påpeka att vi har två folkpartister i utskottet. Av dessa ansluter sig Jan-Erik Wikström till majoriteten, medan Margareta Mörck avgivit en reservation, enligt vilken hon vill införa någon sorts fri tappningsrätt för Skåneregionen. Detta visar kanske på att Jan-Erik Wikström borde ge Margareta Mörck en lektion i fråga om upphovsrätten och tillämpningen av bestämmelserna därvidlag.

Närradion tas också upp i flera motioner. Utskottet har begärt att få en översyn över de problem och de frågor som det, enligt vad erfarenheten visat, kan behövas en närmare genomgång av. Det gäller bl. a. räckvidden, som nu begränsas till 5 km, vilket det framförts rätt mycket kritik mot. Företrädare för närradionämnden har inför utskottet också redovisat olika problem. En fråga är hur man skall förhindra missbruk av närradion och hur man skall ingripa när sådant sker.

Vi inom utskottet anser att det är angeläget att det görs en översyn av vissa frågor rörande närradioverksamheten och hemställer att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Slutligen behandlas frågan om sändningar av finländska TV-program. Utskottsmajoriteten vill inte föregripa de överläggningar som skall äga rum mellan den svenska och den finska regeringen, utan vi anser att man bör pröva de alternativa möjligheter för överföring av TV-program som finns.

Herr talman! Tiden medger inte någon längre debatt i dag, men det är en förhoppning att vi redan under nästkommande riksmöte skall ha underlag för en ordentlig diskussion om mediefrågorna inför 1990-talet. Det avgörande är hur vi skall kunna slå vakt om våra svenska media och därmed också om vårt språk, vårt språkområde, vår särprägel och vår kulturella identitet i ett internationellt perspektiv. Jag instämmer med dem som har sagt att det kommer att behövas betydande resurstillskott för att vi skall kunna genomföra detta på ett bra sätt. Men det är alltså en fråga som vi får återkomma till när vi har ett bättre underlag från Sveriges Radio i fråga om framförhållningen inför 1990-talet.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på alla reservationer.

(forts. prot. 105)

7 § Kammaren beslöt att ärendehandlingen skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

8 § Svar på fråga 1987/88:415 om efterlevnaden av miljölagstiftningen

Anf. 36 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att industrin skall följa reglerna i miljölagstiftningen.

Regeringen har nyligen i den miljöpolitiska propositionen föreslagit en rad konkreta åtgärder för att förbättra efterlevnaden av miljöskyddslagstiftningen. Jag vill återge några av de viktigaste.

Företagens ansvar skall göras klarare och utvidgas. Tillstånden skall utformas klarare och kompletteras med noggranna mätprogram. Företagen skall avge årliga miljörapporter. Det skall bli lättare att bedöma om företagen verkligen följer uppställda krav.

Resurserna för samhällets tillsyn kommer att förstärkas. Detta gäller hos såväl kommunerna som länsstyrelserna. I propositionen bedömer regeringen att storleksordningen 100 handläggartjänster behöver tillföras de statliga

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

*Om efterlevnaden av
miljölagstiftningen*

myndigheterna. Redan för budgetåret 1988/89 har föreslagits att länsstyrelserna skall tillföras 10 milj. kr. för miljöskyddsarbetet.

Polis och åklagare skall få bättre utbildning för att kunna bedöma och beivra miljöbrott.

Påföljden för allvarliga miljöbrott skall skärpas. Om ett sådant brott begås med uppsåt skall fängelse utdömas. För straff enligt brottsbalken skall inte längre fordras grov oaktsamhet – det räcker med oaktsamhet.

I den översyn som nu pågår av brottsbalken görs en särskild genomgång av miljöbrottens straffvärde. Riksåklagaren gör vidare en särskild översyn av hur rättstillämpningen fungerar inom miljöområdet. När den är klar skall regeringen ta ställning till om ytterligare insatser behövs.

Sammanfattningsvis är det min bestämda uppfattning att de åtgärder regeringen nu föreslagit kommer att väsentligt förbättra samhällets kontroll av att miljöskyddslagens krav uppfylls liksom möjligheterna att beivra miljöbrott. Härigenom kommer också efterlevnaden av lagen att förbättras.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 37 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret, även om det inte var direkt vad jag hade väntat mig.

Bakgrunden till min fråga var en annonskampanj, som jag för några veckor sedan blev uppmärksam på. Jag trodde att denna annonskampanj berodde på att någon sekt på den yttersta vänsterkanten vunnit högsta vinsten i penninglotteriet. Kampanjen gick ut med att industrin inte satsar ett enda öre på miljön, om det inte ger någon vinst. Jag hade kunnat förstå om sådana påståenden förekommit för 70–80 år sedan då Marx, Engels och Lenin låg på de politiska 10 i topp-listorna. Men när det förekommer 1988 i Sverige, och budskapet kommer från det parti som har ansvaret – det största partiet i Sverige – måste man tillstå att man blir mycket förvånad.

Förstår ni inte, Birgitta Dahl, hur mycket detta oroar och irriterar industrin?

Det förhåller sig ju inte så att industrin totalt struntar i miljön. Om man inbegriper allt från det lilla gatuköket till det stora industriföretaget, har vi ungefär en halv miljon företag i landet. Tro inte att ni kan inbilla mig att det går att plocka några politiska poäng genom att i en debatt påstå att dessa företag inte bekymrar sig det allra minsta över miljön, hur deras anställda upplever den eller hur bristen på god miljö drabbar svenska folket!

Jag tycker att Birgitta Dahl, om hon har något kurage, borde säga ifrån att en sådan annonskampanj inte passar i Sverige 1988.

Anf. 38 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag har vid det här laget suttit nästan 20 år i riksdagen, och jag har hunnit lära mig att det man svarar på är konkret den fråga som ställs. Det har jag också gjort, och jag är alldeles säker på att när Sten Andersson har suttit lika länge i riksdagen har han också lärt sig det.

Anf. 39 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! En sak hoppas jag förvisso, om jag får förmånen att tillhöra Sveriges riksdag i 20 år, och det är att på ett bättre sätt svara på de frågor som ställs – eller andemeningen i frågorna – än vad Birgitta Dahl tydligen förmår göra.

Det parti som statsrådet Dahl representerar har i en mycket dyrbar och omfattande annonskampanj gått ut och påstått, generellt, att de svenska industriföretagen, från det minsta till det största, totalt struntar i miljön om de inte kan tjäna ett öre på att skydda den.

Vi har sagt att vi skall ha en balanserad debatt och en balanserad valrörelse, men när man startar valrörelsen med en sådan affischkampanj, har man verkligen bäddat för en debatt som är allt annat än seriös. Det förvånar mig trots allt att statsrådet Dahl inte kan säga: Det här var fel. Den här kampanjen är någonting som vi inte borde ha gjort.

Anf. 40 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Sten Anderssons fråga lyder ordagrant: Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga för att industrin skall följa regler och lagar avseende miljölagstiftningen? På denna fråga har jag lämnat ett ambitiöst och utförligt svar.

Anf. 41 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Om statsrådet lyfter glasögonen och tittar på raderna närmast före själva frågan, skall hon finna att jag där har beskrivit den informationskampanj som jag nyss nämnde och den för svensk industri så förödande annonsen.

Statsrådet kan inte vara helt främmande för vad jag menar. Sedan är det en annan sak att jag måste ställa frågan så som jag gjorde, för annars får man inget svar här i riksdagen.

Min fråga kvarstår: Ställer Birgitta Dahl sig bakom påståendet att hela den svenska industrin totalt struntar i miljön och effekterna för de anställda och för svenska folket? Jag vill ha ett klart och ärligt svar.

Anf. 42 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Min erfarenhet är att det krävs lagstiftning och klara och stränga regler för att industrin skall ta något ansvar för miljön. Det har vi erfarenhet av ända sedan vi för flera generationer sedan började kampen för en bättre arbetsmiljö till våra dagars kamp för att t. ex. klara kärnkrafts-utvecklingen.

Anf. 43 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag noterar alltså nu att statsrådet Birgitta Dahl ställer sig bakom en kampanj, där man på ett sätt som tidigare endast var förbehållet sekter på den yttersta vänsterkanten beskyller industrin för det ena värre än det andra. Hon sänker sig då till exakt samma låga nivå som de argumenterar på.

Birgitta Dahl ställer sig bakom påståendet att den samlade svenska

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

industrin totalt struntar i miljön, om det inte ger någon vinst. Det var ett klart besked. Tack, fru statsråd!

*Om gasborrningarna i
Gravberg*

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1987/88:422 om gasborrningarna i Gravberg

Anf. 44 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att Vattenfall snabbt får ett positivt besked beträffande möjligheterna till fortsatt medverkan i gasborrningarna i Gravberg.

Jag vill först erinra om den tidigare behandlingen här i riksdagen av djupgasprojektet.

Riksdagen fastställde hösten 1985 villkoren för Vattenfalls medverkan i det s. k. djupgasprojektet i Siljansringen. Av detta beslut framgår att villkoren för Vattenfalls medverkan bl. a. är *dels* att Vattenfalls finansiella åtaganden inte får överstiga 30 milj. kr., *dels* att endast svenska finansiärer får inbjudas att delta, *dels* att staten skall ha ett dominerande ägarinflytande i bolagen. Vidare har riksdagen i annat sammanhang fastställt bestämmelser om regeringens rätt att avyttra aktier i Vattenfalls dotterbolag.

Enligt förutsättningarna för riksdagens beslut skulle en borrning ner till 5 km djup genomföras. Beroende på en gynnsam kostnadsutveckling och gynnsamma produktionsförhållanden kunde en borrning ner till 6,3 km djup genomföras.

Vattenfall har därefter begärt att få skjuta till ytterligare medel, för att finansiera en fortsatt borrning till 7,5 km djup. Detta avslog regeringen hösten 1987 med hänsyn till riksdagens beslut.

Vattenfall har därefter återkommit i ärendet och begärt att få avyttra aktier i bolaget till svenska och utländska intressenter. Genom att intressenterna bildar ett nytt kommanditbolag, som skall finansiera den fortsatta borrningen, beräknar Vattenfall att 32 milj. kr. kan tillföras projektet.

Regeringen avslog i går Vattenfalls framställning om att få avyttra aktier. Beslutet skall ses mot följande bakgrund.

Den föreslagna finansieringsmodellen bygger på att borrningen liksom hittills skall ske i ett kommanditbolag. Inom regeringskansliet pågår för närvarande ett arbete som kan leda fram till ändrade skatteregler för delägare i kommanditbolag. Regeringen har i detta läge inte ansett det försvarbart att medverka till att kommanditbolagsformen används för den fortsatta borrningen.

Jag vill här också tillägga att ett bifall till Vattenfalls framställning inte hade kunnat ges utan ett godkännande av riksdagen.

Anf. 45 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden till min fråga är att jag anser att det finns all anledning att försöka finna ekonomiska förutsättningar för att fortsätta borrningen efter djupgas i Gravberg.

Projektet Dala Djupgas har väckt stort intresse, då man med detta projekt bl. a. skulle kunna undersöka en teori om icke-biologiskt ursprung av fossilt bränsle. Därför borde allt göras för att fortsätta de borrhningar som har pågått och som nu har stannat på ett djup av 6 337 m. Som statsrådet framhöll i sitt svar har målet varit att fortsätta borrhningen till ett djup av 7 500 m. På det djupet räknar man med att det finns en krosszon, som kan innehålla stora mängder gas. Hur realistiskt det pågående projektet är kan inte jag bedöma, men flera experter tror att gas kan finnas vid den seismiska reflektorn på 7 500 m. När man nu har borrarat så pass långt kan man väl ändå få fortsätta?

En rapport om djupgasprojektet har remissbehandlats. Generellt är den amerikanska expertisen, med aktiv prospekteringsbakgrund i varierande grad, positiv till möjligheterna att med kommersiell framgång kunna få fram gas.

Jag tolkar svaret på min fråga så, att någon satsning på detta projekt inte sker just nu på grund av att några hänsynslösa kapitalägare har skatteplanerat i optioner. På så sätt har dessa stoppat ett projekt. Jag hoppas regeringen är beredd att återkomma till riksdagen för att möjliggöra en fortsatt borrhning efter djupgas i Gravberg i Dalarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Meddelande om svar på interpellationerna 1987/88:212 och 215

Anf. 46 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Alf Svensson har framställt en interpellation till mig om situationen inom vårdsektorn. Göte Jonsson har framställt en interpellation till mig om bristerna i den sociala välfärden.

På grund av stor arbetsbelastning kan inte interpellationerna besvaras inom föreskriven tid. Jag har kommit överens med Alf Svensson att besvara hans interpellation den 18 april och med Göte Jonsson att besvara hans interpellation den 9 maj.

11 § Svar på fråga 1987/88:413 om den privata vården

Anf. 47 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Birgit Friggebo har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta mot privat vård. Anledningen till frågan är socialdemokraternas budskap om att vi behöver en mänskligare vård – inte en privat.

Jag har inte för avsikt att vidta några åtgärder mot privat vård. Den privata vården utgör ett värdefullt komplement till den offentliga.

Anf. 48 BIRGIT FRIGGEBE (fp):

Herr talman! Jag ber att få hälsa den nye talmannen välkommen till talmansstolen och önska honom lycka till i arbetet. Så tackar jag socialministern för svaret på min fråga.

Det är en mänskligare vård vi behöver, inte en privat. Detta är alltså

budskapet på affischerna från socialdemokraterna. Dessa ingår tydligen i något slags förvalskampanj och utgör någon sorts plattform inför höstens val. Man ställer alltså "mänsklig" emot "privat" med antydning om att de privata alternativen skulle vara omänskliga. Budskapet riktar sig till en lång rad förskollärare, sjuksköterskor, läkare och andra som valt att bedriva sin verksamhet i privat form. Det riktar sig också i ganska hög grad till de offentliganställda. Argumentet innebär ju att man är mänsklig så länge man arbetar inom den offentliga vården. Så fort man blir privatanställd förvandlas man tydligen till något slags kallhamrad och känslolokall egoist. Trots det socialdemokratiska motståndet mot privata alternativ finns det en hel del privat verksamhet också inom det sociala området.

På affischerna sägs alltså att vi inte behöver en privat utan en mänsklig vård. Då kan man undra hur i all sin dar denna omänskliga privata vård kan få fortgå. Nu säger Gertrud Sigurdsen att hon inte tänker vidta några åtgärder emot den privata vården. Då skulle jag vilja fråga: Vad är egentligen meningen med budskapet på affischerna? Jag hade en lärare en gång som sade att det finns ingenting producerat där inte varje detalj har tänkts ut av någon, det finns en människa bakom varje tanke. Då undrar jag vad i all sin dar de socialdemokratiska reklamakarna har tänkt på när de gjort dessa affischer.

Anf. 49 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag trodde att Birgit Friggebo skulle vara nöjd med mitt svar. Om hon hade lyssnat till den sjukvårdsdebatt som vi hade här på förmiddagen, hade hon hört att både statsministern och jag sade att privat vård är värdefull som ett komplement till den offentliga vården.

Sedan drar naturligtvis Birgit Friggebo andra slutsatser än vad jag gör av affischtextern. Av den kampanj som de borgerliga driver får man uppfattningen att det är privat vård vi behöver till vilket pris som helst. Vi behöver en mänskligare vård, och den kan vara antingen offentlig eller privat.

Anf. 50 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag måste säga att socialministern säger litet dumheter. Hon vet mycket väl att alla de partier som talar för privat vård vill ha den som ett komplement till den stora offentliga sektorn. Jag tror att vi i ganska stor omfattning skulle få en mänskligare vård om många av de förslag folkpartiet har lagt fram här i riksdagen – om stimulansbidrag till eget rum, om gruppboende för åldersdementa, om höjt vårdnadsbidrag till föräldrar med handikappade barn – fick också socialdemokratiens stöd. Så är det ju inte.

Den här kampanjen omfattar en hel del annat också. I en broschyr som kompletterar kampanjen står det att de borgerliga partierna vill låta marknadskrafterna råda också inom sjukvården – till slut kommer plånboken att avgöra vilken behandling man skall få.

Ställer sig socialministern bakom sådana här smutskastningar? Är det den här typen av valrörelse vi skall leva med framöver?

Anf. 51 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Birgit Friggebo tycker att jag är dum. Jag tror inte att Birgit Friggebo är dum, men jag drar ändå andra slutsatser av detta.

Vi har i dag haft en diskussion där vi har bett att få reda på den borgerliga sjukvårdspolitiken. Om man följer moderaternas förslag är det mycket som talar för att plånboken blir avgörande för om man skall få en god sjukvård. Det tyder allt på i deras profilering.

Vi har inte fått några besked i dag om vilken borgerlig sjukvårdspolitik som finns. Men så länge moderaterna har starkt inflytande finns den risk jag talat om, Birgit Friggebo!

Anf. 52 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! I broschyren står det att det är de borgerliga partierna som står för detta, att plånboken till slut kommer att avgöra vilken behandling som man får.

När vi är så här i inledningen av valrörelsen, som både jag och Gertrud Sigurdsen sedan kommer att delta i med liv och lust, skulle då inte Gertrud Sigurdsen kunna tala om vad som egentligen menas med den här typen av propaganda, som man går ut med till en mycket bred och stor allmänhet och lägger ned mycket pengar på? Allmänheten lyssnar ju inte så mycket på våra debatter här, som kanske är litet mer balanserade. Vad är egentligen den yttersta meningen med att smutskasta de människor som väljer privata alternativ, dem som är anställda i det privata och dem som har etablerat en privat verksamhet?

Anf. 53 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det är ingen smutskastning av den privata vården.

Jag upprepar vad som har sagts: Vi behöver både offentlig och privat vård, men det är den offentliga vården som utgör basen och den privata som är komplementet.

Anf. 54 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Då förväntar jag mig av socialministern att hon till era reklamkare, som gör en massa propaganda som uppenbarligen inte alls stämmer överens med den politik som ni avser att föra, säger att de skall sluta med den här typen av banalisering av den politiska debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1987/88:430 om rätten att använda personal utan legitimation som vikarier på sjukskötersketjänster

Anf. 55 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Margitta Edgren har frågat mig om jag tänker vidta några åtgärder med anledning av att socialstyrelsen frånhänt sig ett viktigt styr- och kontrollmedel genom att ge sjukvårdshuvudmännen en generell rätt att använda personal utan legitimation som vikarier i vissa fall.

Prot. 1987/88:96
8 april 1988.

*Om rätten att använda
personal utan legiti-
mation som vikarier på
sjukskötersketjänster*

För att underlätta personalförsörjningen har socialstyrelsen även tidigare gett sjukvårdshuvudmännen rätt att själva bedöma om vikarier utan legitimation kan anställas på sjukskötersketjänster under sommarmånaderna. Detta har gällt psykiatri och långtidssjukvård. Eftersom det fortfarande är brist på behörig personal och systemet visat sig fungera bra har styrelsen nu på försök vidgat möjligheten till att gälla hela året för dessa specialiteter. Försöket avses omfatta två år. Styrelsen skall följa försöksverksamheten och utvärdera den efter avslutad period. Som tillsynsmyndighet kan styrelsen givetvis vid behov ingripa även under pågående försök.

Jag hälsar med tillfredsställelse att nya vägar provas för att finna så smidiga administrativa rutiner som möjligt – självfallet utan att göra avkall på den nödvändiga kvaliteten i vården. Jag anser det felaktigt att påstå att socialstyrelsen genom försöket frånhänt sig ett viktigt styr- och kontrollmedel.

Anf. 56 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Tack för svaret! För att kunna ta ställning till svaret skulle jag vilja veta definitionen på vad som menas med att någonting är bra. När Gertrud Sigurdsen säger att systemet har fungerat bra, måste hon också definiera för mig vad som är att anse som bra.

Vad som egentligen har hänt är att 16 landsting förra sommaren fick en generell dispens att göra sådana här förordnanden. De använde denna möjlighet vid ca 550 tillfällen.

Erfarenheterna visar emellertid att detta med dispenstjänstgörande personal är pressande och utsätter den personal med legitimation som är kvar under sommaren för ett otroligt tryck. Det uppstår en mycket slitsam situation för den ordinarie personalen. Sjukvården hamnar därigenom ytterligare längre in i en negativ spiral. Man har svårt att rekrytera och behålla personal. Den som har varit med en sommar och arbetat tillsammans med alltför många arbetskamrater som har varit generellt förordnade vet att man får jobba minst för två.

Socialstyrelsen har tidigare varit mycket mån om att uttrycka att man i fortsättningen kommer att vara restriktiv med att bevilja generella dispenser. Min fråga kvarstår: Varför beviljar man dem nu, är detta ett önskemål från huvudmännen eller beror det på stor arbetsbelastning vid socialstyrelsen?

Jag menar att man inte så lätt kan lyfta bort detta ansvar för restriktiviteten genom att skylla på administrativa bekymmer. Sommarsemestrarna är ju ingen nyhet ens för socialstyrelsen. Vore jag Gertrud Sigurdsen skulle jag vara allvarligt bekymrad över socialstyrelsens agerande i denna fråga, där man utan att någon har bett om det lyfter bort detta tillsyns- och kontrollinstrument.

Anf. 57 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Margitta Edgren frågar vad det är som har hänt. Det är ju inte många dagar sedan som Margitta Edgren och jag hade en debatt om de bekymmer som finns när det gäller personal inom hälso- och sjukvården.

Det är angeläget att man på olika sätt försöker klara denna besvärliga situation. Detta med dispenser är ju inget nytt. Förra året beviljades 554

dispenser. Socialstyrelsen har tidigare beviljat ett drygt tusental per år.

Jag anser alltså att det finns anledning att ta till vara alla möjligheter att tillgodose de behov som finns. Jag har också framhållit att socialstyrelsen inte har fränhänt sig sitt tillsynsansvar – detta har man naturligtvis kvar.

Anf. 58 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Sjuksköterskebristen är faktiskt inget nytt fenomen, och det är inte heller sommarsestrar.

Socialstyrelsen har otaliga gånger påpekat för landstingen att de måste personalplanera på både kort och lång sikt för att nödlösningar skall bli så få som möjligt. Socialstyrelsen har också så gott som varje år framhållit för huvudmännen att ansökan om generella dispenser måste minimeras, att man måste vara restriktiv. Samma myndighet går nu ut och ger denna generella dispensmöjlighet, utan att samtidigt ha en direkt kontroll över läget.

Jag menar att socialstyrelsen har gjort det väldigt lätt för sig och även hjälpt till att göra det lätt för huvudmännen.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1987/88:423 om utformningen av viss platsannons

Anf. 59 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Erik Holmkvist har frågat mig om regeringen avser att vidta några åtgärder med anledning av Stiftelsen Industricentras utformning av en platsannons. Frågeställaren ifrågasätter lämpligheten av att det i annonsen anges att den sökande gärna kan ha folkrörelsebakgrund.

Mitt svar är nej. Det ankommer på stiftelsens styrelse och verkställande direktör att utöva den direkta ledningen av stiftelsens verksamhet. Häri ingår bl. a. att rekrytera medarbetare. Jag avser därför inte att föreslå att regeringen vidtar någon åtgärd.

Anf. 60 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Tack för svaret, industriministern!

Det förvånar mig något att industriministern tog så lätt på den här frågeställningen. I ifrågavarande annons från Industricentrum i Skellefteå står bl. a. följande:

- om Du är intresserad av regionalpolitik
- om Du kan arbeta hårt och målinriktat
- om Du kan informera, utreda, utforma förslag,

då kan du få det här jobbet, om du har folkrörelsebakgrund – synonymt med, förstås, folkrörelsesympati.

Det finns skäl att fråga sig om ett statligt företag, en statlig stiftelse eller något annat statligt organ i en platsannons skall begränsa de sökandes antal och bakgrund genom att kräva att de skall ha arbetat i Folkrörelsesverige och känna folkrörelsesympati.

Min fråga till industriministern: Är det diskvalificerande att ha arbetat i privat verksamhet? Man kan faktiskt tolka den här annonsen, med dess begränsning, på det sättet.

Det finns skäl att ställa ännu en fråga med anledning av industriministerns svar här: Har vi att se fram emot en fortsättning i andra statliga företag, stiftelser och organ, där man mer medvetet begränsar antalet sökande till en anställning genom att mer eller mindre kräva att de sökande skall ha arbetat i Folkrorelsesverige? Det är en farlig utveckling.

Anf. 61 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Det är Erik Holmkvist som tar för lätt på folkrörelsearbete. Jag skulle önska att betydligt fler människor både i det privata näringslivet och i förvaltningen hade folkrörelseerfarenhet. Folkrörelserna är en styrka för Sverige. Folkrörelserna är en viktig del av den svenska modellen och av vår demokrati. Men redan det förhållandet att Erik Holmkvist ställer den här frågan betyder att Erik Holmkvist kanske känner främlingskap för våra folkrörelser och att han underskattar folkrörelsernas betydelse.

I motsats till Erik Holmkvist anser jag att folkrörelsearbete är något positivt och att erfarenhet från demokratiskt arbete i föreningar och organisationer fostrar till samarbete och hänsynstagande.

Jag förstår uppriktigt sagt inte, herr talman, hur en ledamot av Sveriges riksdag kan drista sig att ställa denna folkrörelsefientliga fråga. Självfallet diskrimineras inte erfarenhet från privat verksamhet eller privata företag av att man har erfarenhet från folkrörelse – i idrottsrörelsen, i bildningsorganisationerna, i nykterhetsrörelsen, i politiska partier och i många andra folkrörelser.

Jag måste erkänna att jag blev mycket överraskad när jag läste att en ledamot av Sveriges riksdag hade ställt denna fråga. Jag hade inte räknat med att någon i just denna kammare, där det så många gånger har betonats och bevisats att folkrörelserna har så stor betydelse för vår demokrati, helt plötsligt ifrågasätter folkrörelsernas betydelse och styrka för vår demokrati.

Anf. 62 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Industriministern gör en tolkning som jag tror att den som läser min fråga ställer sig mycket frågande till. Ingen påstår att det är något fel att ha arbetat i Folkrorelsesverige – långt därifrån. Jag tror att industriministern med sin bakgrund i Folkets hus-rörelsen mycket väl vet att det kan vara en styrka. Men utformningen av annonsen begränsar ju faktiskt de sökandes antal. Vad är det för fel att arbeta i privat verksamhet? Vad är det för fel att under sitt verkamma liv arbeta i privata företag, industriministern? Man skall alltså inte med de erfarenheterna kunna söka ett jobb på Industricentrum i Skellefteå eller någon annan ort i Sverige. Det är ganska avslöjande, tycker jag, att industriministern faktiskt kräver detsamma som annonsören, att det är ett extra plus att ha arbetat i Folkrorelsesverige.

Anf. 63 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Det är självfallet inte på något sätt diskriminerande, Erik Holmkvist, eller negativt att ha arbetat i privat verksamhet. Den största delen av vårt näringsliv är faktiskt privat. Mängder av svenskar har därför naturligen varje dag erfarenhet av näringsliv i privat regi, inte minst de många småföretagarna.

Försök inte blanda bort korten på den här punkten, Erik Holmkvist! Det kan inte i något sammanhang vara något negativt för någon människa att ha stiftat bekantskap med den värdegemenskap som finns i våra organisationer och folkrörelser. Att ha erfarenhet från föreningar och organisationer – politiska, religiösa, idrottsorganisationer eller bildningsorganisationer – måste vara en styrka för människan och därmed också för samhället.

Anf. 64 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Det är inte negativt, säger industriministern, att ha arbetat i privat verksamhet. Det är heller inte negativt att ha arbetat i exempelvis Folkets Hus-rörelsen. Inget av detta är negativt, som jag ser saken. Men den åsikt som industriministern gör sig till tolk för och annonsens utformning innebär att man faktiskt blir diskriminerad om man har arbetat i privat verksamhet.

Utformningen av annonsen är sådan att det är ett plus att ha arbetat i Folkets Hus-rörelsen – inte att ha arbetat i privat verksamhet. Den begränsningen, industriministern, bör utgå i fortsättningen ur all den annonsering som de statliga organen genomför. Vi skall aldrig begränsa antalet sökande på detta sätt.

Anf. 65 Industriminister THAGE G PETERSON:

Herr talman! Nu ber jag faktiskt Erik Holmkvist att läsa annonsen. Det står inte att det är en förutsättning eller ett villkor att man har folkrörelsebakgrund för att man skall kunna komma i fråga. Det står att man gärna kan ha folkrörelsebakgrund. Det är en styrka. Jag upprepar att jag skulle önska att fler människor i vårt land – i det privata näringslivet, i det statliga och i det kooperativa näringslivet och kanske också i Sveriges riksdag och i förvaltningen – hade folkrörelsebakgrund och erfarenheter av folkrörelseorganisationer.

Detta betyder självfallet inte att andra erfarenheter, t. ex. av det privata näringslivet, skulle vara skadliga.

Slutligen: Det ankommer på styrelsen och verkställande direktören att rekrytera personal till stiftelsen, och jag har fullt förtroende för Industricentrums styrelse och verkställande direktör på den här punkten.

Anf. 66 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Mycket kort vill jag säga att jag tror att den här debatten kan vara avklarad: Jag hävdar ändå alldeles bestämt, industriministern, att det inte kan finnas något rimligt skäl att göra en begränsning av de sökande i annonsen då man söker personal till statens företag genom att säga att de gärna skall ha folkrörelsebakgrund.

Det är inte negativt, men varför skall det framhållas då det kanske är minst lika positivt att ha arbetat i privat verksamhet då det gäller den här stiftelsens verksamhetsområde?

Vi kan vara överens om, industriministern, att detta egentligen är ett oskick och att vi behöver säga ifrån att annonserna inte bör se ut på det här sättet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om elevers rätt till ledighet från skolarbetet

Anf. 67 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig om jag stödjer principen att elever i grundskolan i allt större omfattning skall erhålla extra ledigheter utöver de ordinarie loven.

Enligt 6 kap. 25 § skolförordningen (1971:235) får en elev i grundskolan beviljas ledighet från skolarbetet för enskilda angelägenheter. Sådan ledighet får avse högst sex dagar för läsår. Längre ledighet än sex dagar under ett läsår får beviljas endast om särskilda skäl föreligger.

Avsikten med föreskrifterna är inte att eleverna skall ha en oyillkorlig rätt till ledighet under pågående läsår. Däremot skall eleverna i vissa situationer kunna få ledigt från skolarbetet för enskilda angelägenheter.

Jag anser inte att det skall vara en rättighet för elever att få ledigt för t. ex. bad- eller skidsemestrar under pågående läsår.

Skolan har en viktig funktion att fylla. Skolan är inte en arbetsplats som man tar ledigt från när det passar en själv. Det är en skyldighet att gå i skolan. Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn skall se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Om ett antal elever är frånvarande från skolarbetet, och dessutom vid olika tidpunkter, förrycker detta på ett olyckligt sätt arbetet för resten av klassen.

Avslutningsvis vill jag framhålla att en elev givetvis skall kunna få ledigt under annan tid än lovtid då det finns särskilda skäl för detta av t. ex. social eller annan jämförlig art.

Anf. 68 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag måste faktiskt börja med att säga att jag är mycket glad över att jag har ställt frågan. Jag måste nämligen säga till talmannen – som debuterar –, kammaren och åhörarna på läktaren att det inte är så vanligt att en representant för oppositionen tackar för svaret och säger till statsrådet: Detta är ju ett alldeles utmärkt svar! Det är i sak i varje detalj, nästan, tillfredsställande för mig.

Möjligen, herr statsråd, är det en litet olycklig formulering, som kanske har kommit till i all hast: "Skolan är inte en arbetsplats som man tar ledigt från när det passar en själv." Det är väl ändå inte riktigt så på några arbetsplatser att man alltid kan ta ledigt när det passar en själv.

Men, som sagt, i övrigt är svaret alldeles utmärkt. Än en gång uttalar jag min stora tillfredsställelse och tackar statsrådet. Nu gäller det bara för oss båda och för andra politiker att sprida den här uppfattningen i skolans värld och, inte minst, bland föräldrarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 69 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Bo Lundgren har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd vidta för att undvika att föreningslivets ekonomi försämrats till följd av den väntade lönekostnadsutvecklingen i kommunsektorn.

I dag vet varken Bo Lundgren eller jag om det ännu ej träffade avtalet får några oönskade konsekvenser för den kommunala ekonomin.

Anf. 70 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I ett pressmeddelande från ett anförande – i Karlskrona tror jag –, som främst bestod av ett osakligt angrepp på moderata samlingspartiet, konstaterade statsrådet att kommunernas ekonomi har stor betydelse för föreningslivets ekonomi. Det kan jag väl hålla med om, till viss del i varje fall.

Det är därför förvånansvärt att statsrådet med ansvar för Organisations- sverige i det här avseendet som representant för regeringen tar så lätt på de problem som uppenbarligen kan komma att uppstå.

Vi vet i dag att avtalsrörelsen har gått snett, framför allt på grund av regeringens högskattepolitik. Vi vet att avtalen på den kommunala sektorn inte kommer att avvika särskilt mycket, åtminstone inte från det avtal som träffats på den statliga sektorn.

Då tycker jag att statsrådet rimligen borde börja bekymra sig över föreningslivets ekonomi så tidigt som möjligt i stället för att mer eller mindre skämta bort den fråga jag ställt.

Genom regeringens brist på ambition att göra någonting åt de höga marginalskatterna får vi löneavtal som träffas på en alltför hög nivå. Det försämrar konkurrenskraften i näringslivet, men det försvårar också för kommunerna att klara sin ekonomi. Därmed kan det bli problem för dem som är beroende av den kommunala ekonomin. Detta visar ytterligare en sak, nämligen att om föreningslivet blir utlämnat åt statligt och kommunalt stöd, hamnar det i en besvärlig beroendeställning.

Jag skulle vilja fråga statsrådet två saker: Borde inte regeringen ta litet mer allvarligt på de följder som statsrådet själv har varnat för, och borde man inte överväga att när det gäller den förbättrade ekonomi som föreningslivet behöver i stället för att fortsätta på bidragsvägen, med nya bidrag, välja att öka föreningarnas möjligheter att självfinansiera sin verksamhet?

Anf. 71 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Enligt Kommunförbundet har landets kommuner räknat in en viss kostnad för ökade löner i de budgetar som man arbetar efter. Rekommendationen från Kommunförbundet var inför löneavtalen 4 %. Detta har man alltså som en buffert. Varje procent därutöver kostar primärkommunerna enligt Kommunförbundet ungefär 600 milj. kr. I dag vet, som jag sade, ingen av oss exakt var löneavtalen hamnar. Därför är det här en onödig debatt, ett onödigt spekulerande i vad konsekvenserna kan bli.

Det är alltså inte fråga om något försök från min sida att skämta bort någonting, utan det är i allra högsta grad fråga om ett klarläggande av saken. Men det väsentliga – jag förstår att det är utgångspunkten för Bo

Lundgrens fråga – är ju att oavsett var lönerörelsen i kommunerna hamnar, läggs de moderata besparingsförslagen – som enligt Kommunförbundet drabbar landets kommuner med 12 miljarder – ovanpå detta. Den utvecklingen har jag berört och jag har sagt att dessa moderata besparingar kan bli ett dråpslag mot landets föreningsliv, som ju när det gäller dess bas är så beroende av att ha ett stabilt samhällsstöd. Jag trodde att vi var ganska ense om att det är en nödvändighet för föreningslivet att ha denna trygghet i botten. Därtill skall självfallet komma möjligheter för föreningslivet att finansiera det som man vill göra, utöver det utrymme som de samhälleliga bidragen ger möjlighet till.

Anf. 72 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Statsrådet Ulf Lönnqvist kan inte känna till allt, men han borde känna till fakta om saker som han tar upp i sitt anförande.

De besparingar som vi föreslår inom kommunsektorn totalt – inkl. landsting och primärkommuner – motsvarar 6 miljarder netto. Det är redovisat i riksdagen. De pengarna används för att förbättra kommunernas ekonomi. Genom sänkta marginalskatter kommer nämligen löneavtal att träffas på en lägre nivå än som skulle bli fallet med regeringens politik. Därmed uppnår man den effekten att lönekostnadsutvecklingen blir väsentligt lägre för kommunerna.

Det som är allvarligt i detta sammanhang är ju att statsrådet är beredd att acceptera att regeringen driver en politik som ger stora lönekostnadsökningar för kommunerna. Det låter rimligt med 600 miljoner för primärkommunerna. Men lägg då märke till att regeringen själv säger i nationalbudgeten att det för 1988 och 1989 – om skillnaden mellan löneavtalen ligger på 4–7 % – blir fråga om 13 miljarder för hela kommunsektorn, varav en tung bit ligger på just primärkommunerna. Det blir våldsamma kostnadsökningar för kommunerna.

Detta är någonting som statsrådet Lönnqvist har att hantera i och med den politik som regeringen driver. Frågan är: Är man beredd att göra någonting åt det här?

Anf. 73 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Oavsett var någonstans avtalen inom kommunsektorn hamnar, Bo Lundgren, läggs de moderata besparingarna ovanpå detta. Oavsett vilka kostnader, utöver dem som redan har lagts in i den kommunala budgeten, kommunerna får beroende på löneavtalen, läggs de moderata besparingarna, övervältringen av kostnader på kommunerna, ovanpå.

Jag har redovisat vad Kommunförbundet har räknat fram, där säger man 12 miljarder. Jag kan inte gå i god för deras beräkningar. Jag har bara hänvisat till och redovisat det som man där har kommit fram till. Men, som sagt, det väsentliga är att den moderata politiken kan bli ett dråpslag mot landets föreningsliv. Det är vad jag har strukit under.

Anf. 74 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det vi diskuterar är i första hand 1989. För 1989 har vi moderater föreslagit en omfattande inkomstskattereform, som ger möjlighet

för lönekostnadsökningar som i såväl näringsliv som kommunsektorn kan begränsas till ett tre à fyra procentenheter lägre belopp än vad regeringens politik för närvarande leder fram till för 1989. Det är bara under förutsättning att de inkomstskattesänkningarna genomförs som det blir några indragningar för kommunerna. Lika väl som regeringens politik skall bedömas i sin helhet, tror jag att Ulf Lönnqvist inser att även den moderata politiken skall bedömas i sin helhet. Han borde göra det i fortsättningen.

Med konstaterandet i botten att de besparingar som vi föreslår inte kommer utöver några löneavtal, därför att de avtal som träffas för närvarande gäller 1988 – det lär inte bli något avtal som gäller också 1989 – och alltså är utbytbara mot vad som händer 1989, är det intressanta att regeringens politik redan för innevarande år får dessa effekter. Vad tänker då statsrådet göra?

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1987/88:435 om lagen om fritidsbåtsregister

Anf. 75 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Filip Fridolfsson har frågat mig om jag är beredd att riva upp beslutet om båtregisterlag, eller om jag anser att lagen bör tillämpas och de berörda – således icke-registrerade – båtägarna uppspåras och bötfällas.

Jag är inte beredd att föreslå riksdagen att riva upp lagen om fritidsbåtregister. Den har samma berättigande i dag som när den beslutades. Lagen skall självfallet tillämpas på det sätt som riksdagen beslutat. Detta innebär att den som inte följer lagen kan dömas till dagsböter.

Anf. 76 FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Regeringsförslaget om att införa en lag om registrering av fritidsbåtar bifölls av en riksdagsmajoritet i fjolvtårs. Vi moderater och folkpartisterna här i kammaren röstade mot förslaget.

Regeringen motiverade förslaget med att den ville möjliggöra införandet av en obligatorisk ansvarsförsäkring för fritidsbåtar. Jag tror, herr talman, att det verkliga skälet var att förbereda en båtskatt.

Vi skall inte här och nu diskutera sakfrågan utan det registreringsfiasko som har uppstått i och med att lagen införts. Av de ca 425 000 båtägare som före den 1 april i år skulle ha anmält sig för registrering har bara 130 000–140 000 varit laglydiga och skickat in sin anmälan. Resten, i runt tal 300 000 båtägare, har, som någon tidning skrev gjort myteri och inte registrerat sina båtar.

I 18 § i lagen i fråga stipuleras ett bötesbelopp på upp till 1 000 kr. för den som underlåter att fullgöra sina skyldigheter.

Man kan säga, herr talman, att båtregistret har blivit en flop. Lagen sjönk direkt vid sjösättningen. Hitintills – de få dagarna sedan den 1 april – har regeringen inte reagerat. Den har inte, som jag pekar på i min fråga, velat överväga att upphäva en tokig lag – vilket vore det bästa – eller ta itu med de

försumliga båtägarna och driva in böterna.

I det svar som jag får i dag ger statsrådet klart besked: Lagen skall gälla, och de som inte vill registrera sig skall dömas till böter. Jag vill då ställa en följdfråga till statsrådet: Betyder det att alla de båtägare, i runt tal 300 000, som icke har följt lagen skall åtalas?

Anf. 77 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Låt mig först slå fast ett par ting. Filip Fridolfsson påstår att detta är inledningen till båtskatt. Jag var vid behandlingen av lagförslaget i kammaren mycket noggrann med att stryka under att den regering jag sitter i inte har någon avsikt att införa en båtskatt. Detta är ett från moderat håll ständigt upprepat påstående som saknar grund.

Det andra jag vill säga är att ansvarsförsäkringen icke var ett motiv för regeringen. Det var ett tillägg från riksdagen, som jag inte har några invändningar mot, men likväl. Motivet för genomförandet av registret var sjösäkerheten och det att polismyndighet vid anmälan om stöld kan ha lättare att finna båten. Det är alltså ett förslag som skall öka säkerheten för de människor som använder sig av fritidsbåtar, någonting som är av värde för fritidsbåtlivet.

I övrigt har jag bara konstaterat att lagen skall fortsätta att gälla och att de bestämmelser riksdagen lagt fast vid lagens antagande också fortsättningsvis skall gälla. Naturligtvis kommer polismyndigheter, åklagare och de myndigheter som har att hantera registret att hantera det på ett sätt som står i överensstämmelse med sans och förnuft.

Anf. 78 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag ställde en fråga om huruvida alla skulle åtalas och dömas som bryter mot lagen. Då sökte statsrådet räddningsplankan att tala om motivet. Jag kan nämna för kammaren och även för statsrådet att de myndigheter som skall ha tillgång till båtregistret är kronofogdarna, polisen, tullen, riksskatteverket, länskattemyndigheten och de lokala skattemyndigheterna. Man är blind om man inte läser ut att det här är de fiskala tankarna som rör sig i statsrådets huvud. Men det var intressant att höra statsrådet än en gång bekräfta beskedet att regeringen nu med myndigheternas hjälp kommer att söka upp och döma alla dem till böter som icke har följt upp lagstiftningen i vad gäller båtregistreringen.

Anf. 79 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag har lärt känna Filip Fridolfsson som en noggrann politiker. Men det senaste påståendet, att jag skulle ha sagt att regeringen nu skulle gå ut och söka upp dem som inte har registrerat sin båt för att bötfälla dem, saknar all grund. Det hittade Filip Fridolfsson på alldeles själv. Men stå då för egna uttalanden och lägg dem icke i min mun! Jag har sagt att lagen skall vara kvar, att lagen skall tillämpas på det sätt som riksdagen har lagt fast. Om man skall bötfälla någon är en fråga för åklagare och polis, ingenting som regeringen har med att göra. Jag har också sagt att jag utgår från att de myndigheter som har att tillämpa lagstiftningen gör det på sedvanligt sätt, med användande av sans och förnuft.

Anf. 80 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag känner också statsrådet och jag känner hans noggrannhet. Jag har läst innantill vad statsrådet skriver "att den som inte följer lagen kan dömas till dagsböter". Alla de i runt tal 300 000 båtägare som inte har registrerat sig har ju brutit mot lagen. Då skall de enligt statsrådets här avgivna svar dömas till dagsböter. Det står också i propositionen. Det här är en allvarlig fråga för regeringen. Det är val i år. Båtägarna är många till antalet. Med familjemedlemmar och allt kanske det rör sig om en miljon röstberättigade. Jag förstår att statsrådet är orolig.

Anf. 81 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Mot bakgrund av det sista förstår jag också varför Fridolfsson försöker sprida dimridåer över denna lagstiftning och dess tillämpning, i stället för att använda sig av sin möjlighet att redovisa vad riksdagen har fattat för beslut.

Jag har sagt att lagen skall tillämpas på det sätt som riksdagen beslutat. Jag utgår ifrån att Fridolfsson inte tycker att regeringen skall inta någon annan ståndpunkt än riksdagen. Regeringen skall inte gå ut och börja göra förändringar i en lag som riksdagen har beslutat om. Det tror jag inte att Fridolfsson skulle uppskatta särskilt mycket, varken när det gäller denna lag eller någon annan.

Vidare har jag sagt att detta innebär att den som inte följer lagen kan dömas till dagsböter. Det är precis vad lagen säger. Därmed har jag inte sagt annat än att jag utgår ifrån att de myndigheter som har att tillämpa denna lag kommer att göra det med användande av sans och förnuft.

Anf. 82 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag vill inte åstadkomma, och behöver inte åstadkomma, dimridåer. Vi var emot denna lag. Lagen är fattad i demokratisk ordning av riksdagen, och då skall denna lag också följas. Jag har varit med så pass länge att jag känner till tågordningen på det området.

Statsrådet svarar rejält och distinkt att lagen fortsättningsvis skall gälla. Det är inte tal om något annat. De som inte följer lagen skall man söka upp. De skall givetvis dömas till dagsböter i enlighet med vad som står i propositionen. Det är klara papper. Det är inte alls några dimridåer, i varje fall inte från min sida.

Anf. 83 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Får jag än en gång upprepa att ingen har sagt att man skall söka upp dem som inte registrerar sig. Däremot har jag sagt i svaret att lagen skall fortsätta att gälla. Registreringsskyldigheten gäller därmed för de båtägare som har båtar i den storleksklass och av den motorstyrka som omfattas av lagen.

Om man bryter mot lagen, innebär det att man kan dömas till dagsböter. Det är vad riksdagen har sagt. Jag utgår naturligtvis ifrån att de myndigheter som har att tillämpa denna lagstiftning använder sans och förnuft, precis som myndigheter brukar göra vid tillämpning av lagar och bestämmelser som

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

*Om lagen om fritids-
båtsregister*

Sveriges riksdag har fattat beslut om. Jag noterar dock med tillfredsställelse att Filip Fridolfsson anser att av riksdagen fattade beslut skall fullföljas.

Anf. 84 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr.talman! Statsrådet säger att han aldrig har sagt att de som bryter mot lagen i detta avseende skall sökas upp. Det är ett oerhört märkligt uttalande. På alla områden i samhället är lagbrytare "offer" för myndigheter av olika slag, som vill komma till tals med dem. Det är t. ex. omöjligt att komma undan en lapplisa i detta land.

De som har brutit mot lagen i detta avseende – det är för övrigt en mycket dålig lagstiftning – lugnar dock statsrådet med att bestämt säga att vi inte skall söka upp dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:38 om Europakonventionen och rätten till domstolsprövning i Sverige (prop. 1987/88:69)

Finansutskottets betänkanden

1987/88:17 angående granskningen av riksgäldskontorets förvaltning under budgetåret 1986/87 (redog. 1987/88:3 och 1987/88:10)

1987/88:18 om anslag för budgetåret 1988/89 till riksgäldskontoret (prop. 1987/88:100 delvis)

Skatteutskottets betänkanden

1987/88:23 om skogsbeskattning

1987/88:25 om inkomstbeskattning

Justitieutskottets betänkanden

1987/88:18 om vissa advokatfrågor (prop. 1987/88:26)

1987/88:21 om ändringar i rättshjälpslagen m. m. (prop. 1987/88:73)

1987/88:22 om anslag till rättshjälp m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:29 om anslag till domstolsväsendet (prop. 1987/88:100 delvis)

Lagutskottets betänkanden

1987/88:23 om önykterhet till sjöss, m. m.

1987/88:24 om medlemsantalet i ekonomisk förening

1987/88:25 om vissa faderskapsfrågor m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:18 om folkpensioner m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

Socialutskottets betänkande

1987/88:16 om anslag till Socialstyrelsen m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

Utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:12 om lärartjänster i grundskolan, m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:13 om anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

Prot. 1987/88:96

8 april 1988

Meddelande om frågor

Trafikutskottets betänkanden

1987/88:16 om säkrare trafik m. m. (prop. 1987/88:50 delvis och 1987/88:100 delvis)

1987/88:18 om transportforskning (prop. 1987/88:50 delvis och 1987/88:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkanden

1987/88:17 om statsbudgeten för budgetåret 1988/89 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:18 om statsbudgeten för budgetåret 1988/89 såvitt avser miljö- och energidepartementets verksamhetsområde (prop. 1987/88:100 delvis)

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1987/88:11 om arbetsmarknadspolitiken (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:15 om anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

1987/88:16 om anslag till statlig personalpolitik m. m. (prop. 1987/88:100 delvis)

18 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 7 april

1987/88:439 av *Agne Hansson* (c) till utbildningsministern om glesbygdsskolorna:

Med hänvisning till direktiv från länsskolnämnden planeras nu på skolförvaltningarna i kommunerna i Kalmar län en omfattande nedläggning av små glesbygdsskolor. Ett skäl som anges är resursbrist.

I Vimmerby kommun har t. ex. skolorna i Tuna, Locknevi, Brännebo och Djursdala direkt pekats ut. Liknande exempel kan tas från Västerviks kommun.

Oron bland föräldrarna sprider sig, och många hotar med skolstrejk. Det är fullt förståeligt. De ser dessa åtgärder som ett direkt hot mot deras egen och barnens trygghet i fråga om en rättvis tillgång på utbildningsresurser.

Dessa åtgärder på skolpolitikens område rimmar också illa med den av statsmakterna initierade landsbygdskampanjen "Hela Sverige ska leva".

Mot den bakgrunden vill jag fråga utbildningsministern:

Avser regeringen medverka till att förutsättningar skapas för att behålla de mindre skolorna i glesbygden i t. ex. Kalmar län?

Prot. 1987/88:96
8 april 1988

1987/88:440 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Bengt Göransson om textade TV-sändningar:

Meddelande om frågor

Enligt meddelande från Sveriges Radio, kanal 1, upphör Aktuellt 18.00 med textade sändningar fr. o. m. den 13 juni 1988 t. o. m. den 21 augusti 1988. Med anledning därav ber jag att till statsrådet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder anser sig statsrådet kunna vidta för att även under perioden den 13 juni–den 21 augusti 1988 bereda de hörselskadade tillgång till dessa sändningar?

den 8 april

1987/88:441 av *Sven Lundberg* (s) till industriministern om sysselsättningen i Ådalen:

MoDo:s, AGA:s och SCA:s planer på att köpa Graningeverken har väckt starka reaktioner i Ådalen.

Folket och kommunerna i Ådalen känner en berättigad oro över vilka konsekvenser för sysselsättningen ett fullföljande av affären kan komma att innebära för hela regionen.

Förbittringen är stark i Ådalen över att spelet kring regionens naturtillgångar bedrivs med människors trygghet och framtid som insats.

Kraven från kommunerna är samtidigt mycket starka på att alla inblandade parter tar sitt ansvar så att inte sysselsättningen hötas genom affärssuppgörelsen. Om detta ändå sker har Ådalen endast att lita till regeringens hjälp för att överbygga de negativa konsekvenser som affären kan innebära.

Kan industriministern utlova att folket och kommunerna i Ådalen har regeringens fulla stöd och hjälp om sysselsättningen skulle komma att drabbas genom denna affärssuppgörelse?

19 § Kammaren åtskildes kl. 15.04.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson